

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ŠVIETIMO AKADEMIJA

Deimantė Kvedaravičienė

**VAIKYSTĖJE IŠGYVENTŲ PATIRČIŲ IR IKIMOKYKLINIO UGDYMO
PEDAGOGO PROFESIJOS PASIRINKIMO SĄSAJOS**

**THE LINK BETWEEN CHILDHOOD EXPERIENCES AND THE CAREER
CHOICE OF
PRE-SCHOOL EDUCATOR**

Magistro baigiamasis darbas

Švietimo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 6211MX022

Ugdymo mokslų studijų kryptis

Vadovas (-ė) dr. Asta Lapėnienė

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

_____ (Parašas)

_____ (Data)

Apginta doc. dr. Lina Kaminskienė

(Vicekanclerė)

_____ (Parašas)

_____ (Data)

Kaunas, 2020

Deimantė Kvedaravičienė „Vaikystėje išgyventų patirčių ir ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimo sąsajos“. Baigiamojo darbo vadovė: dr. Asta Lapėnienė. Švietimo vadybos studijų programa, Švietimo akademija, Socialinių mokslų fakultetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2020.

SANTRAUKA

Tyrimo problema. Kokios tarpusavio sąsajos tarp vaikystės patirčių ir ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimo?

Tyrimo objektas. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų vaikystės patirtys profesijos pasirinkimo aspektu.

Tyrimo tikslas. Atkleisti ikimokyklinio ugdymo mokytojų vaikystės patirčių ir profesijos pasirinkimo sąsajas.

Tyrimo metodai: literatūros analizė, kolektyvinės atsiminimų sesijos metodas, naratyvinė analizė

Rezultatai. Stiprus mokytojų įvaizdžio suvokimas ir kūrybiška ugdymo aplinka, formuoja individualų požiūrį ir pagarbą mokytojo profesijai. Vertybinis pagrindas sudaro prielaidas rinktis pedagogo profesiją. Ikimokyklinio ugdymo profesiją renkasi asmenys, kurie augo kūrybiškai nevaržomoje aplinkoje. Profesinėje veikloje tokie asmenys mato save kaip mokytojus, kuriems svarbu suteikti laisvę vaikų fantazijai, vaizduotei, jų kūrybiškumo ugdymui. Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikystėje patirtos neigiamos patirtys ugdymo įstaigoje slopina asmens vidinį polinkį, pašaukimą pedagoginei veiklai. Tačiau jei vėlesniuose gyvenimo etapuose asmenys geba tai atpažinti ir pripažinti, pedagogo profesiją ir darbą ugdymo įstaigoje renkasi vedami vidinio jausmo.

Išvados. Kolektyvinės atsiminimų sesijos metodas yra būdas, leidžiantis atrasti sąsajas tarp praeities įvykių ir dabarties. Mokytis iš patirties, asmenys gali tik suvokdami patyrimus, juos išanalizavę, apmąstę ir padarę išvadas. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesiją renkasi tie asmenys, kurių mokymosi procesas buvo siejamas per žaidimą, sąveikaujant su suaugusiaisiais. Mokytojų vaikystės patirtys leidžia švietimo vadybos specialistams giliau pažinti stipriąsias mokytojo puses, jas įvertinti ir panaudoti siekiant įgyvendinti švietimo organizacijos tikslus. Kolektyvinės sesijos metu išryškėjo sąsajos tarp vaikystės žaidimų ir dabartinės pedagoginės veiklos. Mokytojai savo vaikystės žaidimus, kūrybinę patirtį yra linkę realizuoti dabartinėje ikimokyklinio ugdymo profesinėje. Vaikystėje išgyventos patirtys tiesiogiai įtakoja ikimokyklinio ugdymo mokytojo ugdymo metodų pasirinkimą, vertybių perdavimą, ugdymo aplinkos kūrimą. Visi šie aspektai svarbūs švietimo vadybos kontekste.

Reikšminiai žodžiai. Vaikystės patirtys, profesijos pasirinkimas, ikimokyklinio ugdymo pedagogas

Deimantė Kvedaravičienė “The Link Between Childhood Experiences And The Career Choice of Pre-school Educator”. Thesis advisor: dr. Asta Lapinienė. Educational Management study programme, Education Academy, Faculty of Social Sciences, Vytautas Magnus University, Kaunas 2020.

SUMMARY

Research issue. What is the link between childhood experiences and the career choice of pre-school educator?

Research subject. The childhood experiences of pre-school educators in the context of career choice.

Research aim. To reveal the links between the childhood experiences of preschool educators and their career choice.

Methodology. Literature analysis, memory-work method, narrative analysis.

Research results. A strong perception of the image of the teacher and a creative educational environment form an individual attitude and respect for the teacher’s profession. A person’s core values create the preconditions for choosing an educational profession. The pre-school educator profession is often chosen by individuals who grew up in a creatively unrestricted environment. In their professional activities, such people see themselves as teachers, for whom it is important to give freedom to children's fantasies, imagination and the development of their creativity. The results of the research showed that negative childhood experiences in an educational environment inhibit a person's inner inclination and vocation for pedagogical activities. However, if in later stages of life, the individual is able to recognize and realize this, the teacher’s profession and work in the educational institution is chosen guided by inner inclinations.

Conclusions. Memory-work method is a way to discover links between past events and the present. Individuals can learn from experience only by understanding experiences, analysing them, reflecting on them and by coming to conclusions. The profession of pre-school educator often is chosen by those whose learning process has been linked to interacting with adults through play. The childhood experiences of teachers allow educational management professionals to learn more about a teacher’s strengths, evaluate them, and utilize them to achieve the goals of the educational organization. During the memory-work sessions, the links between childhood games and current pedagogical activities became apparent. Teachers tend to realize their childhood games and creative experiences in the current pre-school educational activities. Childhood experiences directly influence the pre-school educator’s choice of educational methods, transfer of values, and the creation of an educational environment. All these aspects are important in the context of educational management.

Keywords. Childhood experiences, choice of profession, pre-school educator

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Pedagogas - asmuo, įgijęs aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, arba specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą ir pedagogo kvalifikaciją (LR švietimo įstatymas, 2011).

Profesija - tai atitinkamomis žiniomis gebėjimais (mokėjimais ir įgūdžiais) pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas (Laužackas, 2005).

Profesijos pasirinkimas - asmens vidinių charakteristikų, nuostatų, charakterio ypatybių, motyvacijos, kurios įtakoja žmogaus profesijos ar veiklos pasirinkimą, kurioje asmuo gali sėkmingai realizuoti savo siekius, galias ir tikslus (Tolutienė, 2012).

Vaikas - asmuo iki 18 metų, išskyrus atvejus kai Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyta kitaip (LR švietimo įstatymas, 2011).

Vaikystė - žmogaus raidos laikotarpis nuo 1 metų iki 11-12 metų. Vaikystė skirstoma į tarpsnius: ankstyvoji vaikystė (1-3m.); pirmoji vaikystė arba kitaip vadinama ikimokyklinė vaikystė (3-7m.); antroji vaikystė arba jaunesnioji mokyklinė vaikystė (7-12m.). Vaikystė tai etapas, kuriame vaikas sąveikauja su suaugusiaisiais ir aplinka, taip pažindamas jį supantį pasaulį. Tai pirminis vaiko asmenybės formavimosi etapas, kuriame suvokiamos tinkamo elgesio ir pasekmių formos, vyksta emocinis savęs vertinimas. Vaikystės etapas – tai praeityje patirtas socialinis ir kultūrinis išgyvenimas, kuris padeda tvirtą pagrindą individo savivaizdžio kūrimui (Juodaitytė, 2003).

Ugdymas – dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant (LR švietimo įstatymas, 2011).

LENTELIŲ IR PRIEDŲ SĄRAŠAS

Lentelių sąrašas

Nr.	Pavadinimas	Puslapis
1.	Tyrimo dalyvių charakteristika	25

Priedų sąrašas

Nr.	Pavadinimas	Puslapis
1 priedas	Rašytinė istorija nr. 1 ir suvokimo žemėlapis	56
2 priedas	Rašytinė istorija nr. 2 ir suvokimo žemėlapis	58
3 priedas	Rašytinė istorija nr. 3 ir suvokimo žemėlapis	60
4 priedas	Rašytinė istorija nr. 4 ir suvokimo žemėlapis	62
5 priedas	Rašytinė istorija nr. 5 ir suvokimo žemėlapis	64
6 priedas	Rašytinė istorija nr. 6 ir suvokimo žemėlapis	66
7 priedas	Rašytinė istorija nr. 7 ir suvokimo žemėlapis	68
8 priedas	Rašytinė istorija nr. 8 ir suvokimo žemėlapis	70

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. TEORINĖS VAIKYSTĖJE IŠGYVENTŲ PATIRČIŲ SAŠAJOS SU PROFESIJOS PASIRINKIMU. PATIRTIES IR PATYRIMO SAMPRATA.....	9
1.1 Patirties ir patyrimo samprata	9
2.1 Ugdomojo patyrimo formavimosi prielaidos ir kontekstai	10
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ PROFESIJOS PASIRINKIMO MOTYVAI. PROFESIJOS SAMPRATA	13
2.1 Profesijos samprata ir profesijos pasirinkimo motyvai	13
2.2 Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo motyvai vaikystės kontekste ...	16
3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ, VAIKYSTĖS PATIRČIŲ, SUKURIANČIŲ PRIELAIDAS PROFESINIAM PASIRINKIMUI, TYRIMO METODOLOGIJA.....	23
3.1 Kolektyvinės prisiminimų sesijos metodo pasirinkimo pagrindumas	23
3.2 Tyrimo imtis.....	25
3.3 Tyrimo eiga ir instrumentas	26
3.4 Tyrimo etika	28
4. TYRIMO REZULTATAI.....	29
DISKUSIJA.....	41
IŠVADOS.....	46
REKOMENDACIJOS	47
LITERATŪRA	48
PRIEDAI	55

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Profesijos pasirinkimo svarba ir problematika, tyrinėta įvairiausiai aspektais. Profesijos pasirinkimas dažnai laikomas svarbiausiu jauno žmogaus pasirinkimu tam tikrame gyvenimo etape. Šiuolaikinėje visuomenėje, profesija siejama ne tik su darbo užmokesčiu, bet taip pat profesijos pasirinkimas įtakoja individo psichologinę būseną, savirealizaciją, pasitenkinimą darbu, gebėjimų ir žinių realizavimą, asmeninį tobulėjimą. Profesinėje veikloje žmogus išgyvena savęs vertinimo, pagarbos, draugystės, saugumo jausmą (Barkauskaitė, 2007). Augant asmenybei, formuojantis jos identitetui, kinta ir profesijos pasirinkimo motyvai bei turinys (Pukelis ir Navickienė, 2006). Motyvai, renkantis pedagogo studijas, yra įvairūs. Analizuojant pedagogo profesijos pasirinkimo motyvus, svarbūs yra visi žmogaus gyvenimo etapai, nuo tada, kai vaikas jau pats suvokia save ir gali save bei savo galimybes pažinti aplinkoje. Dar ikimokykliniame amžiuje formuojasi būsimo profesijos užuomazgos, kadangi šiame amžiuje vaikai nevaržomai tyrinėja aplinką, pasaulį, atranda sugebėjimą patirti. Vaikystės etapas – tai praeityje patirtas socialinis ir kultūrinis išgyvenimas, kuris padeda tvirtą pagrindą individo savivaizdžio kūrimui (Juodaitytė, 2003). Vaikystėje socializacija aplinkoje ir visuomenėje vyksta per patyrimus ir patirtis. Būtent vaikystėje susiformuoja ankstyvasis socialinis žinojimas, kuris kyla iš sukaupto reikšmingo patyrimo socialinėje aplinkoje (Berger ir Luckmann, 1999). Šeima - pirminė aplinka, kurioje vaikai geria visą informaciją. Todėl renkantis profesiją, tėvai yra neabejotinai svarbiausias veiksnys, kadangi informacija apie profesines aplinkas, požiūrį į skirtingus darbus, profesijas, neretai vaikams perteikia tik per savo išgyventą patirtį, emocijas ir žinių lygį. (Stankaitytė ir kt., 2008). Pasak Hammond (2002), mokytojai profesijos pasirinkimą sieja būtent su praeities įvykiais, t.y. ankstesne mokymosi patirtimi. Mokytis iš patirties, asmenys gali tik suvokdami patyrimus, juos išanalizavę, apmąstę ir padarę išvadas. Vaikystės patirtys renkantis profesiją, itin svarbios, kadangi pedagogai kuria ugdymo aplinką, remiantis savo ankstesne patirtimi ir veikiami savo vertybinių nuostatų. Svarbu suvokti, kaip asmuo supranta save, savo istoriją ir ateitį, kuomet, kalbama apie jų kaip mokytojų profesinį kelią (Bernstein, 2000).

Šiuo metu Lietuva susiduria su priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų stokos problema. Ją gilina švietimo srityje vyraujantys maži atlyginimai, didelis ikimokyklinio amžiaus vaikų skaičius grupėse, nepaisoma mokytojų poreikių dėl darbo sąlygų gerinimo. Diskutuojama apie nepakankamai kokybiškas pedagogų rengimo programas, mokytojų senėjimą, pedagogo profesijos prestižo menkinimą, didelius darbo krūvius (Švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenis, 2019). Dėl šių priežasčių jaunam žmogui pedagogo profesija tampa nebe tokia patraukli. Nepaisant šių įvardintų probleminių sričių, daugelis jaunų žmonių renkasi šią profesiją. Vienas iš atrankos į pedagogines studijas kriterijų – stojančiųjų motyvacijos vertinimas. Motyvacijos vertinimas grįstas ne tik

mokymo, bendradarbiavimo ar sunkumų įveikimo patirtimi mokykloje, bet ir asmens vaikystės patirčių aspektu, leistų pažinti būsimo pedagogo stipriąsias puses. Vaikystės patirčių refleksija svarbi ir ugdymo įstaigų vadovams, organizuojant bendradarbiavimą, planuojant personalo karjeros/mokymus. Mokytojų vaikystės patirčių atskleidimas sukurtų prielaidas skleisti ir įvertinti stipriąsias jų profesijos puses. Todėl svarbu atskleisti, motyvus lemiančius pedagogo profesijos pasirinkimą.

Profesijos pasirinkimą ir profesinį pašaukimą Lietuvoje tyrinėjo Jovaiša(1995), Kavaliauskienė (2001), Pukelis (2004), Laužackas (2005), Paurienė (2016), Tolutienė (2012) ir kt. Tačiau profesinio pasirinkimo ir praeities įvykių sąsajos, renkantis pedagogo studijas, yra mažai tyrinėtas laukas.

Tyrimo naujumas grindžiamas tuo, kad nepaisant jau atliktų tyrimų profesinio pasirinkimo srityje, ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinio pasirinkimo motyvai, naudojant autobiografinius metodus, šiuo atveju taikant kolektyvinę atsiminimų sesiją, dar nebuvo tyrinėti, nors šis metodas taikomas Suomijoje ir Vokietijoje. Kolektyvinės atsiminimų sesijos metodas yra būdas, leidžiantis atrasti sąsajas tarp praeities įvykių ir dabarties. Šis metodas leidžia aiškiai apibūdinti asmeninę patirties sferą, kurią galime atpažinti sąsajose su profesine veikla. Jis sukuria prielaidas atskleisti kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai suvokia patys save ir savo santykį su profesine veikla bei aplinka. Todėl šiame darbe į ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinį pasirinkimą įtakojančius veiksnius siekiama pažvelgti plačiau, analizuojant individų gyvenimo istorijas, atskleidžiant autentiškas patirtis ir profesijos pasirinkimo kelio specifiškumą.

Tyrimo problema apibrėžiama šiuo probleminiu klausimu: kokios tarpusavio sąsajos tarp vaikystės patirčių ir ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimo?

Tyrimo objektas: ikimokyklinio ugdymo pedagogų vaikystės patirtys profesijos pasirinkimo aspektu.

Tyrimo tikslas: atkleisti ikimokyklinio ugdymo pedagogų vaikystės patirčių ir profesijos pasirinkimo sąsajas.

Uždaviniai:

1. Atskleisti patyrimo ir patirties sampratą.
2. Teoriškai pagrįsti vaikystėje išgyventų patirčių ir profesijos pasirinkimo sąsajas.
3. Išryškinti ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo motyvus.
4. Empiriškai nustatyti reikšmingiausias vaikystėje išgyventas patirtis, turėjusias įtakos pedagogo profesijos pasirinkimui.

Tyrimo tikslui pasiekti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Tyrimo duomenys buvo surinkti kolektyvinės atsiminimų sesijos būdu.

1. TEORINĖS VAIKYSTĖJE IŠGYVENTŲ PATIRČIŲ SĄSAJOS SU PROFESIJOS PASIRINKIMU. PATIRTIES IR PATYRIMO SAMPRATA

Pedagogų profesijos pasirinkimo motyvai grindžiami ankstesniais išgyvenimais, patyrimais ir patirtimis. Patirtis nuolat kinta, ji negali būti pastovi, kadangi skirtingus patyrimus mes galime vėl iš naujo interpretuoti. Vaikystėje susiformuoja asmenybė, socialinės elgsenos bruožai, kurie lemia profesijos pasirinkimą, savirealizaciją ir savęs suvokimą visuomenėje. Todėl šiame skyriuje analizuojamos teorinės vaikystėje išgyventų patirčių sąsajos su profesijos pasirinkimu bei pateikiama patirties ir patyrimo samprata.

1.1. Patirties ir patyrimo samprata

Patyrimai asmenį lydi nuolat bei įtakoja esamas ir būsimas patirtis, tačiau patyrimas yra tik situacijos ir asmens patirties sąveika (Jakūbė ir Juozaitis, 2012). Patyrimas yra siejamas su nepažįstamu dar neatrastu ar neįprastu išgyvenimu, ko pasakoje, tai prilygsta požiūriui į tarpusavio santykius, aplinką, asmeninius pasirinkimus. Lietuvių kalbos žodyne teigiama, kad patyrimas siejamas su praktinių žinių įgijimu, pajautimu, gavimu (Lietuvių kalbos žodynas). Patyrimas negali būti suplanuotas, tai yra atsitiktinis nutikimas, kuris per refleksiją ar kitų patyrimų analizę tampa patirtimi. Patyrimą asmenys priima tiesiogiai, be išankstinių apgalvojimų. Patyrimus individai išgyvena netikėtai, tai atsitiktinai įvykiai, kuriuos vėliau asmuo individualiai suskirsto į tam tikras grupes ir tik po tam tikro laiko, lyginant ankstesnius patyrimus su išgyvenamais patyrimais, susiformuoja patirtis (Zlataravičienė Mikalopaitė, Buzaitytė-Kašalynienė, Daubaraitė ir Gabrieliūnienė, 2008). Mokyti iš patirties, asmenys gali tik suvokdami patyrimus, juos išanalizavę, apmąstę ir padarę išvadą. Tik tokiu būdu patyrimas virsta patirtimi. Iš esmės patirtis savaime negali būti įvardijama kaip bloga ar gera. Prasmę patirčiai suteikia savo interpretacijomis pats asmuo (Gurova ir Goodman, 2015).

Mokymosi iš patirties pradininku laikomas Dewey (2001), teigia, kad asmuo išmoka tik per patirtį. John Dewey, vienas iš pragmatizmo pradininkų, akcentavo tai, kad būtent švietimo ir visuomenės pagalba, asmenys perima vyresniosios kartos įpročius, mintis, elgsenos būdus. Taip pat švietimas laikomas nuolat kintančiu patirties procesu, kuriame asmuo vis iš naujo įprasmina savo gyvenimą, veikimą jame ir suvokia savo ateitį bei yra atsakingas už jos lemtį. Nepaisant to, žmonės ir aplinka veikia vienas kitą, remiantis patirtimi, todėl patirtis negali būti supranta tik kaip asmeninė (Dewey, 1997). Kalbant apie vaikystę svarbu pabrėžti, kad būtent patirtys vaikystėje yra tas veiksnys, kuris leidžia asmenims pažinti pasaulį, formuoją pasaulio vaizdą. Dewey teigė, kad patirtis gali būti rekonstruojama, pasitelkiant tam tikrus idėjinės išraiškos instrumentus, taip sukuriant

tolimesnę gyvenimo perspektyvą. Kadangi asmuo mokosi ir pasaulį pažįsta per patirtį, remiantis pragmatizmo idėja, holistinis pasaulio vaizdas, kuriamas integruojant naują patirtį į jau turimą. Jau anksčiau minėti patirties rekonstravimo instrumentai, gali būti apibūdinti kaip idėjos. Pasak autoriaus, idėjos žmogaus sąmonėje turi tam tikrą tvarką. Idėjos vystosi nuosekliai, tai vadinama reflektviuoju mąstymu, kuomet idėjos jungiasi viena prie kitos, taip patikrinamos ir pataisydamos pirmines (Duoblienė, 2011).

Patirtinio mokymosi teorinius pagrindus, autorius aprašė dar 1938 metais, kūrinyje „Patirtis ir mokymas“. Autorius teigia, kad būtent išmokimas susiformuoja dėl patirties, kuomet mokymasis vyksta patiriant ir pasinaudojant ta patirtimi. Dewey (1997), išskiria du pagrindinius principus, kuriais aiškina patirties prasmę – tai sąveika ir patirties tęstinumas. Visa individo patirtis yra nuolat kartu su juo ir įtakoja esamas ir būsimas patirtis, dėl to, patyrimas yra tik sąveika tarp veikimo ir individo patirties. Pasak šio autoriaus, patirtis, kaip pati savaime, neegzistuoja nei atskirai nei kažkur kitur. Kultūra, mąstymas, tam tikri elgesio modeliai, reikalingi ar nereikalingi įgūdžiai sukuria tam tikras patirtis, kurias įprasminame savo gyvenime. Kaip pavyzdį jis pateikia vaiką, kuris auga skurdžioje aplinkoje ir vaiką, augantį miesto aplinkoje. Abiejų vaikų patirtys yra skirtingos. Socialinėje aplinkoje asmenys yra priklausomi vienas kito, jie negali patys savaime patenkinti savo poreikių. Todėl praeities įvykiai ir patirtis daro įtaką mūsų dabatinei patirčiai. Patirtis yra tiesiogiai susijusi tuo, ar asmuo reaguoja į situaciją, patyrimą, ar ne. Patyrimas apibūdinamas, kaip tam tikras asmens veiksmas aplinkoje. Jei asmens sąveika su tam tikra situacija įvyksta, tuomet laikoma, kad susiformavo ir patirtis. Individo patyrimai yra nuolatinis vyksmas, kadangi gyvenimas yra procesas, kuriame nepertrūkstamai asmenys sąveikauja su juos supančia aplinka (Dewey, 1980, cit. iš Kairė, 2013). Svarbu pabrėžti tai, kad nors asmuo ir sąveikauja su patyrimu, jį interpretuoja, perteikia per save, priduoja jam tam tikros emocijos, spalvos ir suvokimo, žinojimo apie patyrimą, tačiau pačio patyrimo, pasak autoriaus, negalima laikyti asmeniniu žinojimu. Patirtis ir patyrimas negali būti tapatinami. Patirtimi įvardijamas rezultatas, kuris buvo interpretuotas, suvoktas ir apibendrintas patyrimas. Patirtyje asmuo įprasmina jau suvoktus reiškinius (Kairė, 2013).

Apibendrinant galima teigti, kad patirtis ir patyrimas negali būti tapatinami. Patirtis nuolat kinta, ji negali būti pastovi, kadangi skirtingus patyrimus mes galime vėl iš naujo interpretuoti, kas ir skatina individo patirties kitimą (Jackūnas, 2008). Skirtingai nei patyrimas, kuris yra siejamas su nekasdieniais išgyvenimais, teigiamais ar neigiamais jausmais, požiūriu į aplinką, patirtis yra jau suvoktas rezultatas, kuris buvo interpretuotas, apibendrintas dėl išgyventų patyrimų.

2.1. Ugdomojo patyrimo formavimosi prielaidos ir kontekstai

Kiekvienas iš mūsų mokomės ir ugdome save per patirtį. Vaikystės etapas – tai praityje patirtas socialinis ir kultūrinis išgyvenimas, kuris padeda tvirtą pagrindą individo savivaizdžio

kūrimuisi (Juodaitytė, 2003). Vaikystėje asmuo laikomas socialiai nebrandžiu, todėl socializacija aplinkoje ir visuomenėje vyksta per patyrimus ir patirtis.

Būtent vaikystėje susiformuoja ankstyvasis socialinis žinojimas, kuris kyla iš sukaupto reikšmingo patyrimo socialinėje aplinkoje (Berger ir Luckmann, 1999). Vaikystėje socializacijos procesas itin svarbus, kadangi šio proceso metu, vaikas perima jau visuomenės sukauptą patirtį, tam tikras vertybes, formuoja asmenybės bruožus. Anksčiausiai socializacijos patirtį vaikas patiria dar nemokėdamas kalbėti (Piaget, 2002). Ugdantis patyrimas, pasak Dewey (1997, cit. iš Kairė, 2013), atsiranda patyrimo dėka, tačiau patyrimas ne visuomet tampa ugdančiu. Neugdantis patyrimas tai toks, kuriame negalime matyti patyrimo tarpusavio sąveikos ir tęstinumo. Vaikai pasaulį pirmiausia pažįsta tyrinėdami, tai reiškia per įvairius patyrimus. Kad vyktų sklandus tyrinėjimas, jame turi sąveikauti du elementai: veikimas patyrimo metu ir individo veikimo pasekmių suvokimas, tyrinėjimas. Tyrinėjimo procesas įprasminamas tuomet, kai asmuo veikimo metu susiduria su tam tiktu iššūkiu ir priima tam tikrą sprendimą šį patyrimą priimti arba atmesti. Būtent šioje sąveikoje, veiklos metu asmuo geba suprasti veiklos prasmę ir įgyti naują žinojimą (Dewey, 1997). Kiekvienas individas asmeninį suvokimą apie jį supantį pasaulį pažįsta per patyrimus, vertinimą, interpretacijas ir tų interpretacijų sąsają su anksčiau turėtomis patirtimis (Jarvis, Holford, Griffin, 2003). Svarbu pabrėžti tai, kad vaiko jausmai ir veikimas aplinkoje yra daug pirmesni nei pats veikimo sąmoningas suvokimas. Kaip pavyzdys, ugdomajam patyrimui suprasti, pateikiama situacija, kuomet vaikas, nusidegina ranką. Pats veiksmas, kuomet vaiko ranka kišama prie ugnies, dar negali būti laikoma patyrimu. Patyrimas atsiranda tuomet, kuomet veiksmą susiejame su nudegimo skausmu, kaip veiksmo padarinį. Tuomet tai laikoma patyrimu, kada kažko išmokstame (Kairė, 2013). Pirmuosius patyrimus ir patirtis mes įgyjame vaikystėje. Šiame etape susiformuoja mūsų pažinimas apie pasaulį ir aplinką, kuriame mes gyvename. Visus įgūdžius ir gebėjimus, išskyrus refleksus, kurie yra įgimti, vaikai įgauna per asmeninę patirtį. Asmens patirtys yra siejamos su emociniu atsaku į tam tikrą veiksmą (Boyd, Bee, 2010). Socialinio išmokimo teorija akcentuoja stebėjimo svarbą, kuomet išmokimą ir patirtį mes įgyjame stebėdami kitus. Žukauskienė (2013), pastebi, kad būtent bendraudamas ir bendradarbiaudamas su kitais asmenimis, vaikas iš asmeninės patirties sužino, koks ir kas jis yra, nes jam sąveikaujant su kitais, suteikiamas grįžtamas ryšys. Nepaisant to, vaikystėje svarbiausiu patyrimu tampa individualus pasaulio pažinimas (Laužackas, 2005). Realybės suvokimas priklauso nuo asmeninės patirties, unikalios, kiekvieno asmens gyvenimo istorijos ir dabartinės socialinės situacijos.

Mokymosi pradžia tapatinama su socialiniame kontekste įgytomis patirtimis, tai yra nuolatos vykstantis procesas, patyrimas, kuris nuolatos įprasminamas laike ir erdvėje (Jarvis et. al., 2003). Vaikystės etape, ypač ikimokykliniame amžiuje vaikai, savo patirtį įgyja per juos supančių asmenų elgesio kopijavimą, manipuliavimą, tyrinėjimą, žaidimus ir atkartojimą. Šiame etape vaikai negali

priimti teorinių žinių, tik veikiant ir sąveikaujant su aplinka, vaikai išmoksta atlikti tam tikrus judesius, pradeda mokytis kalbėti, bendrauti, išmoksta tam tikras elgesio taisykles, normas. Toliau kalbant apie patyrimo ir patirties svarbą vaikystėje, verta pastebėti, kad šiame etape, vaikai stebėdami ir fiksuodami savo aplinką, perima šeimos gyvenimo būdą, kultūrą, tam tikrą elgesį, vertybes, net bendravimo su kitais tam tikrus modelius. Tokiu būdu vyksta vaiko socializacija (Miškinis, 2003, cit. iš Kairė, 2013). Verta pastebėti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai pasižymi stipriu noru būti savarankiška asmenybe. Kadangi tapatintis ir įsiliesti į suaugusiųjų pasaulį bei jame aktyviai dalyvauti, vaikas dar negali, jis pradeda žaisti vaidmenų žaidimus, kuriuose atvaizduoja ir mėgdžioja suaugusių žmonių socialinį gyvenimą. Pasak autorės, būtent sąveikaudamas su aplinka ir su kitais esančiais aplinkoje, augdamas vaikas geba suvokti save kaip individualią ir unikalią asmenybę, tačiau, kad tai suprastų, vaikas tuo pačiu metu turi praeiti individualizacijos ir socializacijos procesus. Socializacija, kurios metu asmuo tampa visuomenės dalimi, asmenybe, pasireiškia per mėgdžiojimą, įtaigą, sąmoningu pavyzdžių sekimu, masiniu komunikacijos ir kultūros poveikiu (Juodaitytė, 2003). Šis procesas vyksta asmeniui sąveikaujant su aplinka. Vienaip ar kitaip socializacijos procesai veikia asmenybės raidą. Socializacijos būdu vaikai išmoksta įvairiausių elgesių formų. Todėl svarbios visos vaikystės patirtys: auklėjimas šeimoje, ugdymo aplinka, masinės informacijos turinio prieinamumas, vaikystės žaidimai, bendraamžių įtaka. Socializacija gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą įtaką, tačiau kontroliuoti savo socializacijos procesą vaikas yra bejėgis. Tik suaugęs žmogus, remdamasis savo patirtimi ir eksperimentuodamas, gali išmokti kontroliuoti socializacijos aplinkas. To pasakoje, tolimesnis vaiko gyvenimas, profesijos pasirinkimo motyvai, pasitikėjimas savimi, visapusiškas emocinės ir fizinės raidos vystymasis yra nulemtas tam tikros socializacijos kriterijų, kaip suaugusieji bendrauja su vaiku ir kaip jį mato (Hakkarainen, Brėdikytė, Brandišauskienė ir Sujetaitė-Volungevičienė, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad ugdomasis patyrimas formuojasi asmeniui sąveikaujant su aplinka. Asmuo įgauna patirtį tik tuomet, kuomet patyrimas yra individualiai apmąstomas, padaromos išvados ir tai tampa patirtimi. Ugdomasis patyrimas tai mokymasis per patirtį ir iš patirties. Šiame kontekste svarbiausias vaidmuo tampa vaiko socializacijos procesui. Vaikai pažįsta juos supančią aplinką, stebėdami, sąveikaudami su aplinkiniais, manipuliuodami jais ir atkartodami tai, ką patiria. Todėl vaiko socializacijos raida, vertybės, asmenybės bruožai ir polinkis veiklai, priklauso nuo tėvų, pedagogų ir visuomenės, kurioje jis gyvena, įtakos. Šiuo aspektu svarbūs visi galimi vaiko socializacijos kriterijai.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ PROFESIJOS PASIRINKIMO MOTYVAI. PROFESIJOS SAMPRATA

Šiuolaikinis, modernus, pasaulietiškas požiūris į profesijos pasirinkimą koncentruoja dėmesį į tai, kad ši sąvoka yra siejama su kiekviename individe esančiu „vidiniu vadovu“. Šis „vadovas“, nukreipia mus į visišką savirealizaciją ir pasitenkinimą bei suteikia nuoseklumo ir harmonijos jausmą tarp profesijos socialinio vaidmens ir asmenybės. Todėl ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo motyvai, negali būti universalūs ir tinkami kiekvienam, kadangi tai priklauso nuo kultūrinių veiksnių (Klassen, 2011). Šiame skyriuje analizuojama profesijos samprata ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo motyvai.

2.1. Profesijos samprata ir profesijos pasirinkimo motyvai

Renkantis profesiją individui ypač svarbu profesinės veiklos pasitenkinimo jausmas. Pasak Laužacko (2005), sąvoka „*profesija – tai atitinkamomis žiniomis gebėjimais (mokėjimais ir įgūdžiais) pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas*“ (Laužackas, 2005, p.34). Tai specifinė asmens veiklos sritis, įsisąmonintų žinių ir faktų visuma, norint įgyti atitinkamą kvalifikaciją. Autorius profesiją laiko specifine personifikuota ir institucionalizuota veiklos rūšimi, todėl profesija atsiskleidžia per žmogaus charakterio savybes tam tikroje darbinėje veikloje, kadangi didelė dalis žmogaus asmeninių savybių, gebėjimų ir vertybių atsiskleidžia profesijoje (Laužackas, 2005). Tyrėjai Berg, Grant ir Johnsons (2010) profesijos pasirinkimą apibrėžė, kaip darbą, kuriame asmuo mato prasmę ir jaučia malonumą dirbdamas bei yra laikomas asmens tapatumo, individualumo dalimi. Nepaisant to, profesinis pasirinkimas yra sąmoningas veiksmas, kuriame atsiskleidžia mūsų polinkis į tam tikrą darbą, kuriame siekiame užsitikrinti savirealizaciją, pasitenkinimą darbu ir asmeninę harmoniją (Jovaiša, 2007). Analizuojant mokslinę literatūrą, pastebėta, kad profesijos pasirinkimo samprata, gali būti suprantama kaip asmens vidinių charakteristikų, nuostatų, charakterio ypatybių, motyvacijos, kurios įtakoja žmogaus profesijos ar veiklos pasirinkimą, kurioje asmuo gali sėkmingai realizuoti savo siekius, galias ir tikslus (Tolūtienė, 2012). Profesijos pasirinkimo samprata, kurią aiškina tyrėjai Jovaiša (2007), Kavaliauskienė (2001, cit. iš Paurienė, 2017) yra santykis tarp konkrečios profesinės veiklos ir pačio asmens, kuris taip pat yra susijęs su gebėjimais ir polinkiu. Tai savo gebėjimų suvokimas, kurį galima realizuoti tam tikroje veikloje, bei kuris kildinamas iš vidinio prigimties jausmo (Steger, Fazer, Oish, Kaler, 2006). Nepaisant to, Pukelis (2004) pabrėžia prigimties aspekto svarbą „*kiekvienas sveikas vaikas savo prigimtyje slepia tam tikros veiklos idėją (pašaukimą), kurios pagrindas yra turimas talentas. Negabių vaikų nėra. Visa problema ta, kad labai sunku yra*

nustatyti, kam vaikas yra gabus“. Svarbu paminėti, kad profesijos pasirinkimą įtakoja ir asmeniniai gebėjimai, kultūriniai, ekonominiai, socialiniai veiksniai, taip pat charakterio savybės, individualus vertybių suvokimas, kurie stipriai siejasi vienas su kitu (Tolutienė, 2012).

Analizuojant mokslinius straipsnius, galima pastebėti, kad nuo pasirinktos profesijos, priklauso asmenų savimonė, savivoka ir net savigarba, kadangi profesija atspindi individo gyvenimo būdą (Holland, 2004). Renkantis profesiją, Jovaiša (1999, cit. iš Valeckienė, 2005), kaip vieną iš profesijos pasirinkimui turinčių veiksnių, įvardija socialinius veiksnius. Jiems priskiriama socialinė šeimos branda, mokymosi įstaigų artumas, kaimynų kultūringumas arba ne kultūringumas. Šeima svarbiu veiksmu įvardijama todėl, kad joje vyksta pirminė socializacija, joje kaupiama patirtis, matomas vaidmenų pasiskirstymas, numatomos profesijos galimybės, reikalavimai, puoselėjamos vertybės. Taip pat, autorius pabrėžia ir ekonominės padėties svarbą visuomenėje. Tyrimai rodo, kad profesiją, kurioje yra mažos karjeros galimybės, renkasi asmenys, kurie priklauso žemesniam visuomenės sluoksniui. Tačiau Holland (2004), pastebėjo, kad profesijos pasirinkimas priklauso nuo asmeninių žmogaus savybių.

Tyrimai atskleidė, kad profesinį pasirinkimą lemia dominuojančios idealistinės vertybės, tokios kaip, siekis visuomenės gerovės, noras būti naudingi, padėti žmonėms. Analizuojant mokslinę literatūrą išryškėjo, kad asmenys profesiją renkasi tą, kuri atitinka jų asmenines savybes (Pukelis, 2007). Pasak Jovaišos (1997, cit. iš Tolutienė, 2014), mokytojų profesija skiriasi nuo kitų profesijų, būtent jiems iškelto ypatingu tikslu, kuris yra susijęs su ugdytinių tobulinimu, įgalinimu juos kurti materialines ir dvasines vertybes. Akcentuojama, kad vertybinis pagrindas sudaro prielaidas skleisti pedagoginiam pašaukimui, kuris yra neatsiejamas nuo gyvenimo tikslų išsikėlimo ir jų realizavimo veikloje (Tolutienė, 2014). Tik tuomet, kai savirealizacija susilieja su darbo vieta, profesija tampa asmens pašaukimu (Tepperwein cit. iš Paurienė, 2017). Profesinis pašaukimas yra motyvuojanti, prasminga ir pagrindinė (centrinė) asmenybės, identiteto dalis (Gazica, 2014). Asmens identitetas atsiskleidžia per skirtingas asmenines patirtis, skirtinguose gyvenimo etapuose. Identiteto suvokimo problematika išryškėja paauglystės laikotarpiu, kuomet asmuo išgyvena tam tikrą chaosą tarp tapatumo ir socialinių vaidmenų, kuriuos turi atrasti pats individas, atsakydamas į klausimą: o kas aš esu? Šio atsakymo paieškas paauglys atskleidžia per pašaukimą, ideologiją, asmenines ir siekiamas vertybes, pasaulėžiūrą, gabumus ir jų realizavimą (Antinienė, 2002). Todėl šiame etape ir susiformuoja asmens identitetas, kuomet vaikas sieja save su skirtingų profesijų vaidmenimis ir bando juos realizuoti ateities profesijos veikloje.

Analizuojant profesijos pasirinkimą, svarbūs yra visi žmogaus gyvenimo etapai. Ypač nuo tada, kai vaikas jau pats suvokia save ir gali save bei savo galimybes pažinti aplinkoje. Pasak Danilevičiaus (2014), žmogus jau nuo pradėjimo momento turi savo polinkį tam tikrai veiklai. Visuomenėje įprasta girdėti, kad mokykloje turi dirbti žmonės „iš pašaukimo“. Dažnai ir patys

būsimi mokytojai jaučia, kad turi „pašaukimą“ mokytis. Kalbant apie „mokytojus iš pašaukimo“ tarsi pažymime juos, išskiriame, kad jie turi tam tikrų savybių, bruožų, motyvų, kurių neturi mokytojai be pašaukimo. Mokytoju, kaip ir bet kurios kitos profesijos žmogus, gali dirbti arba su pašaukimu, arba be. Klausimas, tik kaip, tai atsiliepia pačiam darbui ir asmenybės savirealizacijai. Nepaisant to, pašaukimo reikšmės mokytojo darbui mes negalime ignoruoti ar atmesti ir pašaukimo, kaip asmeninės savybės, paneigti. Jau daugelį metų šią sritį tiria tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkai. Šiandieninėje vakarų Europoje pašaukimo aktualumas neblėsta, kadangi neretai pašaukimas įvardijamas, kaip vienas iš asmeninių bei vidinių veiksnių, įtakančių individų studijų programos, karjeros pasirinkimą bei asmeninį gyvenimą, kaip savirealizacijos lauką (Vos, 2017). Dažniausiai mokymo sąvoka asocijuojasi su ryšiu, priežiūra, gyvenimo prasme ir gyvenimo tikslais. Šie teiginiai rodo pačio mokymo, kaip proceso sudėtingumą, pabrėžiant ir pedagoginio darbo svarbą, kurį lemia kiekvieno žmogaus asmeniniai poreikiai, įskaitant ir patį pašaukimo suvokimą, kurį įtakoja noras padėti kitiems, palaikyti ryšį su bendruomene, kuris galiausiai atneša gyvenimo prasmės suvokimą (Marshall, 2009). Pašaukimas traktuojamas, kaip polinkis į tam tikrą veiklą, sritį, profesiją. Pavyzdžiui Dobrow ir Tosti-Kharas (2011) apibūdina pašaukimą, kaip laisvos valios išraišką, kuri nėra iš anksto numatyta, apibrėžta ar kitaip įtakojama pašalinių asmenų, nors vidinis jausmas būti pašauktam tam tikrai veiklai ar darbui išlieka. Nors šis profesijos pašaukimo modelio apibrėžimas nėra orientuotas į dvasinius ir religinius aspektus ar kitus motyvacijos šaltinius, tačiau jie yra plataus pobūdžio, kadangi neįvardija konkrečių veiksnių ir priežasčių, kodėl asmuo yra būtent pašauktas tai, o ne kitai profesijai. Šiuos veiksnus, motyvus ir kitus aspektus gali žinoti, tik pats individas, kadangi pašaukimas profesijai kyla iš vidinių paskatų.

Analizuojant literatūrą pastebima, kad pašaukimas dažniausiai yra siejamas su prigimtimi. Su tuo sutinka ir Pukelis (2004), kuris teigia, kad pašaukimas slypi kiekvieno vaiko prigimtyje ir tai yra pagrindinis jo talentas, tačiau sunkiausia tą talentą atrasti. Didelę dalį savo gyvenimo pašaukimo ir profesinio pasirinkimo aspektų nagrinėjimui skyręs profesorius L. Jovaiša (1999), pabrėžė, kad būtent pašaukimas yra santykis tarp žmogaus ir jo darbo. Remiantis Kavaliauskiene (2001), pašaukimas, kaip reiškinys, yra susijęs su tikėjimu savo gebėjimais, noru dirbti pedagoginį darbą, gebėjimu pažinti, tobulinti save ir savo gebėjimus bei gyvenimo prasmės ieškojimu savo profesinėje veikloje. Vėliau, ši sąvoka įgavo labiau pasaulietinę reikšmę, kur profesinė veikla buvo siejama su žmogaus verte ir orumu bei apmokamu darbu, per kurį žmogus labiausiai gali save išreikšti (Saveljeva, Petružienė, 2007, cit. iš Tolutienė, 2014). Atsakingą pedagoginį darbą, be pašaukimo, motyvacijos ir potraukio, vargu ar pavyktų tinkamai atlikti. Visa tai galima laikyti sudėtinėmis pedagoginio charakterio savybėmis. Pasak Tolutienės (2014), pedagoginiam charakteriui būdingi tokie bruožai: dorovingumas, empatiškumas, humaniškumas, dvasingumas, intelektualinis ir emocinis jautrumas, padorumas, mandagumas, dėmesingumas individualybei, tolerancija, vertinimo

objektyvumas, savikritiškumas, pedagoginė meilė. Tačiau autorė taip pat pabrėžia, kad polinkį pedagogikai turinti asmenybė pasižymi ir kitomis, tik jai jos charakteriui būdingomis savybėmis, todėl pateikta struktūra nėra galutinė ir gali būti išplėsta (Kavaliauskienė, 2001). Pasak Kavaliauskienės (2004) „*individuo tinkamumo profesijai savimonė ir siekimas ją realizuoti*“ ir yra pagrindinė pašaukimo esmė. Tačiau, psichologai teigia, kad pašaukimo sąvoka yra pasaulietinė, tai jausmas, kuris įgalina žmogų prisidėti prie didesnės žmonijos gerovės (Dik, Duffy, 2009; Steger, Dik, 2010). Vadovaujantis šiuo apibrėžimu, galime teigti, kad šiuolaikinis pašaukimo apibrėžimas gali reikšti tai, kad tai yra įgimtas troškimas padėti, besimokantiems atsiskleisti ir patį mokymo procesą matyti ir laikyti kaip socialiai vertingą (Müller, Alliaata ir Benninghoff, 2009).

Apibendrinant galime teigti, kad profesija tai specifinė veikla, reikalaujanti specifinių žinių ir įgūdžių įsisavinimo. Taip pat profesiją galime apibūdinti kaip individualizuotą veiklą, kuri atitinka asmens charakterio savybes, vertybines nuostatas. Profesijos pasirinkimas priklauso iš esmės nuo savęs, kaip asmenybės pažinimo, savo išsikeltų tikslų konkrečiai profesijai žinojimo. Šie profesiniai tikslai dažnai tapatinami su pašaukimo, tam tikrai veiklai, jausmu. Individualus profesijos pašaukimo suvokimas ir profesijos pasirinkimo įgyvendinimas, suteikia individui prasmę profesinėje veikloje ir gyvenime. Profesijos pasirinkimas dažnai siejamas su profesijos pašaukimo samprata ar polinkio tam tikrai profesijai jausmu, kuris asmeniui suteikia savirealizacijos ir harmonijos gyvenime pojūtį.

2.2. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo motyvai vaikystės kontekste

Vaikai pasaulį pirmiausia pažįsta tyrinėdami, todėl sąveikaujant su aplinka, vaikai išmoksta atlikti tam tikrus judesius, pradeda mokytis kalbėti, bendrauti, išmoksta tam tikras elgesio taisykles. Vaikystės etape susiformuoja asmenybė, socialinės elgsenos tam tikri bruožai, kurie lemia profesijos pasirinkimą, savirealizaciją ir savęs suvokimą visuomenėje. Profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių yra daug, tačiau šiame darbe ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo motyvai išryškunami vaikystės kontekste šiose srityje: žaidimai ir žaidybinės situacijos, ugdymo aplinka ir autoritetai, šeima, ir asmeninės savybės.

Žaidimai ir žaidybinės situacijos. Vaikystė yra imliausias žmogaus raidos etapas Vaikystės aplinka ir vaikystės amžius, mokslinėje literatūroje traktuojamas, kaip svarbiausias žmogaus raidos etapas, kuriame susiformuoja charakterio savybės, vertybinis pagrindas, kuris nulemia individo tolimesnį gyvenimą (Burvytė, 2016). Šiame raidos etape didžiausias dėmesys skiriamas vaikystės žaidimo/ žaislų aspektui, kadangi jis yra svarbus visuose žmogaus raidos etapuose. Žaidimas yra pats reikšmingiausias ikimokyklinio amžiaus vaiko užsiėmimas. Žaidimas – tai paties vaiko sugalvota spontaniška veikla. Žaidimas, iš kitų veiklų, išsiskiria tuo, kad žaisdamas vaikas pats sukuria įsivaizduojamas situacijas, o žaidimas vyksta paties susigalvotoje aplinkoje. Taigi svarbų vaidmenį

čia atlieka – vaizduotė. Vaizduotė formuojasi vaikui veikiant. Mąstymas, vaizduotė, siekimas įgyvendinti savo sumanymus, gebėjimas juos apibendrinti vėlesniame amžiuje yra pagrindinės sąmonės funkcijos (Hakkarainen et. al., 2015).

Per žaidimus vaikas įgyvendina savo poreikius ir troškimus (Vygotskis, 2004). Žaisdami vaikai konstruoja save tokius, kokie jie norėtų būti. Žaidimų dėka, vaikai pradeda pažinti save, įsisąmonina savo mintis, jausmus, geba išreikšti savo interesus ir poreikius. Laisvė kūrybai, fantazijai, vaiko nepriklausomumas ir atsipalaidavimas leidžia jam pačiam kurti žaidimo sąlygas ir tapti bet kurios profesijos atstovu pvz. daktaru, mokytoju, dainininku, kareiviu. Sudarant tinkamas sąlygas laisvai veikti, tyrinėti pasaulį, skatinamas vaiko tolimesnis raidos vystymasis (Sabaliauskienė, Rimkienė, 2016). Ne paslaptis, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai geria informaciją iš juos supančios aplinkos ir aplinkinių, dažnai mėgdžiodami suaugusius, jų veiklas, domisi darbo pobūdžiu. Nepaisant to, šiame etape pastebimi vaiko kūrybiniai gebėjimai, kurie leidžia pastebėti vaiko gabumus skirtingoms profesinėms sritims: muzika, dailė, šokis ir kt. Analizuojant mokslinės literatūros šaltinius pastebima, kad vėlyvosios vaikystės etape formuojasi vaiko pasiruošimas gyvenimui mus supančioje kultūroje, prisitaikymas prie aplinkos. Taip pat šis etapas siejamas su svajonėmis, kuo asmuo norėtų tapti užaugęs. Mokslininkai teigia, kad šiame etape profesinės veiklos negalime laikyti rimtu pareiškimu, kadangi etapui būdingas fantazijos periodas, kuris siejamas ir su nerealiomis profesinėmis sritimis, kaip pvz. kosmonautika. Tačiau šiame raidos etape vaikams susiformuoja svarbūs pažintiniai ir socialiniai įgūdžiai, kurie turi įtakos profesijos pasirinkimui ateityje (Erikson, 1980 cit. iš Hakkarainen et. al., 2015).

Sėkmingam vaiko asmenybės formavimuisi didelę įtaką turi kūrybiškumą skatinanti aplinka, nes kūrybiškumas pasireiškia įvairiuose gyvenimo apraiškose. Pasak Vygotskio (2004) tėvai ir mokytojai turi sudaryti tinkamas sąlygas, skatinančias vaiką žaisti. Norint plėtoti vaiko kūrybiškumo gebėjimas, svarbu sukurti tinkamas aplinkos sąlygas, kuriose vaikas galėtų laisvai reikštis. Ankstyvoje vaikystėje kūrybiškumas pasireiškia per sąveikas su aplinka bei per sąveiką tarp vaiko ir suaugusiųjų, kurie gali būti tėvai, pedagogai, seneliai ir kt. Kūrybiškumas gali būti suprantamas, kaip mokymosi procesas, veikiant, atrandant naujas patirtis bei jau turimos patirties įgalinimu kūrybinėje veikloje. Vaiko noras pažinti aplinką, kurti, eksperimentuoti, mokymasis stebint ir dalyvaujant bendroje veikloje su suaugusiais, skatina kūrybinių gebėjimų atsiskleidimą (Burbienė ir Mazolevskienė, 2018). Būtent tokios aplinkos kūrimas, skatina vaiko saviraišką, individualumą, tenkina vaiko prigimtinius poreikius, suteikia galimybę atrasti naujus patyrimus, ko pasėkoje, plėtojami vaiko gebėjimai, kūrybinis aktyvumas, pozityvus santykis su savimi (Pocienė, 2010). Kūrybiškumą skatinanti aplinka negali būti atsiejama nuo pagarbos ir pasitikėjimu grindžiamu tarpusavio santykių, kurie užtikrina vaiko interesų tenkinimą, bei individualumo ir savarankiškumo formavimąsi. Labai svarbu užtikrinti vaikui galimybę savarankiškai veikti, kadangi taip skatinamas

jo noras veikti, pasitelkiant kūrybines galias, priešingu atveju vaiko saviraiška ir savarankiškumas bei kūrybinės galios yra apribojamos. Pastebėta, kad šeimos aplinka yra pirminė, kuri įtakoja vaiko kūrybinių gebėjimų vystymąsi. Žaidybinė veikla, kurios metu atsiskleidžia pagarba, kokybiško laiko praleidimas drauge su vaiku, kūrybinių medžiagų, nevaržomas žaidimų iniciavimas, saugumas ir meilė yra pagrindiniai bei svarbiausi kontekstai kūrybiškumo sklaidai (Burbienė ir Mazolevskienė, 2018).

Ugdymo aplinka ir autoritetai. Vaikai sąveikauja su aplinka, joje patiria skirtingus išgyvenimus. Veikdamas ugdymo aplinkoje, vaikas pats tampa tos aplinkos dalyviu. Veikimo būdu patiria ir išmoksta naujų žinių, taip plėtodamas savo pažinimą. Visapusiškas asmens vystymasis, t.y tiek fizinė, tiek emocinė raida, priklauso nuo ugdymo aplinkos poveikio. Norint užtikrinti sėkmingą individo raidos etapų vystymąsi, reikalinga ugdymo aplinka, kuri skatintų žaisti, lavintis ir suteiktų sąlygas kūrybiškai augti. Ugdymo aplinka turi būti kuo artimesnė tai aplinkai, kuri galėtų padėti visapusiškai užtikrinti vaikų prigimtinių poreikių ir interesų tenkinimą (Burškaitienė, 2011, cit. iš Hakkarainen et. al. 2015). Mokydamiesi vaikai, kuria savo pačių ateitį ir požiūrį į gyvenimą, patys vaikai, o ne suaugę, kuria savo vaikystę. Todėl būtent pasitikėjimas vaiku ir jo savarankiškumo skatinimas, veikiant ugdymo aplinkoje, skatina pasitikėjimą savo įgūdžiais ir pačiu savimi (Juodaitytė, 2011). Todėl svarbu suvokti, kaip asmuo supranta save, savo istoriją ir ateitį, kuomet, kalbama apie jų kaip mokytojų profesijos kelią.

Profesijos pasirinkimo apsisprendimui įtakos turi tiek teigiamos, tiek neigiamos patirtys ugdymo įstaigose. Būtent per asmenines patirtis, kurios kyla iš profesinės veiklos ir asmens sąveikos, pasireiškia profesijos pasirinkimas ir pašaukimas, kuris yra grįstas vidinėmis nuostatomis. Šiame etape reikšmingą vietą užima išgyventa emocija, kurią įtakoja tiek teigiamos, tiek neigiamos patirtys, jausmai, pasitikinėjimas mokymosi gebėjimais. Asmenys, kurių patirtis mokykloje siejama su teigiamomis emocijomis, savo motyvą rinktis pedagogo profesiją sieja, su noru tęsti, puoselėti mokyklos aplinką, kuri pripažįsta mokinio poreikius. Priešingu atveju, asmenys, kurių patirtis siejama su neigiamomis emocijomis, siekia keisti mokyklos aplinkos sąlygas, kurti savo požiūriu grįstą, teigiamą ir saugią mokymosi aplinką (Bergmark ir Westman, 2018). Taip pat didelę įtaką pasirinkimui turi ir asmeninis vaizdinys, nuostatos, įsitikinimai apie pedagogo profesiją bei ankstesni įvykiai mokykloje (Butcher ir Lewis, 2002). Estola (2003) teigia, kad ryšys tarp mokytojo ir mokinio bei sėkmingi mokymosi rezultatai yra pagrindinė pedagoginės profesijos pasirinkimo sėkmė, motyvacija. Kitas įdomus veiksnys, kurį išskiria Mayes (2002), yra tai kad, asmens pašaukimą rinktis pedagogo profesiją įtakoja praeityje patirtos kančios, lydinčios nuoskaudos, iš kurių jie nori išsivaduoti ir padėti kitiems, išgyvenantiems sunkumus. Nepaisant to, atlikti tyrimai, leidžia teigti, kad dažnas motyvas rinktis pedagogo profesiją, kyla iš tėvų, draugų, mokytojų padarytos įtakos (Haciomeroglu, Sahin, 2009).

Vaikystės etape, per žaidimus ypač išryškėja autoriteto svarba, kadangi vaikai dažnai imituoja tuos asmenis, kuriuos laiko savo autoritetais. Autoritetu laikoma tam tikram asmeniui pripažinta pagarba (Trakšėlys ir Martišauskienė, 2016). Nepaisant to, šeima yra pirminis autoritetas vaikui. Tyrimais įrodyta, kad nuo santykio su tėvais priklauso vėlesnis požiūris ir santykis su kitais autoritetais. Kai šeimos aplinkoje kuriamas teigiamas tarpusavio santykis vaikystėje, vėlesniame laikotarpyje asmuo geba kurti brandų ryšį su išoriniais autoritetais, ko pasėkoje atsiskleidžia individo savirealizacija, pasitikėjimas savimi ir pagarba kitiems (Vilkaitė, 2016). Be tėvų autoriteto, kuris yra natūralus reiškinys, vaikai autoritetu gali laikyti ir kitus asmenis, profesijos atstovus, šeimos aplinkos žmones, kitus herojus.

Vienas iš ryškių autoritetų kurio gali arba negali būti tai – mokytojas. Yra teiginių, kad tik mokytojai gali nukreipti vaikus į profesinį pedagoginį apsisprendimą, kadangi jie gali pažinti jų prigimtį (Pukelis, 2004; Rodzevičiūtė, 2007). Šiuolaikinėje visuomenėje, autoriteto apibrėžimas dažnai tapatinamas su asmens, šiuo atveju mokytojo charizma, lyderyste, kadangi didžiuliu tempu vystantis technologijoms, žinių kiekiui, jų prieinamumui mokytojo kaip visažinio autoriteto įvaizdis slopsta. Mokytojo autoritetas pasireiškia per gebėjimą valdyti klasę, pagarbą visuomenės nustatytoms taisyklėms, taip pat per aistrą ir pastangas, siekiant įgyti mokinių pagarbą, paklusnumą. Dabartinėje visuomenėje mokytojo asmenybės autoritetas dažniausiai pasireiškia muzikiniame, meniniame ugdyje, kūrybiškume (Girdzijauskas, 2017, cit iš. Barbierato, 2019). Mokytojo autoriteto sąsaja su lyderyste ir charizma, pasireiškia per asmenines mokytojo vertybes, talentą ar jo laikymą sektinu pavyzdžiu kitų individų atžvilgiu. Akcentuojama, kad pats autoritetas savaime nesiekia savęs aukštinti ar pabrėžti savo gabumų kitų akyse. Šiuo atveju pedagogas, kaip autoritetas, kuriuo norima sekti, yra pasirenkamas ne dėl jo kompetencijų, asmeninių savybių, o dėl kažko dar daugiau, kuo jis pats seka ar rodo kitiems: buvimas kartu kelyje, didaktinė laikysena, žvilgsnis į mokinių ir ugdomasis santykis (Barbierato, 2019). Mokytojo autoritetas, kaip teigia Bingham (2009), pasireiškia, kaip reiškinys, kuriame mokinsys dalyvauja, pripažindamas arba ne, mokytoją kaip autoritetą ir daromą jo įtaką. Autoritetas atsiskleidžia per santykį, kuriame mokinsys tampa savimi kitų dėka ir kuriame bendravimas atsiskleidžia per pagarbą vienas kitam (Biesta, 2017). Profesinio pasirinkimo motyvui būdingas autoriteto vaidmuo argumentuojamas tuo, kad būtent asmens savęs suvokimas siejamas santykio su kitais prasmės aspektu (Barbierato, 2019). Mokytojo vaidmens suvokimas svarbus tuo, kad asmenys, kurie renkasi pedagogo profesiją jau turi savitą įsivaizdavimą ir suvokimą apie buvimą mokytoju (Paurienė, 2016). Sąveika, tarp pedagogo profesijos pasirinkimo ir mokytojo vaidmens suvokimo, įtakoja profesijos pasirinkimą. Court, Meray ir Ornan (2009), tyrimo metu apklausti pedagogai teigė, kad pagrindiniai veiksniai, kurie įtakojo jų profesijos pasirinkimą buvo noras mylėti, šviesti, globoti vaikus, o tai kyla iš asmeninių pedagogų savybių. Lietuvoje atliktas empirinis tyrimas taip pat patvirtino šią nuostatą, kadangi du pagrindiniai pašaukimą pedagogikai įtakojantys faktoriai

yra meilė vaikams ir kūrybiškumas. Nepaisant to, pedagogo profesijos pasirinkimas, kaip teigia Paurienė (2016), yra sąmoningas sprendimas, kurį įtakoja individų asmeninė patirtis arba tam tikrų idealų ar atitinkamų asmenis identifikavimas. Taip pat tyrime išryškėjo ir tapatumo faktorius, kuomet asmenys susitapatina su idealizuojamais žmonėmis ir pajuntą norą taip pat realizuoti pedagoginę profesiją (Paurienė, 2016).

Šeima. Formuojantis individo profesinei orientacijai, neatsiejamas faktorius – šeima. Formuojantis socialinių vaidmenų suvokimui, šeima neretai, ypač vaiko gyvenimo pradžios etape, yra vienintelė nuomonės formuotoja. Šeima yra pirminė aplinka, kurioje vaikai geria visą informaciją apie darbo santykius, profesijas, darbo aplinką, taip susikonstruodami tam tikrą profesijos paveikslą, kuris remiasi išgyventomis emocijomis. Renkantis profesiją, tėvai yra neabejotinai svarbiausias veiksnys, kadangi informacija apie darbo aplinką, požiūrį į skirtingus darbus, profesijas, neretai vaikams perteikia tik per savo išgyventą patirtį, emocijas ir žinių lygį. (Stankaitytė, Janonytė, Murinienė, Rogacz, 2008). Šeimos vaidmens svarba yra neatsiejamas motyvas, formuojantis individo profesinę orientaciją, kadangi kasdieninėje veikloje profesijos pasirinkimą šeima įtakoja tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai darydama įtaką per bendravimą, vertybių skiepijimą vaikui. Kuo stipresnis vaiko ir tėvų tarpusavio ryšys, tuo stipresnė ir tėvų įtaka vaiko sprendimams (Burvytė, Ralys, Ilgūnienė, 2012).

Šeimos aplinkoje didelis dėmesys skiriamas socialinei – ekonominei šeimos padėčiai. Taigi, vaiko gyvenimas tiesiogiai priklauso nuo šeimos socialinės padėties, materialinės gerovės, išsilavinimo. Šeima yra pirminis faktorius, turintis įtakingiausią reikšmę, kadangi jos formuojamąjį poveikį, patiria anksčiausiai. Analizuojant mokslinius straipsnius, galime rasti tyrimų, kurie atskleidžia, kad pedagogo profesiją dažnai renkasi asmenys, kurie augo kaime ar mažame miestelyje, skurdžiose, žemesnį išsilavinimą turinčiose šeimose. Taip pat pastebėta, kad tokie asmenys, renkasi geografiškai patogią studijų vietą, kuo arčiau namų (Balyer ir Özcan, 2014). Nepaisant to senesni tyrimai rodo, kad mokytojo profesiją renkasi ekonomiškai žemesnės ar vidurinės klasės atstovai. Nors pats ekonominio veiksnio faktas savaime nepaaiškina profesijos pasirinkimo, tačiau jį stipriai veikia. Taip kaip ir socialinės aplinkos veiksnys, kurį įtakoja visuomenė, kultūra, mokykla, draugai, kurie taip pat daro įtaką asmens profesiniam apsisprendimui (Sajienė ir Antanaitienė, 2012). Dar ankstyvame vaikystės etape individai turi gabumą ir pojūtį tam tikrai veiklai, kuri jiems patinka. Todėl svarbu, kuo anksčiau suteikti vaikui lavinti savianalizės įgūdžius.

Asmeninės savybės. Vaikystės ir paauglystės etapuose formuojasi žmogaus asmenybė. Savęs pažinimo veiksnys, profesinio orientavimo specialistų nuomone, yra pagrindinis vidinis motyvas, įtakoja profesijos pasirinkimą. Atlikti tyrimai rodo, kad renkantis profesiją, labai svarbu, kad asmuo pažintų savo interesus, polinkį veiklai, gebėjimus bei savo asmenines charakterio savybes.

Nepaisant to svarbus ir idealų, svajonių įgyvendinimo aspektas, taip pat savo prigimties ir vidinių motyvų, pašaukimo ir motyvų tam tikrai profesijai atpažinimas.

Vaikystės etapas reikšmingas ir tuo, kad jame iki 14 m. susiformuoja vertybinės nuostatos, kurios yra giluminės, dažnai jos slepiasi individo sąmonėje ir negali būti tiesiogiai įvardijamos, tačiau kiekvieną asmenį tos vertybės veikia. Teigiamos vaikystės patirtys, emociniai išgyvenimai, ugdant vertybines nuostatas, kas yra gera ar bloga kontekste, priklauso kaip vaikas išgyvena savojo „aš“ pajautimą, prigimtinių gebėjimų atsiskleidimą ir laimingos vaikystės patyrimą (Gould ir Walker, 2015). Kadangi vaikystė yra pats imliausias žmogaus gyvenimo tarpsnis, kuomet formuojasi visas vertybinis pagrindas, vaikas geba įsijausti į kito asmens išgyvenimas emocijas, užjausti ar įgalinti save veikti vardan kitų gerovės. Pamatus savo asmeninėms vertybėms vaikas pradeda kurti dar ankstyvoje vaikystėje, kuomet tinkamo elgesio mokosi, susitapatinęs su pasakų herojais. Pasaka yra vienas iš pirminių veiksnių, kuris formuoja asmenines savybes, ji gali išvaduoti iš baimių, įvardija kas yra gera, o kas yra bloga, skiepija optimizmą. Neretai, vaikai perima moralines nuostatas, veikimo ar mąstymo būdus iš pasakų herojų ar nori būti tokie kaip jie (Bražienė ir Mockienė, 2008). Svarbu pabrėžti, kad vertybių ugdymo etapo sėkmingumas priklauso nuo teigiamų išgyvenimų (Jovaiša, 2007). Vaiko pasaulyje vertybės ir emociniai išgyvenimai atsiskleidžia per atvirumą, užuojautą, nuoširdumą, dėmesingumą, kuris pasireiškia vaiko elgesyje (Jasiūnaitė, 2016).

Pastebima, kad vertybės nėra įgimos, jos priklauso nuo aplinkos ir pačio asmens sprendimų įtakos. Pedagoginėje veikloje kertinėmis vertybėmis dažnai laikoma tolerancija, kūrybiškumas, humanizmas, pasitikėjimas, rūpestis ir tarpusavio supratimas (Tolūtienė, 2014). Noras dalintis vertybėmis su kitais yra vienas iš pedagoginės profesijos pasirinkimo veiksnių (Gaučienė, 2009). Asmeninės savybės, susijusios su individų vertybiniu pagrindu, kuris įvardijamas, kaip vidinis profesijos pasirinkimo veiksnys. Profesijos pasirinkimas tyrinėtas ir vertybiniu pagrindu, ko pasėkoje ištirta, kad profesinis pasirinkimas ir asmeninės vertybės yra stipriai susijusios tarpusavyje (Tolūtienė, 2014). Svarbu pastebėti ir tai, kad vertybinį pagrindą asmuo susikuria pats, veikiamas išorinės aplinkos bei atsirinkdamas, kokios vertybinės nuostatos jam priimtinos, o kokios ne. Nepaisant to, asmeninių vertybių sklaida, jų realizavimas skatina pedagoginį pašaukimą. Didelė reikšmė, kaip teigia karjeros specialistai, yra noras atrasti savo pašaukimą, pritaikant jį darbinėje veikloje, kas reikalauja pastangų pažinti save, savo polinkį veiklai, vertybinį pagrindą. Tik asmens savęs pažinimas, gali sąlygoti savarankišką profesijos pasirinkimą (Jovaiša, 2009). Vertybinis pagrindas svarbus tuo, kad būtent profesijos pasirinkimas turi atitikti asmens vidines vertybes (Karjeros projektavimas, 2014).

Apibendrinant analizuotus literatūros šaltinius, svarbu pabrėžti, kad būtent vaikystės ir paauglystės etapuose formuojasi žmogaus asmenybė. Vaikystės aplinka ir vaikystės amžius, mokslinėje literatūroje traktuojamas kaip svarbiausias žmogaus raidos etapas, kuriame susiformuoja

charakterio savybės, vertybinis pagrindas. Žaisdami vaikai konstruoja save tokius, kokie jie norėtų būti. Žaisdami, vaikai pradeda pažinti save, o tai gali nulemti individo tolimesnį gyvenimą ir profesijos pasirinkimą. Savęs pažinimo veiksnys, profesinio orientavimo specialistų nuomone, yra pagrindinis vidinis motyvas, įtakojančias profesijos pasirinkimą. Taip pat galima teigti, kad pedagogo profesijos pasirinkimą įtakoja ne tik šeimos, bet ir kita socialinė, kultūrinė ir ugdymo aplinka. Nepaisant to, asmenį nuo pat vaikystės supa ir jo gyvenime dalyvauja kiti individai, su skirtingais socialiniais vaidmenimis, todėl būtina tirti pedagogo profesijos pasirinkimą įtakojančius veiksnus plačiau.

3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ, VAIKYSTĖS PATIRČIŲ, SUKURIANČIŲ PRIELAIDAS PROFESINIAM PASIRINKIMUI, TYRIMO METODOLOGIJA

Šiame skyriuje pateikta atlikto empirinio tyrimo metodologija, kurioje aprašoma tyrimo eiga ir procedūros, charakterizuojami tyrimo dalyviai, tyrimo etika, tyrimo metu naudotas instrumentas. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, ugdymo įstaigų mokytojų, kurie yra ne vyresni nei 35 m. amžiaus, vaikystėje išgyventas patirtis, kurios sukūrė prielaidas pedagogo profesijos pasirinkimui ir profesiniam pašaukimui atsiskleisti.

3.1. Kolektyvinės prisiminimų sesijos metodo pasirinkimo pagrindumas

Siekiant nustatyti reikšmingiausias vaikystės patirtis, sukūrusias prielaidas pedagogo profesijos pasirinkimui ir pedagoginiam pašaukimui, ikimokyklinio ugdymo pedagogų tarpe buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, naudojant kolektyvinės atsiminimų sesijos metodą (ang. Memory-work). Kolektyvinės atsiminimų sesijos praktika remiasi epistemologine socialinio konstruktyvizmo perspektyva. Šiuo metodu siekiama detaliai atskleisti fenomeną, nulėmusį profesijos pasirinkimą ir jį detaliai iširti. Toks tyrimo metodas leidžia giliau išanalizuoti pasakojimą nei paprastas interviu (Walters, 2010). Pagrindinės šios metodikos tikslas – tai atskleisti tam tikras ideologijas, kurios parodo, kaip individai suvokia patys save ir savo santykį su veikla, visuomene, pasauliu. Kolektyvinės atsiminimų sesija naudojama nuo XX a. pab., kurios pradininkė vokiečių sociologė ir filosofė Frigga Haug. Remiantis jos teorija, asmenys apie save žino daug daugiau, nei patys geba iškart išsivaizduoti. Pasak Haug (1987, cit. iš Lapadat ir kt., 2010), individų ankstesnė patirtis gali atskleisti tam tikras įžvalgas, kaip asmenybė yra įsitvirtinusi dabartyje, kaip save tapatina, pateikia, konstruoja. Kolektyvinės atsiminimų sesijos metodas remiasi idėja, kad asmens ideologija ir diskursas, atspindi mus tam tikrose socialinėse situacijose, kurios įgalina mus suvokti savo ideologinę poziciją kultūros ir kalbos kontekste bei formuoja mūsų tapatybės suvokimą (Haug, 1999, cit iš Campbell ir Kean, 2016).

Pagrindinė šio metodo idėja ta, kad kolektyvinės sesijos metu, grupės, kurioje ne daugiau nei 12 asmenų diskutuoja tarpusavyje tam tikra tema, remiantis reikšmingiausiais vaikystės, jaunystės praeities įvykiais. Reflektuojant praeities įvykius lengviau suprasti socializacijos procesus ir dabartinį dalyvavimą socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje, visuomenėje. Prisiminimų analizė, gali padėti suprasti praeities ir dabarties sąsajas, keisti įpročius bei elgesį, galima įgyti naujų žinių ir naujai suvokti kultūrinę ir socialinę įtaką dabartiniam gyvenimui ir profesinei veiklai (Ylitapio – Mantyla, Uusiautti ir Määttä, 2012). Būtent kolektyvinės atsiminimų sesijos metodas ir kolektyvinis įsitraukimas į

istorijų analizės procesą, sukuria prielaidas patiems tyrimo dalyviams rekonstruoti savo pačių pasakojimus, suteikiant jiems prasminius vienetus. Šiame procese, kalba tēra priemonē perteikti prasmę (Haug, 1997, cit. iš Frazer ir Michell, 2015). Istorijų rekonstravimas kolektyve, suteikia galimybę suvokti ir atrasti tokius aspektus, argumentus, išgyvenimus, kurie kartais būna nutylėti ar užkoduoti „tarp eilučių“. Sesijos pabaigoje, siekiama išsiaiškinti ir atpažinti nutylėtus, sudėtingus būdus ar veiksnius, kuriais asmuo yra susijęs su diskursu, savo pasakojimu, tam tikra ideologija, priskiriant save tam tikrai socialiniai struktūrai, požymiui. Tokiu būdu galima pamatyti, kokie panašumai ir skirtumai sieja tiriamuosius (Haug, 2000). Šis metodas leidžia aiškiai apibūdinti asmeninę patirties sferą, kurią galime apibrėžti tam tikrais akademiniiais terminais. Mums neužtenka tirti vien asmenų elgesį. Todėl šio metodo pagalba, siekiama atskleisti patirtį, kuri yra nuolatinėje konstravimo būsenoje, įgalinant žinias ir supratimą, kuris nepriklausomas nuo išankstinio patyrimo. Todėl vietoj to, kad analizuoti „tiesiog patirtis“, kolektyvinės sesijos metu patirtyse galima išvelgti ryšius tarp tam tikrų įvykių, diskursų, turinčių tam tikrą reikšmę, mums svarbiuose socialiniuose veiksmuose, kontekstuose bei juos teorizuoti (Ylitapio – Mantyla et. al., 2012)

Kolektyvinės sesijos metodas apima asmenų patirties nagrinėjimą, teorizavimą. Dalyvaudami grupinėse sesijoje, dalyviai atranda naują supratimą, praeities įvykiams suteikia naujų prasmų. Tyrimo eigoje ieškoma požymių praeityje, kurie suteikė prielaidą profesiniam identitetui susiformuoti. Todėl šis metodas gali atskleisti tuos duomenis ir ryšius, kurie lieka neatskleisti, taikant tradicinius tyrimų metodus. Šis metodas iš dalies yra subjektyvus, kadangi tyrimo išvados, negali būti taikomos visai populiacijai, tačiau mūsų gyvenimas ir patirtys negali būti kolektyvinės ar tapačios, tokiu atveju patirtys turėtų būti visuotinės ir identiškios (Haug, 2000).

Kolektyvinės atsiminimų sesijos metodas pasirinktas todėl, kad šis metodas leidžia išsamiai atkurti asmens prisiminimus bei stebėti praeities įvykių įprasminimą dabartyje. Kolektyvinė atsiminimų sesija nėra tik kitas duomenų rinkimo būdas, kadangi tai yra procesas, susidedantis iš tam tikrų pasikartojančių ir refleksinių prisiminimų rašymo ir perrašymo etapų. Naudojamas ne įprastinis pasakojimo rašymas, o darbas su praeities įvykiais. Tiek tyrimo dalyviai, tiek tyrėjas kartu svarsto, diskutuoja, kaip atskiri prisiminimai, atsispindi platesniuose socialiniuose, kultūriniuose ar ekonominiuose kontekstuose (Haug, 2000). Donovan (2014), pašaukimą ir polinkį tam tikrai veiklai sieja su specifinio kelio paieška ir supratimu, teigia, kad pašaukimas skirtas suprasti kelio, kurio kiekvienas iš mūsų turi ieškoti, specifiskumą. Todėl, norint suprasti individų profesijos pasirinkimo kelią, kolektyvinės atsiminimų sesijos metu individai patys analizuoja, aptaria bei suteikia savo patirtims naujų reikšmių, geba atpažinti aplinkos poveikį ir patirties reikšmę patiems tiriamiesiems (Haug 1999; Davies, Gannon, 2006).

Šiuo tyrimu siekiama nustatyti reikšmingiausias vaikystės patirtis, sukūrusias prielaidas pedagogo profesijos pasirinkimui.

3.2. Tyrimo imtis

Tyrimui atlikti pasirinkta netikimybinė, tikslinė imtis, nes šis tyrimas nėra taikomas visai populiacijai. Imties dydžio nustatymas, grindžiamas duomenų prisotinimo principu. Kolektyvinės atsiminimo sesijos organizuojamos tol, kol pastebima, kad gaunama informacija pradeda kartotis, pastebimas gaunamos informacijos dėsingumas. Kolektyvinės sesijos metu apklausti 8 tiriamieji. Tikslinė imtis pasirinkta tam, kad gauti rezultatus iš tipiškiausių požymių atitinkančių asmenų (Kardelis, 2002). Tyrimo dalyviai atrinkti remiantis trimis kriterijais: amžiaus, išsilavinimo ir profesinės patirties. Tyrimo dalyvių pagrindinis atrankos kriterijus – ikimokyklinio ugdymo pedagogai, kurie yra ne vyresni nei 35 m. ir turi pedagoginį išsilavinimą. Taip pat ugdymo įstaigoje dirba ne trumpiau nei 3 metai. Amžiaus kriterijus pasirinktas todėl, kad šią profesiją renkasi vis mažesnė dalis jaunų asmenų, kadangi Lietuvoje mokytojo profesijų atstovų atlygis yra beveik dvigubai mažesnis už EBPO vidurkį, o pedagogo įvaizdis Lietuvoje dažnai siejamas su nepriteklumi, biurokratine našta, dideliu darbo krūviu. Nepaisant to, mažėjantis gimstamumas riboja šiuolaikines galimybes dirbti pedagoginį darbą jaunam žmogui. Keičiantis socialinei, ekonominei ir politinei situacijai, patekimas į darbo rinką jaunam žmogui tampa vis sudėtingesnis. Todėl siekiama atskleisti, kokios prielaidos šiuolaikinį jauną žmogų skatina rinktis pedagogo profesiją. Siekiant tyrimo dalyvių konfidencialumo, respondentams suteikti išgalvoti vardai. Visi tyrimo dalyviai turi išsilavinimą, yra įgiję pedagogo kvalifikacinį laipsnį, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirba ilgiau nei 3 metus.

Tyrimo dalyvių charakteristika: ikimokyklinio ugdymo pedagogai, ne vyresni nei 35 m., kurie dirba lopšeliuose – darželiuose su ikimokyklinio amžiaus vaikais, turintys pedagogo kvalifikaciją. Tyrimo metu gauti šios tikslinės grupės duomenys gali būti naudingi, siekiant nustatyti ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimą suformavusias prielaidas.

1 Lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika

Eil. nr.	Tyrimo dalyvis	Amžius	Išsilavinimas	Ikimokyklinio ugdymo pedagoginė darbo patirtis
1.	Milda	29 m.	Aukštasis universitetinis	6 m.
2.	Greta	25 m.	Aukštasis universitetinis	3 m.
3.	Viktorija	35 m.	Aukštasis universitetinis	4 m.
4.	Saulė	34 m.	Aukštasis universitetinis	7 m.
5.	Viltė	33 m.	Aukštasis universitetinis	9 m.
6.	Kotrė	26 m.	Aukštasis universitetinis	4 m.
7.	Smiltė	34 m.	Aukštasis universitetinis	10 m.
8.	Vėjūnė	27 m.	Aukštasis universitetinis	5m.

3.3. Tyrimo eiga ir instrumentas

Kolektyvinė atsiminimų sesijos organizavimas. Taigi, kolektyvinės atsiminimų sesijos metu, sudarytos 3 tyrimo dalyvių grupės, kuriose dalyvavo ne daugiau kaip 5 asmenys. Tai ypač svarbu praeities įvykių analizei, kadangi grupėje, esančių asmenų akimis galima išvelgti, tam tikrus praeities įvykių aspektus, kurių nemato rašantysis. Sesijos metu tiriamųjų prašoma prisiminti vieną svarbiausią įvykį, situaciją ar patirtį ir tai užrašyti lape. Tačiau vengiama biografinių pasakojimų, kadangi ieškome konstrukto, o ne galutinio fakto, kuris jau yra suformuotas. Sesijos metu netiesiogiai užduodamas klausimas, formuojantis pasakojimo tematiką. Pasakojimo apimtis 1 lapas. Tyrėjai savo pasakojimus gali rašyti ir trečiuoju asmeniu, nes tai leidžia asmenims išsamiau papasakoti istoriją, nesigėdyti, nenutylėti detalių, o visą dėmesį sutelkti į prisimintą istoriją. Tiriamieji garsiai pasakoja užrašytas istorijas, jos detales, sukliamas emocijas, visa istorija analizuojama grupėje, kurios metu bandoma ieškoti istorijos sąsajų su dabartimi. Būtina pabrėžti, kad istorijų skaitymo etape vaikystės patirtys analizuojamos, bandant išvelgti prielaidas, paskatinusias tyrimo dalyvius tapti ikimokyklinio ugdymo pedagogais. Jeigu tyrimo dalyviui sunku įvardinti, atpažinti sąsajas, grupės nariai, analizuodami istoriją padeda dalyviui išvelgti galimas sąsajas. Taigi kolektyvinės atsiminimų sesijos organizuojamos, kaip procesas susidedantis iš trijų etapų.

Pirmajame sesijos etape, dalyviai aprašo vieną savo istoriją, kurioje pristatomas įsimintiniausias vaikystės žaidimas/žaislas, įvykis mokykloje ar labiausiai įsimintas mokytojas. Tyrimo dalyviai gali istorijas rašyti ir trečiuoju asmeniu. Istorijų rašymas trečiuoju asmeniu išlaiko emocinį atstumą tarp pasakojimo ir pasakotojo (Haug, 2000). Šiame etape tiriamųjų prašoma pasakoti tik vieną istoriją, įvykį, incidentą, patirtį ar kažkokią sceną, tačiau vengti nukrypimo į biografines detales, interpretavimą, paaiškinimą. Dalyviai prašomi kuo detaliau ir kuo smulkiau aprašyti situaciją. Baigę rašyti istorijas, dalyviai garsiai jas perskaito.

Antrajame etape grupė analizuoja, interpretuoja istorijas, ieško jose sąsajų, simbolių, kurie atsispindi dabartinėje profesinėje veikloje. Pastebima, kad paaiškinimai, interpretacijos gimsta ne autoriaus mintyse, o išplaukia bendrai iš diskusijos grupėje. Antrasis etapas išskaidomas į tokius žingsnius:

- a) Grupė ieško panašumų ir skirtumų tarp pasakotų istorijų.
- b) Kolektyvinės sesijos dalyviai, analizuodami istorijas, ieško jose panašumų ir skirtumų.
- c) Tyrimo dalyviai analizuodami istorijas bando identifikuoti kultūrinius, socialinius reiškinius, kurie suteikia istorijoms prasmę.
- d) Tyrimo dalyviai, diskusijos metu nagrinėja tai, kas neįrašyta istorijose, bet tai, ko galima tikėtis: pvz. problemiški klausimai, kurie atsispindėjo istorijose, tačiau buvo nutylėti.
- e) Istorija gali būti perrašoma.

Trečiame sesijos etape siekiama situaciją vertinti iš naujo, ją papildyti naujais grupėje išsakytais apmąstymais, išvalgomis, naujais iškilusiais prisiminimais su pasakota situacija. Analizuojant istorijas grupės nariai tarpusavyje laisvai gali dalintis patirtimis, prisiminimais, susijusiais su istorijomis (Haug, 2000). Trečiajame etape medžiaga gauta iš rašytinių prisiminimų ir kolektyvinės sesijos diskusijos teorizuojama. Visa gauta medžiaga plėtojama, remiantis moksline literatūra. Tiriamųjų rašytinės istorijos ištraukos yra naudojamos kolektyvinės atsiminimų sesijos procesų realizavimui, tyrinėjimui, o ne tik kaip įrodymai tyrimo duomenų analizės pagrindimui.

Kolektyvinės atsiminimų sesijos temų gairės. Šiam tyrimui suformuotos pagrindinės teoriškai pagrįstos kolektyvinės atsiminimų sesijos temų gairės, remiantis teorinėje dalyje pristatytais trimis vaikystės kontekstais: vaikystės žaidimai, autoritetai ir edukacinė aplinka.

Vaikystės aplinka ir vaikystės amžius, mokslinėje literatūroje traktuojamas, kaip svarbiausias žmogaus raidos etapas, kuriame susiformuoja charakterio savybės, vertybinis pagrindas, kuris nulemia individo tolimesnį gyvenimą (Burvytė, 2016). Šioje aplinkoje didžiausias dėmesys skiriamas vaikystės žaidimų/žaislų aspektui, kadangi žaidimai yra svarbūs visuose žmogaus raidos etapuose. Per žaidimus vaikas įgyvendina savo poreikius ir troškimus (Vygotskis, 2004). Ugdymo aplinkoje išskiriamas buvusio mokytojo vaidmuo, patirtys ugdymo įstaigose, kuriose siekiama atskleisti psichologinius vidinius veiksnius: polinkį, pašaukimą, gabumus, kurie leidžia suformuoti profesijos pasirinkimą įtakojuusias prielaidas. Nepaisant to, profesijos pasirinkimui įtakos turi ir socialinė aplinka, kuri atsiskleidžia per gyvenamąją aplinką, šeimos ekonominę, socialinę ir kultūrinę padėtį, šeimos vertybines nuostatas, mokyklos buvusią aplinką, sąveiką su buvusiais mokytojais (Pukelis, Navickienė, 2008). Socialinė aplinka analizuojama, siekiant atrasti sąsajas tarp vaikystės įvykių ir profesijos pasirinkimo.

Taigi šiuo atveju, remiantis suformuotomis gairėmis, tiriamųjų prašoma prisiminti įsimintiniausią savo patirtį vaikystėje. Kokias mato sąsajas su profesijos pasirinkimu?

- Prisiminkite ir aprašykite, kokią veiklą, žaidimą, žaislą labiausiai mėgdavote žaisti vaikystėje?

Detalizuojantys klausimai: kur tai vykdavo, kada, su kuo ir pan.

- Prisiminkite ir aprašykite, įsimintiniausią mokytoją ar konkrečią mokymosi situaciją mokykloje?

Detalizuojantys klausimai: kokiomis savybėmis pasižymėjo šis mokytojas, kaip jis elgėsi, mokė ir pan., kokia buvo mokyklos aplinka, kokie santykiai su buvusiais mokytojais ir pan.

- Prisiminkite ir aprašykite, įsimintiniausią Jūsų vaikystės šeimos įvykį, situaciją/patirtį, kuomet Jus mokė Jūsų tėvai ar kt. Jūsų aplinkos žmonės. Ko Jūs pasimokėte iš šitos situacijos?

Detalizuojantys klausimai: kokios vertybės/požiūriai buvo formuojami Jūsų šeimoje. Kas Jus skatino eiti į priekį ir pan.

3.4. Tyrimo etika

Etikos principų laikomasi, siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių gerovę, saugumą, konfidencialumą. Duomenys naudojami tik akademiniam tikslams pasiekti, todėl taip užtikrinamas konfidencialumo principas. Siekiant gauti atviras patirties istorijas, užtikrinamas informantų anonimiškumas (Pauliukienė, 2017). Kolektyvinė atsiminimų sesija atliekama, tyrimo dalyviams patogiu laiku, patogioje vietoje, taip užtikrinant geranoriškumo principą (Žydžiūnaitė, 2011). Prieš atliekant kolektyvinę atsiminimų sesiją, visi tyrimo dalyviai buvo informuojami apie galimybę nutraukti sesiją bet kuriuo metu, savo noru, nes dalyvavimas sesijoje yra savanoriškas (Marvasti, 2004). Tyrimo metu išlaikomas asmens orumo principas, dalyviai yra supažindinami su konfidencialumo užtikrinimo įgyvendinimo priemonėmis, tyrimo tikslu, tyrimo rezultatų panaudojimu. Įgyvendinant kolektyvinės sesijos metodą, visi tyrimo dalyviai atrinkti pagal aiškius kriterijus ir tiriamųjų charakteristikas. Tyrimo dalyviai yra pedagogai, kurie dirba Kauno miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir yra ne vyresni nei 35 m. bei turi ne mažesnę nei 3 m. pedagoginę darbo patirtį.

4. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

Šiame skyriuje pateikiamos Kauno miesto ikimokyklinio ugdymo pedagogų užfiksuotos istorijos ir jų interpretacijos. Kolektyvinės atsiminimų sesijos metu išryškėjo tam tikri panašumai tarp prielaidų, kurios lėmė pedagogo profesijos pasirinkimą.

Atsiminimų sesijos metu pirmoje Mildos istorijoje „**Močiutės skrynia**“ (žr. 1 priedas) išryškėjo pagrindinis praeities objektas, kuris suteikė prielaidą profesiniam identitetui susiformuoti. Tai – sena skrynia, kurioje buvo įvairiausių siūlų, medžiagų. Vaikystės laikotarpyje ypač nuo 2,5 iki 5 metų suaktyvėja vaiko atminties ir fantazijos gebėjimai. Kasdienius namų apyvokos daiktus, vaikas savo vaizduotėje geba paversti tam tikros fantazijos žaismu, kuomet skirtingi daiktai, vaiko akyse, tą akimirką virsta kuom tik nori, kaip šios istorijos atveju, siūlai virsta lėle. Viena iš kolektyvinės sesijos dalyvių Milda, rašė:

„Labai daug laiko leidome pas močiutę kaime, labai mažame kaime. Pas močiutę namie buvo palėpė, o ten sena močiutės skrynia pilna siūlų. Neturėjome jokių kitų žaislų pas močiutę, kokius dabar vaikai turi. Skrynia buvo pats mėgstamiausias žaidimas, susigalvoji - lėlę pasidarai, iš to siūlo kamuolio. Visi žaidimai turėjo būti pačių pasistatytame name iš paklodžių“. [Istorija nr. 1]

Kadangi daiktai, buvę skrynioje, atsitiktiniai, žaisdamas vaikas įdarbina savo fantaziją, stiprėja jo kūrybiškumas. Šiame amžiuje ima reikštis atmintis, įsitvirtina atsiminimai, tačiau atsiminimu gali virsti tik tai, ką asmuo būdamas vaiku išgyveno, būtent fantazija atkuria vaiko patirtį. To pasėkoje, matomas stiprus ryšys tarp išgyventos patirties ir dabartinės pedagoginės veiklos, kadangi atsiminimų sesijos metu, kuomet asmeninės individų istorijos buvo nagrinėjamos kolektyve, išryškėjo sąsaja ne tik su pedagogo profesija, bet ir pedagogine kryptimi. Mildos istorijoje analizuotas aspektas, kuomet ji iš atsitiktinių radinių skrynioje, susikurdavo žaislus, atsiskleidžia ir pedagoginėje pakraipoje, Valdorfo pedagogikoje. Ankstesnės pedagoginės patirtys, dirbant tradicinėje ikimokyklinėje bei M. Montessori ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, įrodo, kad tiriamoji nesijautė pilnai save realizavusi, jautėsi, kad kažko vis trūksta. Tik pradėjusi dirbti Valdorfo darželyje, Milda patyrė savirealizacijos jausmą, kadangi aplinka, filosofija ir žaidimai primena vaikystės potyrius. Tai rodo, kad pedagoginė veikla atsispindi per norą suteikti laisvę vaiko vaizduotei, kūrybiškam mąstymui, meninei veiklai, būtent visa tai, ką vaikystėje gebėjo patirti pati. Vaikystėje išgyventos patirtys, siejamos su teigiamais emociniais išgyvenimais, stiprina asmens pasitikėjimą savimi, savo gebėjimą veikti. Gebėjimas susikurti ar įsivaizduoti tariamą žaislą vaikystėje, darbinėje veikloje atsispinti per norą perteikti savo patirtį, parodyti vaikams, kiek daug gali sukurti jų vaizduotė, fantazija.

Analizuojant istoriją kitų sesijos dalyvių pastebėjimais, išryškėjo puoselėjamų vertybių svarba. Būtent socializacijos procese asmuo mokosi atskirti, kas yra teisinga, o kas ne. Kadangi pirminė socializacija vyksta šeimoje, vaikas, stebėdamas, perima priimtiną šeimoje elgesio taisykles, bendravimo būdus, dvasines ir dorovines vertybes bei kultūrą (Miškinis, 2003, cit iš Kairė, 2015). Dabartinėje pedagoginėje veikloje atsiskleidžiančias vaikystės patirtis, akcentuoja ir Mildos istorija:

„Mūsų nuolatos būdavo labai daug, aštuoni anūkai, mes vienas kitą kaip ir auklėjome. Kai jau paaugome, močiutė sukviestasdavo kitus kaimo vaikus, mes jiems keptavome blynus, pasaką sekdavome. Anksčiau tai pati buvau, kurią auklėjo, o vėliau jau aš norėjau perimti tą vaidmenį. Man atrodė viskas taip gražu, kad gali kažką išmokyti“. [Istorija nr. 1]

Atmintyse išlikęs socialinės grupės, šiuo atveju 8 vaikų aspektas, kad jie, kaip ir auklėjo vienas kitą, rodo, kad socialinėse grupėse mokomasi tam tikro elgesio, kaupiama patirtis, stebimas kitų elgesys, formuojasi asmenybė. Istorijoje pabrėžiamas žodis „auklėjome“, tai rodo, kad vyko tam tikrų taisyklių, normų mokymasis ar pamokymai, kaip reikėtų ar nereikėtų elgtis, žaisti. Taip pat auklėjimas diskusijos metu buvo įvardijamas, kaip mažesnių vaikų, buvusių kartu mokymas: užsirišti batą, rūpintis jais, prižiūrėti. Močiutės paveikslas pasakojime – autoritetas, kuris leisdavo jaustis saugiai, laisvai, kūrybiškai, tačiau kartu buvo ir griežtas, kiekvienas vaikas žinojo taisykles, tvarką. Milda sesijos metu akcentavo, kad būtent principai auklėjant vaikus, perimti iš močiutės paveikslo. Tai grindžia ir istorija: „norėjau perimti tą vaidmenį“. Tačiau tas vaidmens suvokimas: „kad gali kažką išmokyti“ istorijoje atsiskleidžia per vidinį jausmą, kuris įvardijamas, kaip pašaukimas. Kadangi pašaukimas dažnai įvardijamas, kaip aukštoji materija, ji tapatinama su savirealizacijos jausmu, polinkiu tam tikrai veiklai, šiuo atveju, polinkiu ugdyti, noru mokytis, noru atkartoti jau matytą ir išgyventą vaidmenį. Sesijos metu pašaukimas buvo įvardijamas, kaip įgimtas jausmas, kurį asmuo suvokia tik dabartinėje veikloje, esamuoju laiku. Pasak Jovaišos (1997), mokytojų profesija skiriasi nuo kitų profesijų, būtent jiems iškelto ypatingu tikslu, kuris yra susijęs su ugdytinių tobulinimu, įgalinimu juos kurti materialines ir dvasines vertybes, kas atsispindi ir Mildos atveju.

Antroje istorijoje „**Močiutės namai**“ (žr. 2 priedas), kurioje Greta pasakoja savo vaikystės išgyvenimus, atsiskleidžia ryškus įkvėpimas pedagogikai, tai – močiutės autoritetas. Kadangi didelę vaikystės dalį leido su močiute, o šeimos paveikslas nebuvo toks ryškus, darbinius įgūdžius namuose, ugdė močiutė. Savo prisiminimuose Greta rašė:

„Labiausiai prisimenu vaikystę pas močiutę. Būdavome su drauge, svarbiausia būdavo pasistatyti namus, būtent namus namuose. Sustumdavome dvi kėdes, tai ten jau vonia ir taip sukuri visą namą. Jei ne su drauge tai su sese statydavome. Daugiausia pas močiutę laiką leidome, gamindavome tokius „kiulkius“ kaip močiutė

sakydavo. Man visuomet leisdavo perbraukti per tarką juos, kad būtų ežiukų spygliai“. [Istorija nr. 2]

Išlikę prisiminimai, kaip kartu gamindavo namų ruošos darbus, ir bandymų aspektas, kad leisdavo viską išbandyti, pamaišyti ir pan. siejasi su pedagogine veikla. Ypač ikimokykliniame ugdyme, kuomet prasideda vaiko savarankiškumo etapas, svarbus kantrybės aspektas. Būtent šią vertybę Greta sieja su dabartine veikla, kadangi atliekant ugdomąją veiklą grupėje, ji leidžia vaikui bandyti tiek kartų, kiek jam reikia, tam, kad pavyktų kažką pagaminti. Ji rašė:

„Namuose, mama tiek neturėdavo laiko ir trukdyti nesinorėdavo, o močiutė tokia, kur atranda laiko, tiek kantrybės turėdavo, suklysti leisdavo ir iš naujo padaryti. Močiutę dažnai vadindavau mama, ten jausdavausi kaip namuose, o grįžusi namo jausdavausi kaip svečiuose, vis būdavo klausiu ar galiu tą paimti ar aną“. [Istorija nr.2]

Visas spragas, esančias šeimoje, užpildė močiutės rūpestis. Vertybės ir tikslai, kurie yra aukščiausias motyvacijos šaltinis profesinėje veikloje, gali būti įvardijamas kaip pašaukimas (Dif, Duffy, 2009). Moksliniai tyrimai rodo, kad profesijos pasirinkimą įtakoja patirtis ankstyvoje vaikystėje (Danilevičius, 2006). Asmenys, kurie savo aplinkoje patyrė šiltus tarpusavio santykius, ateityje yra linkę rinktis profesijas, kurios orientuotos į bendravimą ir bendradarbiavimą su kitais. Šioje istorijoje stipriausiais impulsais profesijos pasirinkimui kyla iš močiutės autoriteto vaikystėje. Kaip pagrindinės sąsajos tarp vaikystės patirčių ir profesinio pasirinkimo įvardijamos asmeninės vertybės, pagrindinė iš jų kantrybė. Ši vertybė kyla iš patirties vaikystėje, kuomet namų ruošoje, maisto gaminime buvo kantriai leidžiama vaikui klysti ir vėl bandyti, bandyti tol, kol veiksmas pavykdavo. To pasėkoje, atsiskleidžia ir kūrybinė laisvė močiutės namuose, nes šeimos aplinkoje kūrybinė laisvė buvo varžoma. Iš čia kyla pagrindinė sąsaja – tai dėmesys kiekvienam vaikui ir noras jam padėti.

Analizuojant trečią istoriją „**Močiutės langas**“ (žr. 3 priedas), pastebėta neigiamos patirties ugdymo įstaigoje sąsajos su dabartine pedagogine veikla. Sesijos metu išryškėjo, kad profesijos pasirinkimo pati Saulė nemato, kaip sąsajos su vaikystės įvykiais, tačiau gilesnė analizė atskleidė, kad vaikystėje auklėtojos manieros kurios, anuomet Saulei kėlė baimę, pasireiškia dabartinėje veikloje, per pačios kaip pedagogės buvimą – griežta. Saulė savo istorijoje pasakojo:

„Labai trumpai lankiau darželį. Darželis buvo arti močiutės namų, net per lanką matėsi močiutės namas. Kadangi mama daug dirbo, prisimenu, vis laukdavau, kada sukrutės močiutės lango užuolaida, kad jau galėčiau bėgti namo. Man labai įstrigusi viena auklėtoja, kurios balsą po šiai dienai girdžiu. Jos balsas buvo gargždantis,

griežtas, man ji labai nepatiko. Ir žvilgsnis tas. Kūda, trumpi, tamsūs plaukai“.

[Istorija nr. 3]

Saulė ir kitos sesijos dalyvės griežtos pedagogės įvaizdį suvokia per vaikams brėžiamas aiškias ribas ir taisykles. Tai atsiskleidė ir per vaikų nuomonę apie Saulę, kaip auklėtoją. Vaikai ją, kitų akivaizdoje, taip pat apibrėžia, kaip griežčiausią auklėtoją iš kitų. Tiesioginių sąsajų su profesine veikla Saulė savo vaikystės patirtyse nemato, kadangi pedagogika susidomėjo gimus vaikui. Šis teiginys atskleidžia kelias detales. Istorijoje pastebima, kad ikimokyklinis ugdymas, pedagogo vaidmuo, įvaizdis ir pats darželio suvokimas kėlė, dar būnant vaiku, neigiamas emocijas. Prisiminimuose ikimokyklinio ugdymo įstaiga siejama su baime, nes atsispindi noras kuo greičiau grįžti į močiutės namus. Močiutės įvaizdis prisiminimuose išlikęs toks:

„Todėl ir darželį lankiau labai trumpai. Visą vaikystę leidau pas močiutę. Jos meilė buvo begalinė ir lėlėm žaisdavome, ir maistą kartu gamindavome. Kartą močiutė man nupirko gyvą voverę, tai buvo kažkas tokio“. [Istorija nr. 3]

Tai rodo, kad būtent polinkis tam tikrai veiklai ar netgi prigimtinis pašaukimas vaikystėje buvo užslopintas baime. Moksliniai tyrimai rodo, kad pašaukimas arba dar kitaip galima įvardinti polinkis konkrečiai veiklai, yra laikomas jausmu, kurį individas tam tikru laiku, per veiklą, gali pajusti. Šiuo atveju asmeninė sąsaja su pedagogine profesija atsirado per naują patirtį: vaiko gimimą. Tuo remiantis, galime teigti, kad pašaukimo jausmas arba gali atsirasti, arba ne. Pati pašaukimo idėja suprantama, kaip pasitikėjimas savimi ir pasitikėjimas likimu, ir viskas kas gyvenime atsitinka, įvyksta ne be priežasties (Bunderson, Thomson, 2009). Pavyzdžiui Dobrow ir Tosti-Kharas (2011) apibūdina profesinį pašaukimą, kaip laisvos valios išraišką, kuri nėra iš anksto numatyta, apibrėžta ar kitaip įtakojama pašalinių asmenų, nors vidinis jausmas būti pašauktam tam tikrai veiklai ar darbui išlieka. Pasak Dick ir Duffy (2009), profesinis pašaukimas įvardijamas, kaip asmeninis tikslas, kuris yra orientuotas būtent į kitus, to pasėkoje matome, kad būtent noras pažinti savo vaiką, jo raidos etapus ir jam padėti, išlaisvino tikrąjį profesinį pašaukimą, kuris vaikystėje buvo prislopintas baime. Taigi, pats profesijos pasirinkimas priklauso iš esmės ir nuo savęs, kaip asmenybės pažinimo, savo išsikeltų tikslų konkrečiai profesijai žinojimo, kurie ir yra pagrindiniai profesinio pašaukimo komponentai. Šiuo atveju Saulės, profesijos pasirinkimo suvokimas ir įgyvendinimas suteikia prasmę profesinėje veikloje ir gyvenime. Daugelis tyrėjų pabrėžė pašaukimo svarbą kiekvienoje veikloje, taip pat teigė, kad jis slypi mūsų prigimtyje ir tai yra tiesioginė sąsaja su mūsų veikla, profesija ar darbu. Dar vaikystėje patirtas baimės jausmas, kuris siejamas su auklėtojos griežtu įvaizdžiu, užslopino prigimtinių polinkį pedagogikai. Tačiau dabartinėje profesinėje veikloje, savo asmenines savybes veikloje, tiriamoji pažymi kaip griežtumą, ribų nubrėžimą vaikams, teisingumą ugdymo aplinkoje.

Apibendrinant šias tris istorijas galima teigti, kad sesijos metu išryškėjo, stiprus veiksnys, įtakojęs pedagogo profesijos pasirinkimą buvo močiutės paveikslas. Močiutė pasakojimuose – autoritetas, kuris leisdavo jaustis saugiai, laisvai, kūrybiškai. Nepaisant to, atsiskleidžia ir autoriteto charakterio savybės, kurios sesijos dalyvėms tapo sektinomis. Tai kantrybė, kuri pasireiškia per kūrybinę laisvę, namų ruošos darbus, žaidybinių aplinkų kūrimą. Taip pat stiprus ir atsakomybės jausmas, kuris pasireiškia per tam tikrų taisyklių nustatymą vaikams, pvz., „*visi žinodavo, kad reikės susitvarkyti*“ (žr. istorija nr.1). Analizuojant kolektyvinės sesijos metu gautus duomenis, nustatytos pagrindinės sąsajos tarp vaikystės išgyvenimų ir ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimo. Tai tapatinimasis su autoritetu ir vidinis noras išmokyti kitus. Iš to kyla savirealizacija, noras per žaidimus perteikti savo asmeninę patirtį ikimokyklinio amžiaus vaikams. Taip pat vienas iš motyvų, suteikti laisvę vaikų vaizduotei, remiantis asmenine patirtimi, kuomet vaikystės aplinka buvo kūrybiškai nevaržoma. Nepaisant to, išryškėja laisvės ir griežtumo tarpusavio dermė močiutės paveiksle, kuris kyla iš ankstyvosios socializacijos ir bendradarbiavimo tarpusavyje, t.y sąveikaujant su didele vaikų grupe.

Ketvirtoji istorija „**Bobutė**“ (žr. 4 priedas), atskleidžia ryškia sąsają tarp patirtinio mokymosi (patirties) ir pedagogo profesijos pasirinkimo. Dabartinėje veikloje, pedagogine prasme atsiskleidžia suvokimas, kad vaikui labai svarbu parodyti ir leisti stebėti, pamatyti kaip suaugęs atlieka tam tikrus darbus. Vaikai mokosi per patirtį, stengiasi atkartoti tai, ką daro jų artimoje aplinkoje esantys suaugę. Šios tyrimo dalyvės istorija nėra didelės apimties, tačiau ryškiausios sąsajos atpažintos būtent kolektyvinės sesijos metu, kalbant apie mamos autoritetą ir auklėjimą, paremtą vertybių puoselėjimu. Apie ryškiausią atsiminimą tiriamoji rašė:

„Darželio nelankiau. Bet kadangi mamai reikėjo eiti į darbą, tai nuo 2 m. mane palikdavo pas auklę. Tiesa ta, kad ta auklė, kuri turėjo mane prižiūrėti, palikdavo mane su tokia kita bobute. Bet pas ją mačiau visus kaimo darbus: kaip sviestą mušdavo, megzdavo, duoną keptavo, minkydavo tešlą. Ir visuomet iškepavo tokį pagranduką, į namus įduodavo parsinešti. Tai pats ryškiausias atsiminimas iš ankstyvosios vaikystės“. [Istorija nr. 4]

Sesijos metu atsiskleidė, kad nei auklės nei bobutės įvaizdžio, detalesnių charakterių savybių neatsimenama, tačiau išryškėjo kitas faktas, kad bobutės namuose, lankydavosi dar du vyresni vaikai, kurie labai gražiai elgdavosi su mergaite, ja rūpinosi, žaidė kartu. Mergaitė priežiūros laikotarpį sieja tik su teigiamomis emocijomis, prisimena ir įvardija tai kaip lepinimą.

Sesijos metu pažymima ir mamos netiesioginė įtaka. Nors mergaitės mama buvo mokytoja, tačiau mergaitė nė nesvajodavo tapti mokytoja, tačiau kitiems paklausus, kuo bus užaugus, visuomet atsakydavo, kad mokytoja. Mergaitės mama kiekvieną kartą stengdavosi ją atkalbėti, sakydama jau

geriau rinktis darbą darželyje nei mokykloje. Sesijos metu išryškėjo sektinas autoritetas, tai -mama. Mamos profesija, tuo metu vaikui atrodė kaip jo asmeninis tikslas, nors savyje apie pedagogo profesiją nė negalvojo. Taip pat stiprus mamos autoritetas pasireiškia ir tuo, kad nebuvo galima prieštarauti, vyravo didelė pagarba šeimos aplinkoje, mama būdavo visada teisi, tarsi šviesuolis, į ją visuomet norėdavosi lygiuotis. Sesijos metu daug dėmesio buvo skiriama vertybių tematikai. Pagrindinės vertybės – tai pagarba ir atsakomybė. Taip pat labai svarbus buvo ir stabilumo jausmas, viską ką pradėdavo reikėdavo baigti iki galo, taip šeimoje buvo ugdoma valia. Taigi sesijos metu atsiskleidė šeimoje įskiepytas pareigos jausmas, kuris pasireiškia per atsakingai atliekamą darbą, kruopštumą, išskiriamas reiklumas sau, savo profesijos veiklai. Kadangi būti mokytoja jau vaikystėje buvo užkoduotas kaip tam tikras tikslas, pedagoginių studijų metu, stipraus polinkio šiai profesijai nebuvo. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos pasirinkimas įvardijamas kaip pareigos ir atsakomybės prisiėmimas už savo sprendimą. Nepaisant to, tik dabartinėje profesinėje veikloje ir tik po tam tikro laiko, atsiskleidė dvasinė ramybė, kuomet pasak istorijos autorės, ikimokykliniame amžiuje vaikus galima ne tik kažko išmokyti, bet ir perteikti jiems dvasinių vertybių. Vertybių perdavimas ikimokyklinio amžiaus vaikams tapo pagrindiniu profesijos pasirinkimo ir veiklos tęsimo motyvu pedagoginėje veikloje. Pasak Jovaišos (1997), mokytojų profesija skiriasi nuo kitų profesijų, būtent jiems iškelto ypatingu tikslu, kuris yra susijęs su ugdytinių tobulinimu, įgalinimu juos kurti materialines ir dvasines vertybes. Apie dvasingumo ir pedagogo profesijos pasirinkimo ryšį rašė Marshall (2009), mokytojai, kurie jaučiasi pašaukti mokyti, savyje turi dvasinį vaizdinį, suvokimą apie tai, kas yra mokymas. Šiuo atveju tai atsiskleidžia ir istorijų analizės etape, kadangi profesinė veikla suprantama ne kaip siekis kažko išmokyti, o kaip siekis perteikti dvasines vertybes, rūpestį, meilę.

Analizuojant penktą istoriją „**Kada saldinais snigo**“ (žr. 5 priedas), galime matyti, kad darželis šeimoje savaime buvo laikomas kaip netinkama vieta vaikams, o knygos šeimoje buvo didžiausia vertybė. Pamatus savo asmeninėms vertybėms vaikas pradeda dėtis dar ankstyvoje vaikystėje, kuomet tinkamo elgesio mokosi, susitapatinęs su pasakų herojais. Pasaka yra vienas iš pirminių veiksnių, kuris formuoja asmenines savybes, ji gali išvaduoti iš baimių, įvardija kas yra gera, o kas yra bloga, skiepija optimizmą. Neretai, vaikai perima moralines nuostatas, veikimo ar mąstymo būdus iš pasakų herojų ar nori būti tokie kaip jie (Bražienė, Mockienė, 2008). Kadangi Viltė nelankė darželio, kasdienybę leido tik su mama, vienintelė bendravimo priemonė su išorine vaikiška aplinka buvo pasakos. Viltė savo istorijoje dalijosi ryškiausiu vaikystės prisiminimu:

„Ryškiausiai prisimenu knygą „ Kada saldinais snigo“. Tuomet dar nemokėjau nei skaityti, nei rašyti. Mama tiek daug kartų skaitė šią pasaką, kad ji tapo kaip enciklopedija, kurią nuolatos mėgdžiodavau“. [Istorija nr.5]

Kyla klausimas, kodėl iš visų knygų išskiriama tik ši. Analizuojant šią knygą, pastebima, kad joje pasakojama apie mokyklos aplinką, kaip vaikai ruošiasi į mokyklą. Šiuo atveju galime tapatinti tai su noru būti tarp vaikų, noru lankyti darželį, bet šio vaiko poreikio nebuvo galima patenkinti. Pedagoginė sąsaja stipriausiai pasireiškia, per norą būti su vaikais, kadangi šeimoje vaikas buvo vienas. Vaikystėje atsirado ir vidinis jausmas noras mylėti, dalinti tą meilę, kaip ir pastebima istorijoje, kad šeimoje vaikas jautėsi labai mylimas. Šeima buvo laikoma didžiausia vertybe, tačiau vaikui buvo rodomas pavyzdys, kad moteris turi rūpintis namais ir vaikais, o materialinę gerovę užtikrinti tik vyras. Istorijoje taip pat atsiskleidžia, kodėl formuojamas toks suvokimas apie darbą ir moters paveikslą šeimoje:

„Augau namų aplinkoje, kadangi meilės ir viso kito užteko namie. Buvau vienturtis vaikas. Šeima visuomet gyveno labai gerai, mama, niekada nedirbo, todėl nuolatos galėjau būti namuose“. [Istorija nr. 5]

Šis aspektas leidžia giliau pažvelgti į asmenybės prigimtį, kuomet ugdymo aplinka šiuo atveju, namų aplinką nesutampa su stipria vaiko prigimtimi: noru sieti veiklą su vaikais, skleisti meilę. Šis aspektas leidžia išskirti prigimtį kaip motyvą rinktis ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesiją. Pasak Pukelio (2004) *„kiekvienas sveikas vaikas savo prigimtyje slepia tam tikros veiklos idėją (pašaukimą), kurios pagrindas yra turimas talentas. Negabių vaikų nėra. Visa problema ta, kad labai sunku yra nustatyti, kam vaikas yra gabus“*. Todėl pašaukimas laikomas jausmu, kurį individas tam tikru laiku, per veiklą, gali pajusti. Noras sieti profesinę veiklą su vaikais istorijoje dar nebuvo stipriai atsiskleidęs kaip noras tapti ikimokyklinio ugdymo pedagogu. Profesijos pasirinkimo paieškos literatūroje, dažnai siejamos su prigimtinu pašaukimu, kurį asmuo ilgainiui arba atranda ir suvokia arba ne. Šiuo atveju profesijos specifiškumas atsiskleidė per norą užsiimti bet kokia veikla, kuri susijusi su vaikais. Tačiau kaip pastebėta, tai kilo būtent iš to, kad buvo jaučiamas socializacijos tarp savo bendraamžių trūkumas. Šiuo atveju Viltė, dabartinėje ikimokyklinio ugdymo veikloje, save suvokia kaip mamą, kuri rūpinasi vaikais, kadangi vaikų skaičius grupėje nėra didelis, save mato kaip daugiavaikę mamą.

Apibendrinant šias dvi istorijas, matome, kad pagrindinės sąsajos tarp vaikystės patirčių ir profesijos pasirinkimo atsiskleidžia per vertybes: pareigos, reiklumo sau, atsakomybės jausmą. Pareigos jausmas persipina su mamos autoritetu, kuomet mamos profesijos pasirinkimas tampa ir vaiko profesiniu tikslu ir pagrindiniu motyvu rinktis pedagogo profesiją. Taip pat išryškėja sąsaja tarp vertybių puoselėjimo šeimoje ir noro šias vertybes perduoti ugdymo veikloje, kurioje atrasta dvasinė ramybė. Ryškiausiai matoma sąsaja ta, kad vaikystėje buvo jaučiamas nuolatinis noras būti tarp vaikų. Stiprus socializacijos tarp savo bendraamžių trūkumas ir noras mylėti, išryškino prigimtinį pašaukimą pedagogikai.

Analizuojant šeštą istoriją „Deimantas“ (žr. 6 priedas), pagrindiniu motyvu rinktis ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesiją tapo noras padėti vaikams, kurie turi asmeninių problemų, yra nepaklusnūs, tvirto charakterio, aktyvūs ir nepasiduodantys tam tikroms taisyklėms. Visą tai kyla iš vaikystės, kuomet būtent tiriamoji buvo nepatogus vaikas mokytojui ir savo elgesiu provokuodavo problemines situacijas mokykloje. Istorijoje tiriamoji rašė:

„Buvau nepatogi mokinė mokytojui, kadangi turėjau savąją nuomonę bei ją reikšdavo garsiai, maištaudavau“. [Istorija nr. 6]

Nepaisant blogo elgesio mokykloje, kolektyvinės sesijos metu išryškėjo tai, kad maištavimą ir blogą elgesį mokykloje keldavo išankstinis kitų mokytojų nusistatymas prieš „nepatogius“ mokinius, neteisybės mokinės akimis propagavimas ir klasės problemų ignoravimas. Sesijos metu išryškėjo tai, kad mokymosi rezultatai buvo patys prasčiausi, tiriamoji žemiausiais balais baigė mokyklą, tačiau buvo labiausiai žinoma mokykloje dėl savo visuomeninės veiklos: renginių organizavimo, vaidinimo mokyklos teatre. Būtent problemų ignoravimas ir mokytojų apatija kėlė vidinį nusivylimą ugdymu, tačiau tai kartu ir paskatino vidinį norą tapti pedagogu, keisti situacija iš esmės, padėti tiems, vaikams, kurie yra panašūs į ją pačią vaikystėje. Sesijos metu atsiskleidė, kad svarbiausiu pedagoginiu tikslu laikomas vertybių skiepijimas, noras suteikti vaikui aplinką, kurioje galėtų skleisti jos pasitikėjimas savimi. Kolektyvinės sesijos metu atsiskleidė ne tik asmens vertybinės nuostatos, bet ir tvirto charakterio savybės, kurios reiškiasi ne tik dabartinėje veikloje, bet ir praeityje. Pasak Tolutienės (2012), pedagoginiam charakteriui būdingi tokie bruožai: dorovingumas, empatiškumas, humaniškumas, dvasingumas, intelektinis ir emocinis jautrumas, padorumas, mandagumas, dėmesingumas individualybei, tolerancija, vertinimo objektyvumas, savikritiškumas, pedagoginė meilė. Būtent šie asmeniniai bruožai atsiskleidė ir kolektyvinės sesijos metu, analizuojant asmens individualius pedagoginius tikslus veikloje.

Požiūris į pedagogo profesiją kaip vertybių perdavimą vaikams, kyla iš patirties vaikystėje. Literatūroje yra teiginių, kad tik mokytojai gali nukreipti vaikus į profesinį pedagoginį apsisprendimą, kadangi jie gali pažinti jų prigimtį (Rodzevičiūtė, 2003). Kolektyvinės sesijos metu išryškėjo mokytojo autoritetas ir pagarba mokiniui, asmeninis mokinio matymas, pažinimas jo vidinių savybių, kas ir skatino bei įkvėpė rinktis pedagogo profesiją. Kotrė rašė:

„Ji buvo 9-os gimnazinės klasės auklėtoja. Tai mokytoja, kuri nepaisant kitų mokytojų nuomonės apie mane, išvelgė manyje didelį potencialą tiek mokslo, tiek gyvenimo srityje.. Dar iki šiol susidūrusi su gyvenimo netikėtais sunkumais, prisimenu savo auklėtojos kartojamus žodžius: „Tavo didžiausia stiprybė yra širdyje turimas nesugadintas, nešlifluotas deimantas“. Šiai mokytojai buvo gerokai svarbiau

visą pamoką šnekėti apie žmogiškąsias vertybes, nei nerūpestingai, ignoruojant esančias klasėje problemas, toliau vesti pamokos turinį“. [Istorija nr. 6]

Kiekvienas iš mūsų mokomės ir ugdome save per patirtį. Vaikystės etapas tai praeityje patirtas socialinis ir kultūrinis išgyvenimas, kuris padeda tvirtą pagrindą individo savivaizdžio kūrimui (Juodytė, 2003). Kolektyvinės sesijos metu išryškėjo tai, kad pedagogine prasme yra svarbiau perduoti tam tikrą patirtį, kad įgautų ne tik žinių bet ir galėtų spręsti iškilusias problemas, pasitikėtų savimi, savo jėgomis, kad vaikas gebėtų darniai bendrauti su savimi, su savo aplinka. Žinių perdavimas, anot tiriamosios, yra tik antraeilis tikslas, nes gyvenime svarbu kaip tu suvokti save, ar tu pasitikėsi savimi. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesija pasirinkta dėl galimybės ugdyti tvirtą asmenybę nuo pat mažens.

Analizuojant septintą istoriją „**Trys svarbiausi mokytojai**“ (žr. 7 priedas), atsiskleidžia ryškus mokytojo autoritetas, įtakojęs pedagoginių studijų pasirinkimą. Mokytojas yra antras svarbiausias autoritetas po šeimos. Priklausomai nuo pedagogo/ mokytojo asmeninių savybių, lyderystės, vertybinių nuostatų, klasės valdymo, pagarbos jausmo tiek sau, tiek mokiniams, atsiskleidžia ir patys mokiniai. Apie prisiminimuose išlikusį mokytojų įvaizdį tiriamoji rašė:

„Prisimenu savo pirmąją mokytoją, kuri į gyvenimą išleido turbūt apie 10 kartų. Ji visada ateidavo į darbą pilku klasikiniu kostiumėliu, trumpai kirptais plaukais, kurie visuomet buvo idealiai sušukuoti. Savo šeimos ji niekada taip ir neturėjo, bet susitikus ją po gerų 10 metų ji su šypsena kartojo, kad tiek, kiek ji turėjo vaikų, nei viena mama, tiek pagimdyti negali. Aš tokią ją matau savo prisiminimuose. Griežta, kaip ir kiekviena mama savo vaikui, bet tuo pačiu labai rami, mokanti išreikalauti, bei reikiamą minutę apkabinti ar paguosti. Prisimenu gan griežtą rusų k. mokytoją. Ji puikiai valdydavo klasę, net didžiausi chuliganai nurimdavo, užtekdavo jos griežtesnio žvilgsnio. O štai lietuvių k. pamokos visuomet būdavo laukiamos. Jauna, ką tik pradėjusi dirbti mokytoja, visuomet mus pasitikdavo savo plačia šypsena ir ramiu tonu. Ji taip sugebėdavo užburti klasę. Ir dabar, kai atsigręžiu prisiminimais atgal, tai visa tuometinė mokyklos aura dvelkia kažkokiu neapsakomu rūpesčiu, globa atsidavimu“. [Istorija nr. 7]

Kolektyvinės sesijos metu išryškėjo ir ne tik mokytojo įvaizdžio svarba, bet ir asmens auklėjimas ugdymo aplinkoje:

„Vieną dieną mane išsikvietė pavaduotoja ir paklausė, ar aš žinanti, kaip bjauriai atrodo kimšdama spurgas ir paaiškino, jog man reikia puikiai išmokti kultūringo elgesio taisykles. Iki šiol esu dėkinga už šią puikią pamoką. Man mokytojas visada

buvo ir bus pavyzdys, iš jo semiuosi patirties ir įkvėpimo savo gyvenimui“. [Istorija nr. 7]

Pasak Lukauskienės ir Gedvilienės (2012), būtent mokinių susidarytas įspūdis apie patį ugdymo procesą ir pedagogą gali lemti mokinių susidomėjimą mokytojo profesija, mokomuoju dalyku ir vienaip ar kitaip paveikti mokymosi rezultatus. Šiuo atveju galima teigti, kad mokytojas buvo ne tik žinių teikėjas, bet padarė poveikį asmenybės ugdymuisi.

Aštuntosios istorijos „**Pirmojo mokytojo paveikslas**“ (žr. 8 priedas) analizė atskleidžia, kad pirmoji mokytoja sustiprino vidinį pašaukimą pedagogikai, kuris jau buvo atrastas ankstyvoje vaikystėje. Nors tiriamoji pasakoja ryškiausią savo prisiminimą iš pradinės mokyklos ir pirmosios mokytojos įvaizdžio, kuri tapo kiemo žaidimų epicentru, tačiau sąsajos tarp profesinio pasirinkimo ir vaikystės įvykių jau buvo atsiradę anksčiau. Vėjūnės istorija:

„Ryškiausias žaidimas tai buvo „mokykla“. Kelios kiemo draugės, žvyruota, neasfaltuota gatvė, kurioje mediniu pagaliuku piešdavome kiekviena savo klasę. Kruopščiai, piešdavome suolus, kėdes, didelę lentą. Stovėdama prieš savo įsivaizduojamą klasę griežtu tonu mokydavau vaikus raidžių, bardavau už neteisingus atsakymus ir vėl iš naujo bandydavau aiškinti. Prisimenu pirmosios mokytojos įvaizdį: griežta, nebijodavo apkabinti, paskatinti, nors neklaužadoms ir ausis pasukinėdavo. Sąsiuvinių taisymas buvo mėgstamiausia žaidimo dalis, prirašydavau pilną lapą visokiausių žodžių, o po to su malonumu raudonu tušinuku žymėdavau klaidas ir vertindavau pažymiu“. [Istorija nr. 8]

Sesijos metu atsiskleidė svarbus momentas, kuomet mamos pasakota istorija apie vaikystės žaidimą, atskleidė jau tuometinį vaiko polinkį pedagogikai. Kadangi savęs toje situacijoje tiriamoji negali prisiminti dėl amžiaus, bet pasakoja apie ją būnant tarp 3-4 m. kuomet mamai dirbant namuose, jai buvo pastatyta sena, juoda lenta, kurioje mama prirašydavo daug raidžių, o ji stengėsi jas atkartoti. Mama nuolat dirbo, siuvo, pasak mamos pasakojimo tiriamoji vis klausdavo: ar šitaip, ar gerai parašiau, kaip parašyti šitą raidę, o aną? Tuomet nuvalydavo visą lentą ir pati bandydavo rašyti ir klausti, ką jai pavyko parašyti. Analizuojant istoriją, tiriamoji ypač detalizuoja mokytojos raštą, ji norėdavo pati taip gražiai rašyti, atrodė žodžiai lentoje gula lyg dailyraštis. Kaip pastebi sesijos dalyviai, lentos, kreidos bei rašymo vaizdiniai, tiriamosios istorijose patys ryškiausi. Mokytojo autoritetas ir inspiracija buvo stipri, tačiau, tai reiškia, kad žaidimo etapas, kuomet vaikas savo vaizduotoje atkartoja aplinkoje vykstančius įvykius ar tapatina save su savo autoritetu, šiuo atveju pirmuoju mokytoju, negali būti laikomas pačiu reikšmingiausiu. Polinkis mokytis ir mokytis dar matomas ankstesniame etape, prieš pradėdant lankyti mokyklą.

Mokytojo žaidybinė situaciją jau anksčiau buvo suformuota per žaidimą/ mokymąsi rašyti raides namie. Kadangi pati šio įvykio prisiminti negali, sesijos dalyvė savo profesinį pasirinkimą, grindžia vidiniu jausmu, įvardija tai kaip pašaukimą. Pasak Danilevičiaus (2014), žmogus jau nuo pradėjimo momento turi savo polinkį tam tikrai veiklai, tai galime įvardinti pašaukimu. Kadangi per visus 12 m. praleistų mokykloje, apie kitos srities profesiją nė negalvojo, nepaisant to, kad patys mokytojai, vėlesnėse klasėse, ją bandė atkalbėti. Mokytojas yra tas asmuo, kuris geba pastebėti vaiko gabumus bei polinkį profesijai ir gali įtakoti jo profesijos pasirinkimą. Tačiau šiuo atveju pastebėtas stiprus impulsas profesijos pasirinkimui, per kūrybišką mokymą namie. Tokias aplinkybes galima įvardinti kaip tinkamą ugdymo aplinką ankstyvame amžiuje. Ankstyvame amžiuje, kūrybiškumas reiškiasi per sąveiką su aplinkoje esančiais suaugusiais: tėvai, mokytojai, seneliai. Šiuo atveju kūrybiškumas atskleistas per mokymąsi veikiant, atrandant naujas patirtis žaidybinėse situacijose. Šiuo atveju per žaidybinės situacijas. Vaiko noras pažinti mokymosi procesą, per žaidimą ir bendrą veiklą su suaugusiu, paskatino išryškinti polinkį pedagogikai.

Šioje istorijoje matoma, kad ugdymo aplinka buvo artima tai aplinkai, kuri padėjo visapusiškai užtikrinti vaikų prigimtinių poreikių ir interesų tenkinimą (Burškaitienė, 2012). Vėlesniame etape mokytojo įvaizdis, elgsena, pats mokymosi procesas ir pagarba mokytojui tik sustiprino polinkį pedagogikai, kadangi šeimoje mokytojo profesija buvo ypač gerbiama. Kai šeimos aplinkoje kuriamas teigiamas tarpusavio santykis vaikystėje, vėlesniame laikotarpyje asmuo geba kurti brandų ryšį su išoriniais autoritetais, ko pasėkoje atsiskleidžia individo savirealizacija, pasitikėjimas savimi ir pagarba kitiems (Vilkaitė, 2016). Tiriamoji prisimena, kuomet su jauduliu laukdavo tėvų, grįžtančių iš mokyklos susirinkimo, jai buvo itin svarbu, koks bus mokytojos įvertinimas, pastabos, bet labiausiai laukdavo pagyrimo dėl mokymosi rezultatų.

Apibendrinant paskutines tris istorijas, kuriose atsiskleidė, kad pedagogo profesiją tiriamieji rinkose dėl mokytojo įtakos, išryškėja stiprus mokytojų įvaizdžio suvokimas ir kūrybiška ugdymo aplinka. Trys skirtingi mokytojai ir jų įvaizdžiai suformavo nuostatas ir siekiamybę tapti pedagogu. Pedagogo įvaizdis tapatinamas su autoritetu. Individualų vaikų požiūrį ir pagarbą pedagogo profesijai, mokytojas formuoja savo asmeninėmis savybėmis ir mokytojo kaip nepriekaištingą išsilavinimą turintį, atsakomybę pedagoginiam darbui ir mokinio ugdymui jaučiantį bei ruošiantį mokinius gyvenimui, įvaizdžiu. Kolektyvinės sesijos metu išryškėjo pagrindinė sąsaja tarp tapimo pedagogu ir vaikystės patirties – tai mokytojo įvaizdžio suvokimas. Mokytojas buvo tas asmuo į kurį norėjosi lygiuotis, jis laikomas švietėjiška asmenybe. Savo pavyzdžiu pedagogai paskatino ir tiriamosios vidinį norą rinktis pedagogo profesiją. Tyrimo duomenų analizėje atsiskleidė ryškus vertybinis aspektas skirtas būtent kantrybės ir savikontrolės ugdymui. Svarbu pastebėti ir tai, kad vertybinį pagrindą asmuo susikuria pats bei atsirenka, kokios vertybinės nuostatos jam priimtinos, o kokios ne. Nepaisant to visas istorijas sieja šilti artimos aplinkos, šiuo atveju šeimos, tarpusavio

santykiai, kuriuose vyravo pagarba vaikui, meilė, rūpestis ir laisvė veikti. Sesijos metu pašaukimas buvo įvardijamas kaip įgimtas jausmas, kurį asmuo suvokia tik dabartinėje veikloje, esamuoju laiku ir tai labiau yra siejama su pasitenkinimu profesija. Pašaukimas siejamas su savirealizacijos jausmus, kuris patiriamas dirbant pedagoginį darbą.

Istorijoje „*Močiutės langas*“ neigiamą patirtį ugdymo įstaigoje kompensuoja močiutės autoritetas, rūpesnis ir meilė. Istorijoje „*Kada saldinais snigo*“ socializacijos trūkumas, bendraamžių tarpe ir noras būti tarp vaikų, pasireiškia per tokio santykio trūkumo kompensaciją ateityje: noru rinktis profesiją, kuri būtų susieta su vaikais. Šiose situacijoje skirtingai nei kituose istorijose galime išvelgti prigimtinių vaiko interesų, poreikių patenkinimo trūkumą, netgi slopinimą. Analizuojant rezultatus išryškėjo aplinkos ir profesijos pasirinkimo sąsajos. Asmenys, kurie augo kūrybiškai nevaržomoje aplinkoje, profesinėje veikloje mato save kaip mokytojus, kuriems svarbu suteikti laisvę vaikų fantazijai, vaizduotei, jų kūrybiškumui. Tyrimo dalyviai, kurie vaikystėje nelankė darželio, neturėjo galimybės socializuotis tarp savo amžiaus vaikų grupės, profesijos pasirinkimą sieja su noru būti tarp vaikų, begaline meile, pedagoginį darbą ikimokyklinio amžiaus grupėje tapatina su daugiavaikės šeimos modeliu. Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikystėje patirtos neigiamos patirtys ugdymo įstaigoje slopina asmens vidinį polinkį, pašaukimą pedagoginei veiklai. Tačiau jei vėlesniuose gyvenimo etapuose asmenys geba tai atpažinti ir pripažinti, pedagogo profesiją ir darbą ugdymo įstaigoje renkasi vedami vidinio jausmo.

DISKUSIJA

Šis tyrimas atskleidė ne tik ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo ir vaikystės patirčių sąsajas. Jis reikšminga ir tuo, kad šiame tyrime buvo panaudotas naujas kolektyvinės atsiminimų sesijos tyrimo metodas, kuris padėjo atskleisti ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesijos pasirinkimo motyvus.

Kolektyvinės atsiminimų sesijos metodas naudojamas nuo XX a. pab., šio metodo pradininkė vokiečių sociologė ir filosofė Frigga Haug. Šio tyrimo metodo atsiradimo istorija siejama su feminizmo atsiradimu, kadangi šis metodas suteikė galimybę tirti moterų išgyvenimus, ir juos rinkti kaip istorinius duomenis. Kokybiniuose tyrimuose taikant šį metodą, buvo dedami pagrindai feminizmo judėjimui, kuriant moterų teises bei galimybes. Nepaisant to, taikant šį metodą ir analizuojant praeities įvykius, kolektyvinės sesijos metu patirtyse galima išvelgti ryšius tarp tam tikrų įvykių, diskursų, turinčių tam tikrą reikšmę, mums svarbiuose socialiniuose veiksmuose, kontekstuose bei juos teorizuoti (Johnson ir Samsahl, 2005).

Prisiminimų sesijos metodas yra naujas būdas, kuris padeda atskleisti individų profesijos pasirinkimo kelią. Kolektyvinės atsiminimų sesijos metu, pasakojamų istorijų pagrindą sudaro patirčių išgyvenimas ir jų įtaka individo asmenybės formavimuisi. Čia kyla klausimas: ar gali patirtis būti atskirta nuo ideologijų, kultūros, vertybių, kurios ir suformavo asmenybės identitetą? Kaip individuali patirtis siejama su kolektyvine, pasidalinta patirtimi? Kaip patirtis galėjo įtakoti profesijos pasirinkimą? Šiuos klausimus galime atsakyti naudodamiesi kolektyvinės atsiminimų sesijos metodu. Šis metodas, skirtingai nei kiti kokybiniai metodai, leidžia atskleisti kaip patys tyrimo dalyviai analizuoja, suvokia skirtingas savo gyvenimo patirtis. Taip pat šias patirtis sesijos dalyviai gali įvertinti platesniame kultūriniame kontekste, patys suvokti kaip jų individuali patirtis, siejasi su pasidalinta patirtimi kolektyvinės sesijos metu. Šis metodas unikalus tuo, kad tyrimo dalyviai ne tik dalyvauja kaip informacijos teikėjai, bet patys įsitraukia į tyrimo procesą, analizuodami savo patirtis, istorijas ir vertindami bei gretindami jas su kitų dalyvių patirtimis. Svarbiausias kolektyvinės atsiminimų sesijos elementas tas, kaip vertinami tyrimo dalyviai. Taikant šį metodą, kiekvienas tyrimo dalyvis, prilygsta tyrėjui. Tai leidžia sukurti stiprų bendradarbiavimo ryšį tarp tyrėjo ir tiriamųjų. Tačiau, koks tuomet yra tyrėjo vaidmuo, taikant kolektyvinės atsiminimų sesijos metodą? Atliekant tyrimą, nebelieka akademinės hierarchijos, kadangi tyrėjas ir tiriamieji veikia išvien, vardan vieno projekto, grupėje analizuodami tyrimo rezultatus. Nepaisant to, tyrėjas atlieka taip pat svarbų vaidmenį, kolektyvinės sesijos metu, tyrėjas taip pat išgyvena tam tikrą patirtį ir turi gebėti ją analizuoti, numatyti ar visi tyrimo dalyviai, nepriklausomai nuo akademinų žinių, geba analizuoti, interpretuoti vienas kito istorijas.

Kadangi, tai nėra tradicinis metodas, kuomet tyrėjas tik renka tyrimo duomenis, kyla klausimas, tai kokie duomenys gaunami tyrimo eigoje? Kolektyvinės sesijos metodas apima asmenų patirties nagrinėjimą, teorizavimą, dalyvaudami grupinėse sesijoje, dalyviai atranda naują supratimą, praeities įvykiams suteikia naujų prasmų. Todėl, tyrimo eigoje gaunami tiek personaliniai, tiek kolektyviniai duomenys. Tyrimo metu ieškoma požymių praeityje, kurie suteikė prielaidą profesiniam identitetui susiformuoti. Todėl šis metodas gali atskleisti tuos duomenis ir ryšius, kurie lieka neatskleisti, taikant tradicinius tyrimų metodus. Norint tirti ir giliau suprasti motyvus, kodėl asmenys renkasi pedagogo profesiją, būtina tirti vaikystės patirtis. Išsiaiškinus tyrimo metodologiją, galima apžvelgti kaip tyrėjas turėtų organizuoti kolektyvinę atsiminimų sesiją? Sesija organizuojama nedidesnėse nei 12 asmenų grupėse. Organizuojant sesijas pastebėta, kad kuo mažesnis tyrimo dalyvių skaičius tuo istorijų analizė tampa trumpesnė, tai priklauso ir nuo tyrimo dalyvių komunikacijos kompetencijos. Tyrėjas turėtų įvertinti tyrimo dalyvių skaičių vienos sesijos metu, kadangi yra asmenų, kuriems sunkiai sekasi diskutuoti, vertinti kitų istorijas, jas analizuoti, todėl didesnis tyrimo dalyvių skaičius, gali suteikti daugiau duomenų. Nepaisant to, kad parašytas istorijas, tyrimo dalyviai analizuoja kartu, tyrėjas turi išlikti pagrindinis sesijos moderatorius, galintis iškelti ir nepatogius klausimus, aspektus, detales, kurios atsispindi istorijų įžvalgose, tačiau garsiai nėra išsakomos. Sesijos metu taip pat pastebėta, kad tyrimo dalyviai, kurie bendrauja tarpusavyje kaip kolegos yra linkę atviriau ir giliau analizuoti istorijas, pastebint ir padedant įprasminti vaikystės patirtis dabartinėje profesinėje veikloje.

Prieinant prie gautų duomenų gilesnės analizės, teorizavimo, tyrėjui gali kilti klausimų kaip tinkamai gautus duomenis analizuoti, pateikti. Ar tinkamas minčių žemėlapis tokiai kolektyvinei analizei? Svarbu pabrėžti, kad šio tyrimo išvados negali būti taikomas visai populiacijai, kadangi kiekviena patirtis yra individuali, mes negalime turėti kolektyvinių patirčių, kuria kiekvienas išgyventų vienodai. Tačiau galime išryškinti panašumus ir skirtumus, matyti tam tikrus dėsningumus. Šiuo atveju, suvokimo žemėlapis, padeda tyrėjui išryškinti svarbiausias istorijos detales, išskiriant procesus, aplinkas, motyvus ir sąsajas.

Atlikto tyrimo rezultatai išryškino pagrindinę sąsają tarp tapimo pedagogu ir vaikystės patirties – tai mokytojo įvaizdžio suvokimas. Nors pirminis ir svarbiausias autoritetas šeimoje yra tėvai, mokytojai užima bene svarbiausią vaidmenį vaiko gyvenime ir ugdymo procese. Koks bus vaiko santykis su mokytoju, priklauso nuo vaiko santykio su tėvais ir kaip jie vertina mokytoją. Vertinant sąsajas tarp vaikystės patirčių ir pedagogo profesijos pasirinkimo, svarbūs yra ir vaiko raidos etapai. Vaikystėje vaikas save vertina iš grįžtamojo ryšio, pirminis ryšys – tėvai. Kuomet vaikas jau tampa savarankišku ir padrąsintas atsiskiria nuo tėvų, svarbu, kad jis turėtų stiprų ryšį su tėvais. Pradedant lankyti mokyklą, svarbiausiu motyvu tampa mokytojas. Čia kyla klausimas, kas yra „geras mokytojas“? Susidūrus su mokytoju, svarbu, kad jis sudarytų palankią ugdymo aplinką, kuri

leistų plėtotis vaiko savarankiškumui ir pasitikėjimui savimi, taip ugdant jį prisiimti atsakomybę ir priimti sprendimus. Šis tyrimas atskleidė, kad teigiama vaikystės patirtis ugdymo aplinkoje ir mokytojo profesijos suvokimas laikomas autoritetu, lėmė pedagogo profesijos pasirinkimą. Pedagogo įvaizdį mokinių vertinimu tyrė Bilbokaitė (2010). Tyrėjos atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad vaikai mokytoją vertina ne dėl mokomojo dalyko žinių, o dėl jo asmenybės. Teigiamai mokytojo profesija vertinama, kuomet mokytojas yra puikus patarėjas, bendrauja su vaiku kaip su lygiaverčiu partneriu, atpažįsta ir žino vaikų poreikius, visa tai asocijuojasi su švietėjiška asmenybe. Tačiau didesnė dalis pedagogo profesiją sieja su neigiamomis asociacijomis dėl mokytojų negebėjimo susitvarkyti, emocinės būklės sutrikimų, dėl to juos sieja su „blogo žmogaus“ įvaizdžiu.

Kaip pagrindinės sąsajos tarp vaikystės patirčių ir profesinio pasirinkimo įvardijamos asmeninės vertybės, pagrindinės iš jų kantrybė ir kūrybinė laisvė. Vaiko prigimties pažinimas ir tinkamų aplinkos sąlygų sudarymas, tiesiogiai įtakoja vaiko asmenybės raidą ir tolimesnį profesinį kelią. Šis tyrimas išryškino kūrybiškumą skatinančios aplinkos ir profesijos pasirinkimo sąsajas. Svarbus čia vaikystės žaidimų aspektas, kadangi moksliniai tyrimai rodo, jog profesinį pasirinkimą įtakoja patirtis ankstyvoje vaikystėje (Danilevičius, 2006). Asmenys, kurie savo aplinkoje patyrė šiltus tarpusavio santykius, ateityje yra linkę rinktis profesijas, kurios orientuotos į bendravimą ir bendradarbiavimą su kitais. Tyrimas atskleidė, kad stipriausiais impulsais profesiniam pasirinkimui kyla iš močiutės autoriteto vaikystėje. Autoritetas siejamas su nevaržoma kūrybine laisve veikti, pasitikėjimo savo jėgomis ir savarankiškumo skatinimu. Nuo santykio su artimais šeimos nariais, priklauso ir tolimesnis santykis su autoritetu. Asmenys, kurie augo kūrybiškai nevaržomoje aplinkoje, profesinėje veikloje mato save kaip mokytojus, kuriems svarbu suteikti laisvę vaikų fantazijai, vaizduotei, jų kūrybiškumui. Analizė parodė, kad pedagogo profesiją renkasi asmenys, kuriems vaikystėje buvo sudarytos sąlygos pažinti pasaulį per savo pačių patirtį. Tai reiškia, kad artimoje aplinkoje, buvo sudarytos sąlygos laisvai veikti, klysti ir vėl bandyti, taip mokantis per savo paties patirtį. Nepaisant to, išryškėjo iš autoritetų perimtos vertybės, tokios kaip kantrybė, atsakomybė prieš save ir kitus.

Vertybinis pagrindas sudarė prielaidas skleisti pedagoginiam pašaukimui, tyrimo rezultatai parodė, kad asmenys pagrindinį motyvą renkantis pedagogo profesiją nurodo vidinį jausmą, norą, tai gali būti įvardijamas kaip pašaukimas. Vertybės ir pašaukimas yra priklausomi vienas nuo kito ir stipriai vienas kitą įtakoja. Tolutienės (2014), atliktas empirinis tyrimas, kurio metu buvo tiriamos vertybių ir profesinio pašaukimo sąsajos, atskleidė, kad pašaukimo formavimasis priklauso nuo vertybių, tačiau pats pašaukimo jausmas stiprina asmens vertybes. Kita vertus nuo pašaukimo priklauso kaip asmeninės vertybės pasireiškęs profesinėje veikloje, nes veikla, kuri atitinka žmogaus pašaukimą, sudaro prielaidas vertybių plėtojimuisi. Rezultatų analizė, parodė, kad pašaukimas buvo įvardijamas kaip įgimtas jausmas, kurį asmuo suvokia tik dabartinėje veikloje, esamuoju laiku ir tai

labiau yra siejama su profesiniu pasitenkinimu. Pašaukimas siejamas su savirealizacijos jausmus, kuris patiriamas dirbant pedagoginį darbą. Tokie mokslininkai kaip Beijaard (2000) teigia, kad vienas iš pedagoginį pašaukimą įtakančių veiksnių, yra susijęs su asmens biografija, patirtimi, kurioje didžiausią reikšmę turi mokyklos vertybės. Taigi, pats profesijos pasirinkimas priklauso iš esmės ir nuo savęs kaip asmenybės pažinimo, savo išsikeltų tikslų konkrečiai profesijai žinojimo. Asmeninio polinkio pedagogikai suvokimas ir įgyvendinimas suteikia prasmę profesinėje veikloje ir gyvenime.

Tyrimo rezultatai rodo, kad profesijos pasirinkimas pasireiškia per vaikystės patirtis. Tačiau profesinio kelio paieškos literatūroje, dažnai siejamos su prigimtinu pašaukimu, kurį asmuo ilgainiui arba atranda arba ne. Pagrindinis profesijos pašaukimo bruožas yra asmeninis santykis su konkrečia veikla (Toluitienė, 2012). Tačiau atlikto tyrimo duomenys ir literatūros analizė rodo, kad vien pašaukimo jausmo renkantis profesiją neužtenka. Tyrimas parodė, kad pašaukimas siejamas su savirealizacijos jausmus, kuris patiriamas jau dirbant pedagoginį darbą, o ne renkantis profesiją. Profesijos pasirinkimas siejamas su vaikystės aplinka, žaidimais ir tinkamų aplinkos sąlygų sudarymu vaiko raidos vystymuisi. Todėl vaikystės etape individai turi gabumų ir pojūtį tam tikrai veiklai, kuri jiems patinka, todėl svarbu, kuo anksčiau suteikti vaikui lavinti savianalizės įgūdžius.

XXI a. ypač akcentuojamas kūrybiškumo ugdymo svarba, ji apima individo savarankiškumo, lankstumo ir atvirumo naujai patirčiai, savybes. Vaikų kūrybiškumo ugdymas priklauso nuo pedagogų ir šeimos narių. Kūrybiškumą skatinti gali, tik vaiko autonomija, patyrimas, galimybė laisvai rinktis, skatinant vaiko savigarbą (Pilkaukaitė-Valickienė, 2013, cit iš Jautakytė, 2014). Mokslininkai teigia, kad ikimokyklinis amžius, yra pats svarbiausias etapas, kuomet vaiko kūrybiškumo išraiškai suteikiama daugiausia galimybių. Tolimesnis asmenybės vystymasis, pasaulio pažinimas ir jį supančios aplinkos suvokimas, priklauso nuo to, ką vaikas patiria ikimokyklinio amžiaus tarpsnyje (Gardner, 1993, cit. iš Hakkariner et. al., 2015). Šio atlikto tyrimo rezultatai išryškino autoriteto svarbą vaikystėje, renkantis pedagogo profesiją. Čia iškyla tiek močiutės, kaip šeimos autoriteto, tiek pedagogo kaip autoriteto svarba. Pedagogas tampa autoritetui vaikystėje, kuris įkvepia rinkti pedagogo profesiją. Todėl iš to kyla naujos erdvės tyrimams, susijusiais su probleminiais klausimais: kaip mokytojai ir tėvai suvokia kūrybiškumo ugdymą? kaip kūrybiškumo ugdymas įtakoja profesijos pasirinkimą?. Į šiuos klausimus galima atsakyti, tik analizuojant tiriamųjų asmenines patirtis, kadangi kiekvieno asmens patirtis yra unikali.

Švietimo sistemoje vis dažniau akcentuojama kūrybiškumo ugdymo svarba. Pažinę stipriąsias mokytojo puses, galime atsakyti į klausimus: ar asmuo turi tinkamus gebėjimus kūrybiškumo ugdymui? Koks santykis tarp mokytojo ir teigiamo psichologinio klimato kūrimo ugdymo aplinkoje: laisvės vaikams veikti, eksperimentuoti, patirti, žaisti, atrasti, toleravimas. Kūrybiškumo skatinimas yra tik vienas iš svarbių ugdymo tikslų, tačiau pažinus mokytojų stipriąsias puses galima suteikti jam reikiamą pagalbą profesinio tobulėjimo link.

Išryškinius tyrimo eigą ir rezultatus, kyla klausimas: kaip mokytojų vaikystės patirtys gali būti panaudotos dabartinėje profesinėje veikloje? Vaikystės patirtys leidžia švietimo vadybos specialistams pažinti stipriąsias mokytojo puses. Stipriosios mokytojo pusės labiausiai atsiskleidžia per ugdymo aplinkos kūrimą, saviraišką, vertybių puoselėjimą ir perdavimą vaikams. Žvelgiant iš švietimo vadybos perspektyvos, mokytojų vaikystės patirčių ir jų sąsajų su profesijos pasirinkimu įvertinimas, leidžia ugdymo įstaigos vadovui kryptingiau siekti organizacijos tikslų. Žvelgiant į mokytojų vaikystės patirtis, veiklos organizacijos aspektu, vadovas gebėtų tinkamai sudaryti darbo grupes, paskirstyti užduotis, atsakomybes, o tai sudarytų palankias sąlygas stiprios komandos formavimui, darbuotojų pasirinkimui, jų kompetencijų tobulinimo planavimui, motyvavimui. Nepaisant to, mokytojų vaikystės patirtys gali būti panaudojamos gerinant švietimo paslaugų kokybę, kuriant kokybišką ikimokyklinio ugdymo aplinką. Kadangi tikslui pasiekti, sutelkiama visa komanda, ne tik vadovas, kyla diskusiniai klausimai: kaip vadovas gali suburti mokytojus siekti bendro tikslo, jei jis negebės jų pažinti?; Kaip tuomet motyvuoti mokytojus siekti bendrų tikslų, rezultatų?; Kaip tinkamai paskirstyti užduotis, įvertinti mokytojų kvalifikacijos tobulinimo galimybes?; Mokytojas savo patirtį perduoda vaikams, todėl svarbu įvertinti jo stipriąsias puses, kadangi mokytojais, kuriantys ugdymo aplinką, atspindi, ne tik ugdymą orientuotą į vaikus, bet ir švietimo paslaugų kokybę.

IŠVADOS

1. Patirtis ir patyrimas negali būti tapatinami. Patyrimai yra atsitiktiniai veiksmai, o pasitelkus refleksiją ir savianalizę patyrimas virsta patirtimi. Mokyti iš patirties, asmenys gali tik suvokdami patyrimus, juos išanalizavę, apmąstę ir padarę išvadas. Patirtyje įprasminami jau suvokti reiškiniai. Ugdomasis patyrimas formuojasi asmeniui sąveikaujant su aplinka. Įgūdžius, gebėjimus ir mus supančio pasaulio pažinimą vaikai įgauna per asmeninę patirtį. Todėl praeities įvykiai įtakoja ir asmenų dabartinę patirtį.
2. Profesija apibrėžiama kaip specifinių žinių ir gebėjimų bei įgūdžių reikalaujanti veikla, kuri atitinka individo vertybes, charakterio bruožus. Profesijos pasirinkimui įtaką daro asmens savęs pažinimas, savo keliamų tikslų tam tikrai profesijai žinojimas. Profesijos pasirinkimas siejamas su vidiniu polinkiu specifiniai veiklai, ko pasėkoje asmuo patiria savirealizaciją ir harmoniją profesinėje veikloje.
3. Asmeninės žmogaus savybės formuojasi vaikystės ir paauglystės etapuose, todėl patirtis vaikystėje ir vaikystės žaidimai padeda pažinti save ir gali nulemti profesijos pasirinkimą ateityje. Pedagogo profesijos pasirinkimą įtakoja socialinė, kultūrinė ir ugdymo aplinka. Laisvė kūrybai, fantazijai, vaiko nepriklausomumas ir atsipalaidavimas leidžia jam pačiam kurti žaidimo sąlygas ir tapti bet kurios profesijos atstovu. Vaiko prigimties pažinimas ir to polinkio vystymas ir tinkamų aplinkos sąlygų sudarymas, tiesiogiai įtakoja vaiko asmenybės raidą ir tolimesnį profesinį kelią.
4. Mokytojų vaikystės patirtys leidžia švietimo vadybos specialistams giliau pažinti stipriąsias mokytojo puses, jas įvertinti ir panaudoti siekiant įgyvendinti švietimo organizacijos tikslus. Kolektyvinės sesijos metu išryškėjo sąsajos tarp vaikystės žaidimų ir dabartinės pedagoginės veiklos. Mokytojai savo vaikystės žaidimus, kūrybinę patirtį yra linkę realizuoti dabartinėje ikimokyklinio ugdymo profesinėje veikloje: t.y žaidžia tuos pačius žaidimus, gamina kartu žaislus, skatina kūrybiškumo ugdymą. Vaikystėje išgyventos patirtys tiesiogiai įtakoja ikimokyklinio ugdymo mokytojo ugdymo metodų pasirinkimą, vertybių perdavimą, ugdymo aplinkos kūrimą. Visi šie aspektai svarbūs švietimo vadybos kontekste.

REKOMENDACIJOS

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovams:

1. Priimant į darbą atkreipti dėmesį ne tik į kandidato išsilavinimą, kvalifikaciją, darbo patirtį, bet ir vaikystės patirtis, asmenines vertybes, kurios leistų pažinti stipriąsias pedagogo puses ir įvertinti tinkamumą dirbti ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.
2. Mokytojų vaikystės patirčių ir stipriųjų asmenybės pusių pažinimas, gali padėti siekiant darnaus bendradarbiavimo tarp vadovo bei mokytojų, įgyvendinant švietimo organizacijos tikslus.
3. Atsižvelgiant į mokytojų vaikystės patirtis, racionaliau paskirstyti užduotis, pagal mokytojų polinkius ir gabumus tam tikroms veikloms, gerinant švietimo paslaugų kokybę.

Aukštosioms mokykloms, organizuojančioms priėmimą į pedagogikos studijų krypties programas:

1. Siekiant įvertinti stojančiųjų motyvaciją tapti pedagogais, siūloma kaip vieną iš atrankos kriterijų pasitelkti vaikystės patirčių refleksiją sąsajose su būsima mokytojo profesija. Tai leistų atskleisti asmenų motyvaciją, vertybes, suvokimą apie ugdymo proceso svarbą, aplinkos kūrimą, savęs kaip būsimojo mokytojo vertinimą.
2. Tokiai refleksijai organizuoti galimas kolektyvinės prisiminimų sesijos metodas.

LITERATŪRA

1. Antinienė, D. (2002). Asmens tautinio tapatumo tapsmas.: Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, (2), 100-107.
2. Balyer, A., & Özcan, K. (2014). Choosing Teaching Profession as a Career: Students' Reasons. *International Education Studies*, 7(5), 104-115.
3. Barkauskaitė, M. (2007). Profesinis konsultavimas ir orientavimas šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste. *Acta paedagogica vilnensia*, (18), 106-120.
4. Beijaard, D., Verloop, N., & Vermunt, J. D. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: An exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching and teacher education*, 16(7), 749-764.
5. Bergmark, U., & Westman, S. (2018). Student participation within teacher education: emphasising democratic values, engagement and learning for a future profession. *Higher Education Research & Development*, 37(7), 1352-1365.
6. Bernstein, B. (2000). *Pedagogy, symbolic control, and identity: Theory, research, critique* (Vol. 5). Rowman & Littlefield.
7. Biesta, G. (2017). *The rediscovery of teaching*. Taylor & Francis.
8. Bilbokaitė, I. (2010). Pedagogų įvaizdis: asociacijų aspektai mokinių vertinimu. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (1), 70-76.
9. Boyd, D. R., & Bee, H. L. (2010). *The growing child*. Allyn & Bacon.
10. Bražienė, N., & Mockienė, D. (2008). Priešmokyklinuko agresyvaus elgesio profilaktika ir korekcija pasakomis. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (4), 93-102.
11. Burbienė, A., & Mazolevskienė, A. (2018). Tėvų edukacija vaikų kūrybiškumui ugdyti šeimoje. *Pedagogika: mokslo darbai = Pedagogy. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija*, 2018, T. 132, nr. 4.

12. Burškaitienė, R., & Vilkonis, R. (2012). Ikimokyklinės ugdymo įstaigos lauko ugdomosios aplinkos tobulinimo modeliavimas tėvų refleksyviojo vaikų patirčių suvokimo koncepcijų kontekste. *Tiltai*, (4), 165-173.
13. Burvytė, S. (2016). Tėvai vaikams–vaikai tėvams: atsakinga tėvystė: metodinė priemonė.
14. Burvytė, S., Ralys, K., & Ilgūnienė, R. (2012). Ugdymo šiuolaikinėje šeimoje konceptas: mokslo studija.
15. Campbell, N., & Kean, A. (2016). *American cultural studies: An introduction to American culture*. Routledge.
16. Court, D., Merav, L., & Ornan, E. (2009). Preschool teachers' narratives: a window on personal-professional history, values and beliefs. *International Journal of Early Years Education*, 17(3), 207-217.
17. Danilevičius, E. (2013). Profesinio Pašaukimo Identifikavimo Kompetencijos Ugdymas–Asmenybės Tiesos Apie Save Pa Žinimo Prielaida. *LOGOS-A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art*, (76), 91-100.
18. Danilevičius, E. (2014). Mokytojo pašaukimas–meilės dialogo įbūtinimas. *LOGOS-A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art*, (79), 153-162.
19. Daukila, S., Mičiulienė, R., Kovalčikienė, K., & Kasperiūnienė, J. (2017). PROFESIJOS PEDAGOGŲ VEIKLOS TURINYS Profesinis tobulėjimas, identitetas, ugdymo turinio metodologija ir kokybė.
20. Dewey, J. (1997). Experience and Education. 1938 New York. *Touchstone*, 44.
21. Dewey, J. (2001). Democracy and education: A Penn state electronic classics series publication. Retrieved May, 17, 2017.
22. Dik, B. J., Duffy, R. D., & Eldridge, B. M. (2009). Calling and vocation in career counseling: Recommendations for promoting meaningful work. *Professional Psychology: Research and Practice*, 40(6), 625.

23. Dobrow, S. R., & Tosti-Kharas, J. (2011). Calling: The development of a scale measure. *Personnel psychology*, 64(4), 1001-1049.
24. Estola, E. (2003). Hope as work--Student teachers constructing their narrative identities. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 47(2), 181-203.
25. Fraser, H., & Michell, D. (2015). Feminist memory work in action: Method and practicalities. *Qualitative Social Work*, 14(3), 321-337.
26. Gazica, M. W. (2013). Unanswered occupational calling: The development and validation of a new measure.
27. Hakkarainen, P. E., Brėdikytė, M., Brandišauskienė, A., & Sujetaitė-Volungevičienė, G. (2015). Ikimokyklinio amžiaus vaiko raida: žaidimas ir savireguliacija: monografija/P. Hakkarainen, M. Brėdikytė, A. Brandišauskienė, G. Sujetaitė-Volungevičienė;[Lietuvos edukologijos universitetas].
28. Haug, F. (1999). Memory-work as a method of social science research: A detailed rendering of memory-work method. Download from: <http://www.friggahaug.inkrit.de/documents/memorywork-researchguidei7.pdf>.
29. Ylitapio-Mäntylä, O., Uusiautti, S., & Määttä, K. (2012). Critical viewpoint to early childhood education teachers' well-being at work. *Journal of Human Sciences*, 9(1), 458-483.
30. Jackūnas, Ž. (2008). Patyrimas, patirtis ir supratimas. *LOGOS-A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art*, (56), 20-28.
31. Jakubė, A., & Juozaitis, A. (2012). Bendrųjų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje. *Vilnius: Vilniaus universitetas*, 13.
32. Jarvis, P., Holford, J., & Griffin, C. (2003). *The theory & practice of learning*. Psychology Press.
33. Jasiūnaitė, P. (2016). 5–7 metų vaikų dorinių vertybių raiška emociniu aspektu. *Jaunujų mokslininkų darbai*, 2(46), 17-26.

34. Jautakytė, R. (2014). Kūrybiškumo samprata ir jo ugdymas darželyje: ikimokyklinio auklėjimo pedagogų pozicija. *Tiltai*, 66(1), 87-103.
35. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Gimtasis žodis.
36. Jovaiša, L. (2009). Profesinio orientavimo ir konsultavimo psichologija. *Vilnius: Agora*, 102, 30-47.
37. Juodaitytė, A. (2011). Vaikai kaip tyrimo dalyviai: pasitikėjimo ribos ir tyrėjo etika. *Socialinis darbas*, 10(2), 205-216.
38. Kairė, S. (2013). Ugdantis patyrimas J. Dewey filosofijoje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, (30), 34-46.
39. Kavaliauskienė, V. (2001). Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas. *Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla*.
40. Kavaliauskienė, V. (2005). Pokyčiai šiuolaikiniame darbo pasaulyje ir mokytojo profesija: pašaukimas, vaidmenys. *Mokytojų ugdymas*, (3), 8-17.
41. Lapadat, J. C., Black, N. E., Clark, P. G., Gremm, R. M., Karanja, L. W., Mieke, L. W., & Quinlan, L. (2010). Life challenge memory work: Using collaborative autobiography to understand ourselves. *International Journal of Qualitative Methods*, 9(1), 77-104.
42. Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas= Terminology of Vocational Education and Training= Terminologie der Berufsbildung*. Kaunas: Vytauto didžiojo universiteto leidykla.
43. Mayes, C. (2002). The teacher as an archetype of spirit. *Journal of Curriculum Studies*, 34(6), 699-718.
44. Marshall, J. M. (2009). Describing the elephant: Preservice teachers talk about spiritual reasons for becoming a teacher. *Teacher Education Quarterly*, 36(2), 25-44.
45. Marvasti, A. (2004). *Qualitative research in sociology*. Sage.

46. Müller, K., Alliata, R., & Benninghoff, F. (2009). Attracting and retaining teachers: A question of motivation. *Educational Management Administration & Leadership*, 37(5), 574-599.
47. O'Donovan, O. (2014). *Finding and Seeking: Ethics as Theology* (Vol. 2). Wm. B. Eerdmans Publishing.
48. Onyx, J., & Small, J. (2001). Memory-work: The method. *Qualitative Inquiry*, 7(6), 773-786.
49. Palujanskienė, A., & Kačiniienė, I. (2013). Šeimos reikšmė aukštesniųjų klasių mokinių profesiniam apsisprendimui. *Socialinis ugdymas*, 35(3).
50. Paurienė, G. (2017). Tapsmas pedagogu vykdant savo pašaukimą kaip informального mokymosi sąlyga.
51. Pukelis, K. (2004). Mokytojų rengimo idealinio modelio parametrai: monografija: socialiniai mokslai, edukologija 07S.
52. Pukelis, K. (2007). Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo D metodika; Vytauto Didžiojo universitetas.
53. Pukelis, K., & Navickienė, L. (2006). Karjeros projektavimas: svarbi efektyvaus nacionalinės kvalifikacijų sistemos funkcionavimo sąlyga. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 12, 36-53.
54. Sabaliauskienė, R., & Rimkienė, R. (2009). Kokybiškas ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymas. *Metodinė priemonė lopšelių auklėtojams, tėvams, ugdančioms vaikus nuo gimimo iki trejų metų. Vilnius.*
55. Sajienė, L., & Antanaitienė, A. (2012). Tikslingo profesinio apsisprendimo skatinimas šiuolaikinėje socialinio ugdymo paradigmoje. *Tiltai*, (2), 71-83.
56. Saveljeva, R., & Petružienė, S. (2007). Links between students' pedagogical vocation and career. *Spring University. Changing education in a changing society*, 218-225.

57. Sullivan, B. A., & Hansen, J. I. C. (2004). Mapping Associations Between Interests and Personality: Toward a Conceptual Understanding of Individual Differences in Vocational Behavior. *Journal of counseling psychology*, 51(3), 287.
58. Tijūnėlienė, O., & Jonutytė, I. (2009). Skirtingo išsilavinimo tėvų nuostatos į vaikų socialinės kompetencijos ugdymą (si) priešmokykliniame amžiuje. *Socialinis ugdymas*, (9), 70-83.
59. Tolutienė, G. (2012). Profesinio pašaukimo vaidmuo andragogo veikloje: teorinės ir empirinės paieškos. *Andragogika*, (3), 178-190.
60. Tolutienė, G. (2014). Profesinio pašaukimo ir vertybių sąsajos andragogo veiklos aspektu: būsimųjų andragogų požiūris. *Andragogika*, (1), 150-161.
61. Trakšėlys, K., & Martišauskienė, D. (2016). Švietimo paslaugų kokybė: efektyvumas, rezultatyvumas, prieinamumas. *Tiltai*, (1), 191-205.
62. Valeckienė, D. (2005). Profesijos pasirinkimą lemiančių veiksnių teorinė analizė. *II-osios tarptautinės mokslinės konferencijos: Mokymasis visą gyvenimą ir karjeros raida žinių visuomenėje dalyvių pranešimai*.
63. Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian & East European Psychology*, 42(1), 7-97.
64. Vilkaitė, R. (2016). Santykio su autoritetu ir auklėjimo stilių sąsajos. *Jaunųjų mokslininkų darbai. Psichologų darbai*.
65. Vos, P. (2017). The relative good of work: Reconsidering vocation eschatologically. *Christian Higher Education*, 16(1-2), 11-22.
66. Zlataravičienė, A., Mikalopaitė, D., & Buzaitytė-Kašalynienė, J. (2008). Patyrimo pedagogika ir jos taikymas: Praktinis vadovas jaunimo darbuotojams.–Vilnius, 2008. Baldų Techninių priemonių (kompiuterį, spausdintuvą ir kt.) 3. Anketinė apklausos rezultatų apdorojimas matematinės statistikos metodais (procentinių pasiskirstymų skaičiavimas, jų pavaizdavimas lentelėmis, stulpelinėmis ar skritulinėmis diagramomis, K. Pirsono kontingencijos koeficiento skaičiavimas ir jo statistinio reikšmingumo įvertinimas). *Tyrimo organizavimas Siekiant*

išsiaiškinti pradinių klasių mokytojų turimas žinias apie kritinį mąstymą bei surinkti informaciją apie dažniausiai pradinėje mokykloje naudojamus aktyvaus mokymo (-si) metodus atlikta anketinė apklausa. Apklausa atlikta.

67. Žydžiūnaitė, V. (2011). Baigiamojo darbo rengimo metodologija. *Mokomoji knyga. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija.*

68. Žukauskienė, R. (2013). Raidos psichologija.

Internetiniai šaltiniai:

1. Europos komisija (2019). Švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenis. Šalies analizė. Lietuva. Prieiga per internetą : https://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/et-monitor_lt [žiūrėta 2020-03-04]

2. LR Švietimo įstatymas 2011 (LRS). Nr. XI-1281 (LT). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105> [žiūrėta 2020-05-01]

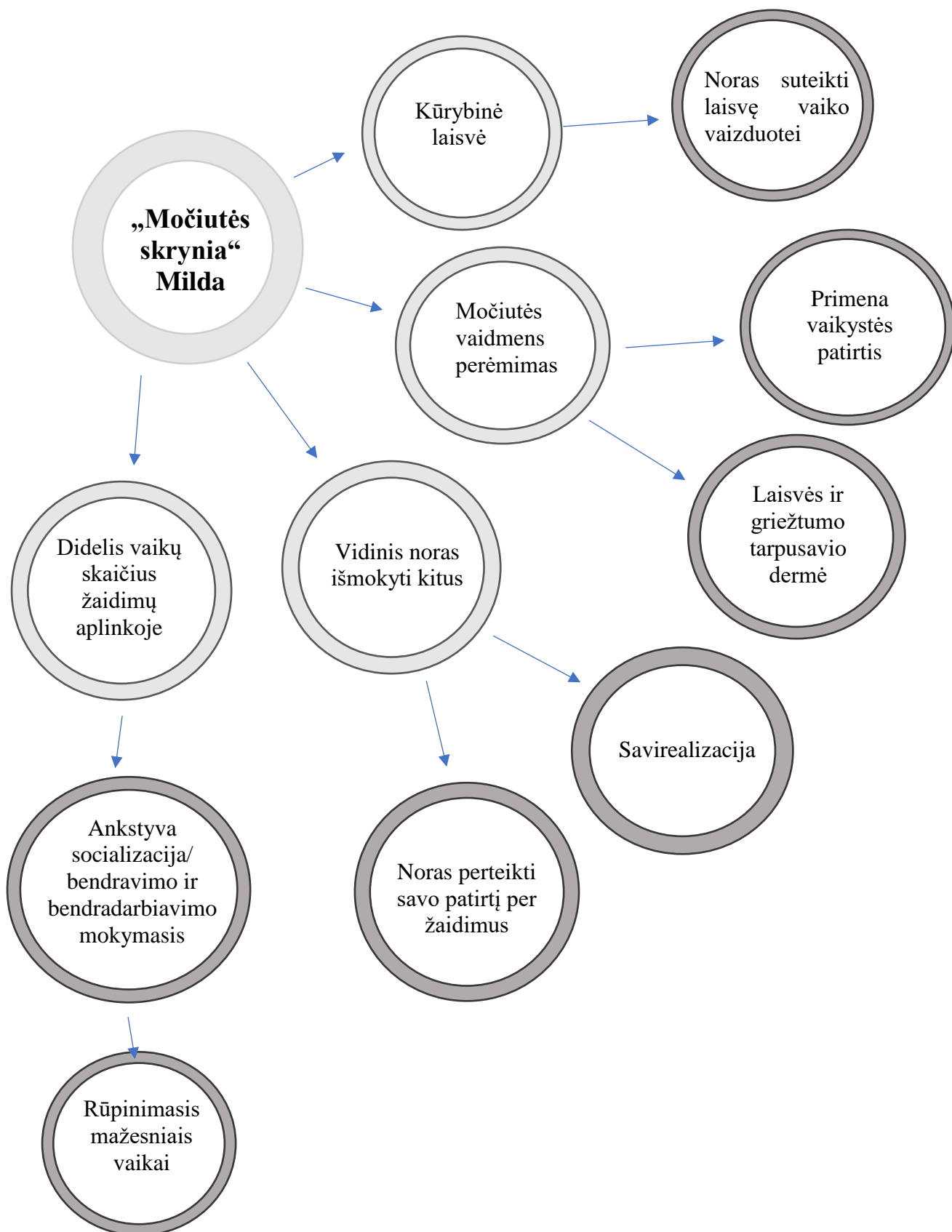
PRIEDAI

Rašytinė istorija nr. 1 ir suvokimo žemėlapis

Istorija 1 „Močiutės skrynja“, Milda: „Labai daug laiko leidome pas močiutę kaime, labai mažame kaime. Pas močiutę namie buvo palėpė, o ten sena močiutės skrynja pilna siūlų. Neturėjome jokių kitų žaislų pas močiutę, kokius dabar vaikai turi. Pats mėgstamiausias žaidimas ir buvo ta skrynja, susigalvoji - lėlę pasidarai iš to siūlo kamuolio. Visi žaidimai turėjo būti pačių pasistatytame name iš paklodžių. Mūsų nuolatos būdavo labai daug, aštuoni anūakai, mes net vienas kitą kaip ir auklėjome. Kai jau paaugome, močiutė sukviisdavo kitus kaimo vaikus, mes jiems kepdavome blynus, pasaka sekdavome. Anksčiau tai pati buvau, kurią auklėjo, o vėliau jau aš norėjau pati perimti tą vaidmenį. Man atrodė viskas taip gražu, kad gali kažką išmokyti. Tai lyg pašaukimas iš vidaus. O namuose turėdavome tokį ritualą. Visuomet 8 val. vakare einame į loveles, mama visas tris užkaišo, paglosto ir seka pasaką, o tada lopšinė“.

Labai daug laiko leidome pas močiutę kaime, labai mažame kaime. Pas močiutę namie buvo palėpė, o ten sena močiutės skrynja pilna siūlų. Neturėjome jokių kitų žaislų pas močiutę, kokius dabar vaikai turi. Skrynja buvo pati mėgstamiausias žaidimas, susigalvoji - lėlę pasidarai iš to siūlo kamuolio. Visi žaidimai turėjo būti pačių pasistatytame name iš paklodžių. Mūsų nuolatos būdavo labai daug, aštuoni anūakai, mes net vienas kitą kaip ir auklėjome. Kai jau paaugome, močiutė sukviisdavo ~~kitus~~ kitus kaimo vaikus, mes jiems kepdavome blynus, pasakas sekdavome. Anksčiau tai pati buvau, kurią auklėjo, o vėliau aš norėjau pati perimti tą vaidmenį. Man atrodė taip gražu, kad gali kažką išmokyti. Tai lyg pašaukimas iš vidaus. O namuose turėdavome tokį ritualą. Visuomet 8 val. vakare einame į loveles, mama visas tris užkaišo, paglosto ir seka pasaką, o tada lopšinė.

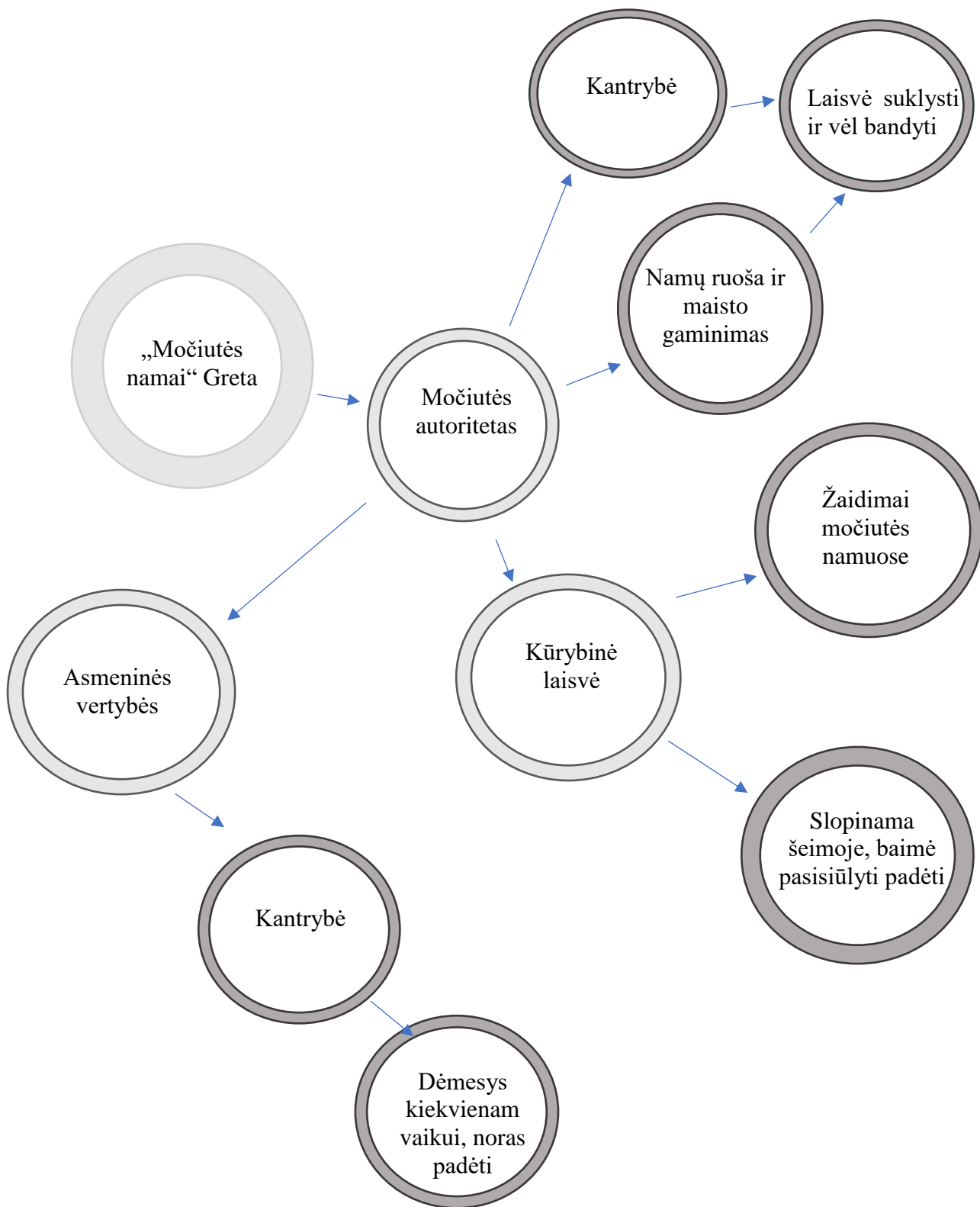
2 pav.. Suvokimo žemėlapis. Istorijos " Močiutės skrynia" vaikystės patirties ir profesinio pasirinkimo sąsajos

Rašytinė istorija nr. 2 ir suvokimo žemėlapis

Istorija 2 „Močiutės namai“, Greta: „Labiausiai prisimenu vaikystę pas močiutę. Būdavome su drauge, svarbiausia būdavo pasistatyti namus, būtent namus namuose. Sustumdavome dvi kėdes, tai ten jau vonia ir taip sukuri visą namą. Jei ne su drauge tai su sese statydavome. Daugiausia pas močiutę laiką leidome, gamindavome tokius „kiulkius“ kaip močiutė sakydavo. Man visuomet leisdavo perbraukti per tarką juos, kad būtų ežiukų spygliai. Namuose, mama tiek neturėdavo laiko ir trukdyti nesinorėdavo, o močiutė tokia, kur atranda laiko, tiek kantrybės turėdavo, suklysti leisdavo ir iš naujo padaryti. Močiutę dažnai vadindavau mama, ten jausdavausi kaip namuose, o grįžusi namo jausdavausi kaip svečiuose, vis būdavo klausiu ar galiu tą paimti ar aną“.

Labiausiai prisimenu vaikystę pas močiutę. Būdavome su drauge, svarbiausia būdavo pasistatyti namus, būtent namus namuose. Sustumdavome dvi kėdes, tai ten jau vonia ir taip sukuri visą namą. Jei ne su drauge, tai su sese statydavome. Daugiausia pas močiutę laiką leidome, gamindavome tokius „kiulkius“ kaip močiutė sakydavo. Man visuomet leisdavo perbraukti per tarką juos, kad būtų ežiukų spygliai. Namuose, mama tiek neturėdavo laiko ir trukdyti nesinorėdavo, o močiutė tokia, kur atranda laiko, tiek kantrybės turėdavo, suklysti leisdavo ir iš naujo padaryti. Močiutę dažnai vadindavau mama, ten jausdavausi kaip namuose, o grįžusi namo jausdavausi, kaip svečiuose, vis būdavo, klausiu, ar galiu tą paimti ar aną.

3 pav. Rašytinė Gretos istorija

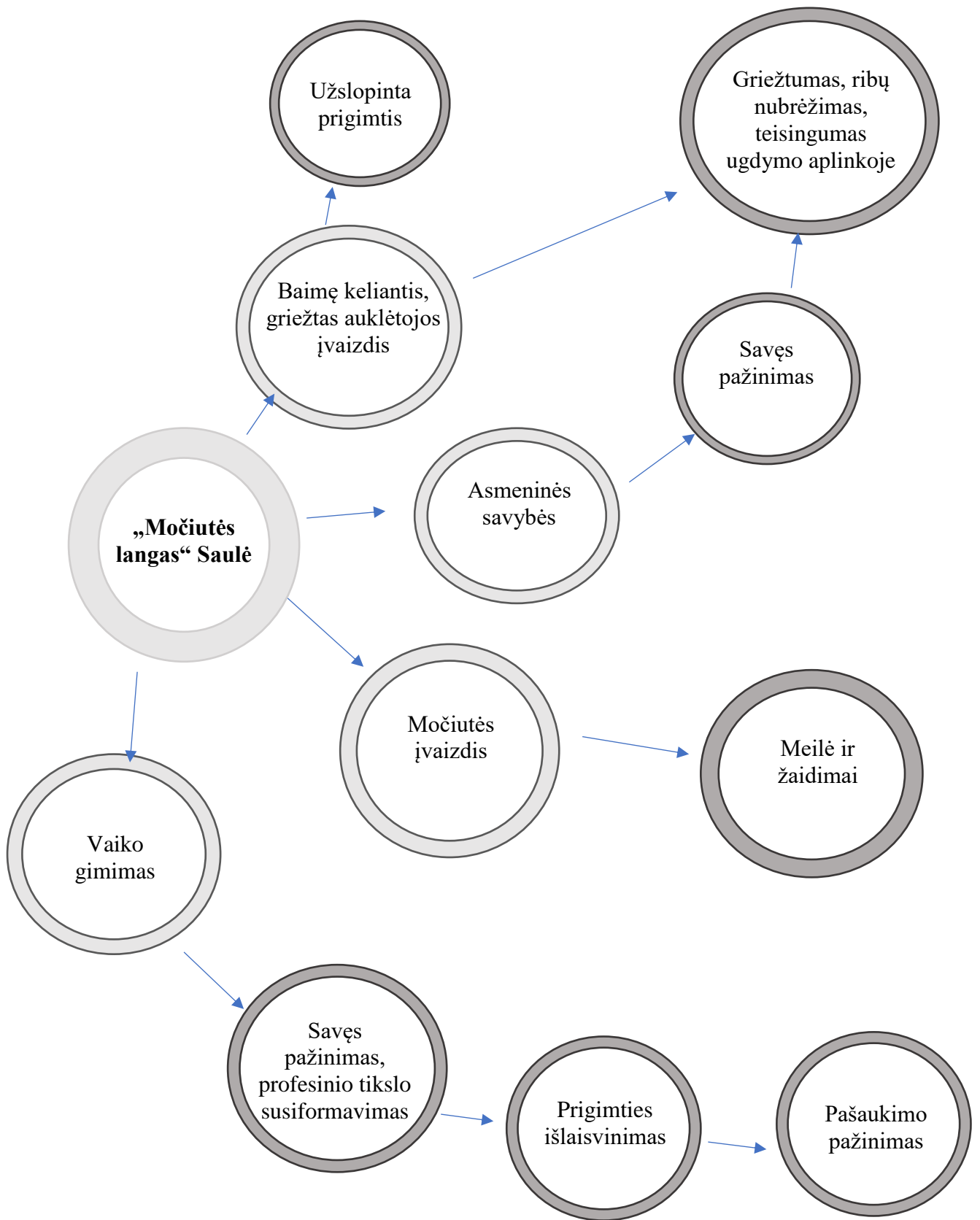

4 pav. Suvokimo žemėlapis. Istorijos „Močiutės namai“ vaikystės patirties ir profesijos pasirinkimo sąsajos

Rašytinė istorija nr. 3 ir suvokimo žemėlapis

Istorija 3 „Močiutės langas“, Saulė. „Labai trumpai lankiau darželį. Darželis buvo arti močiutės namų, net per lanką matėsi močiutės namas. Kadangi mama labai daug dirbo, prisimenu, vis laukdavau, kada sukrutės močiutės lango užuolaida, kad jau galėčiau bėgti namo. Man labai įstrigusi viena auklėtoja, kurios balsą po šiai dienai girdžiu. Jos balsas buvo gargždantis, griežtas, man ji labai nepatiko. Ir žvilgsnis tas. Kūda, trumpi, tamsūs plaukai. Todėl ir darželį lankiau labai trumpai. Visą vaikystę leidau pas močiutę. Jos meilė buvo begalinė ir lėlėm žaisdavome, ir maistą kartu gamindavome. Kartą močiutė man nupirko gyvą voverę, tai buvo kažkas tokio“.

Labai trumpai lankiau darželį. Darželis buvo arti močiutės namų, net per lanką matėsi močiutės namas. Kadangi mama labai daug dirbo, prisimenu, vis laukdavau, kada sukrutės močiutės lango užuolaida, kad jau galėčiau bėgti namo. Man labai įstrigusi viena auklėtoja, kurios balsą po šiai dienai girdžiu. Jos balsas buvo toks kaip gargždantis, griežtas, man ji labai nepatiko. Ir žvilgsnis tas. Kūda, trumpi, tamsūs plaukai. Todėl ir darželį lankiau labai trumpai. Visą vaikystę leidau pas močiutę, ~~kur~~ jos meilė buvo begalinė ir lėlėm žaisdavome, ir maistą kartu gamindavome. Kartą močiutė man nupirko gyvą voverę, tai buvo kažkas tokio.

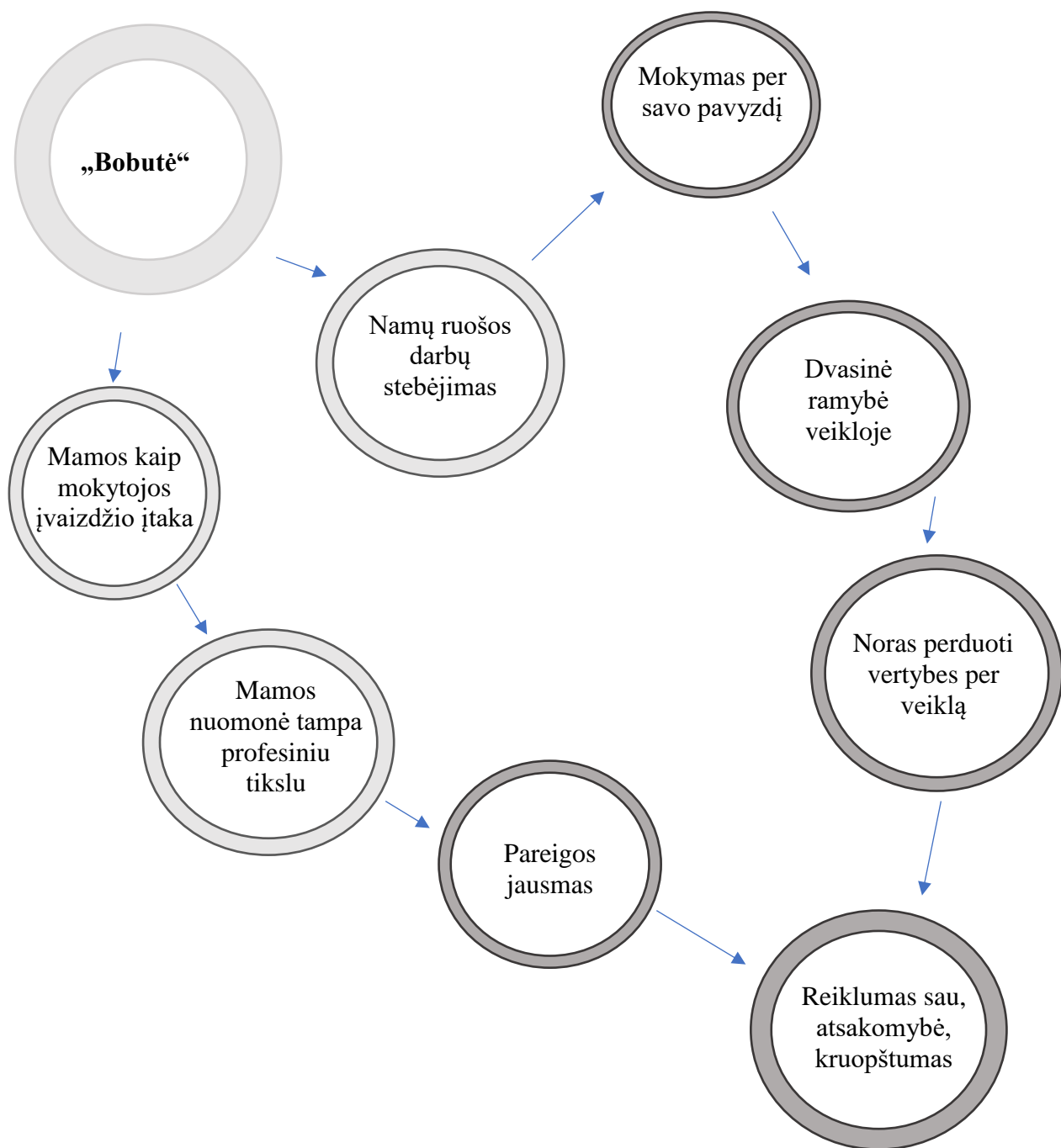

6 pav. Suvokimo žemėlapis. Istorijos „Močiutės langas“ Saulė vaikystės patirties ir profesinio pasirinkimo sąsajos

Rašytinė istorija nr. 4 ir suvokimo žemėlapis

Istorija 4 „Bobutė“, Viktorija. „Darželio nelankiau. Bet kadangi mamai reikėjo eiti į darbą, tai nuo 2 m. mane palikdavo pas auklę. Tiesa ta, kad ta auklė, kuri turėjo mane prižiūrėti, palikdavo mane su tokia kita bobute. Bet pas ją mačiau visus kaimo darbus: kaip sviestą mušdavo, megzdavo, duoną keptavo, minkydavo tešlą. Ir visuomet iškepavo tokį pagranduką, į namus įduodavo parsinešti. Tai pats ryškiausias atsiminimas iš ankstyvosios vaikystės“.

Darželio nelankiau. Bet kadangi mamai reikėjo eiti į darbą, tai nuo 2 m. mane palikdavo pas auklę. Tiesa ta, kad ta auklė, kuri turėjo mane prižiūrėti, palikdavo mane su tokia kita bobute. Bet pas ją mačiau visus kaimo darbus: kaip sviestą mušdavo, megzdavo, duoną keptavo, minkydavo tešlą. Ir visuomet iškepavo tokį pagranduką, į namus įduodavo parsinešti. Tai pats ryškiausias atsiminimas iš ankstyvosios vaikystės.

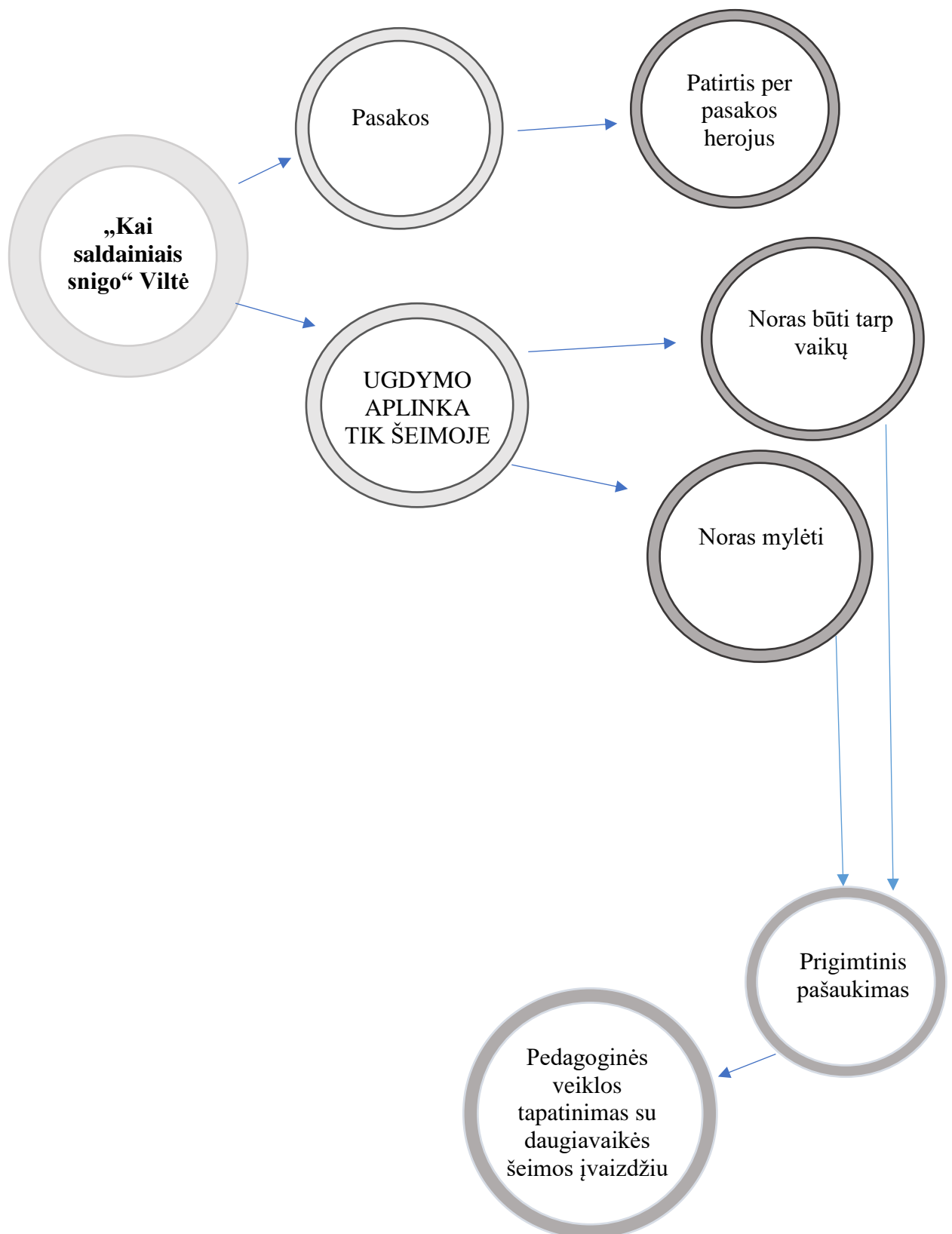
8 pav. Suvokimo žemėlapis. Istorijos „Bobutė“ vaikystės patirties ir profesijos pasirinkimo sąsajos

Rašytinė istorija nr. 5 ir suvokimo žemėlapis

Istorija 5 „Kada saldinaiais snigo“, Viltė. „Augau namų aplinkoje, kadangi meilės ir viso kito užteko namie. Buvau vienturtis vaikas. Šeima visuomet gyveno labai gerai, mama, niekada nedirbo, todėl nuolatos galėjau būti namuose. Ryškiausiai prisimenu knygą „Kada saldinaiais snigo“. Tuomet dar nemokėjau nei skaityti, nei rašyti. Mama tiek daug kartų skaitė šią pasaką, kad ji tapo kaip enciklopedija, kurią nuolatos mėgdžiodavau“.

Augau namų aplinkoje, kadangi meilės ir viso kito užteko namie. Buvau vienturtis vaikas. Šeima visuomet gyveno labai gerai, mama, niekada nedirbo, todėl nuolatos galėjau būti namuose. Ryškiausiai prisimenu knygą „Kada saldinaiais snigo“. Tuomet dar nemokėjau nei skaityti, nei rašyti. Mama tiek daug kartų skaitė šią pasaką, kad ji tapo kaip enciklopedija, kurią nuolatos mėgdžiodavau.

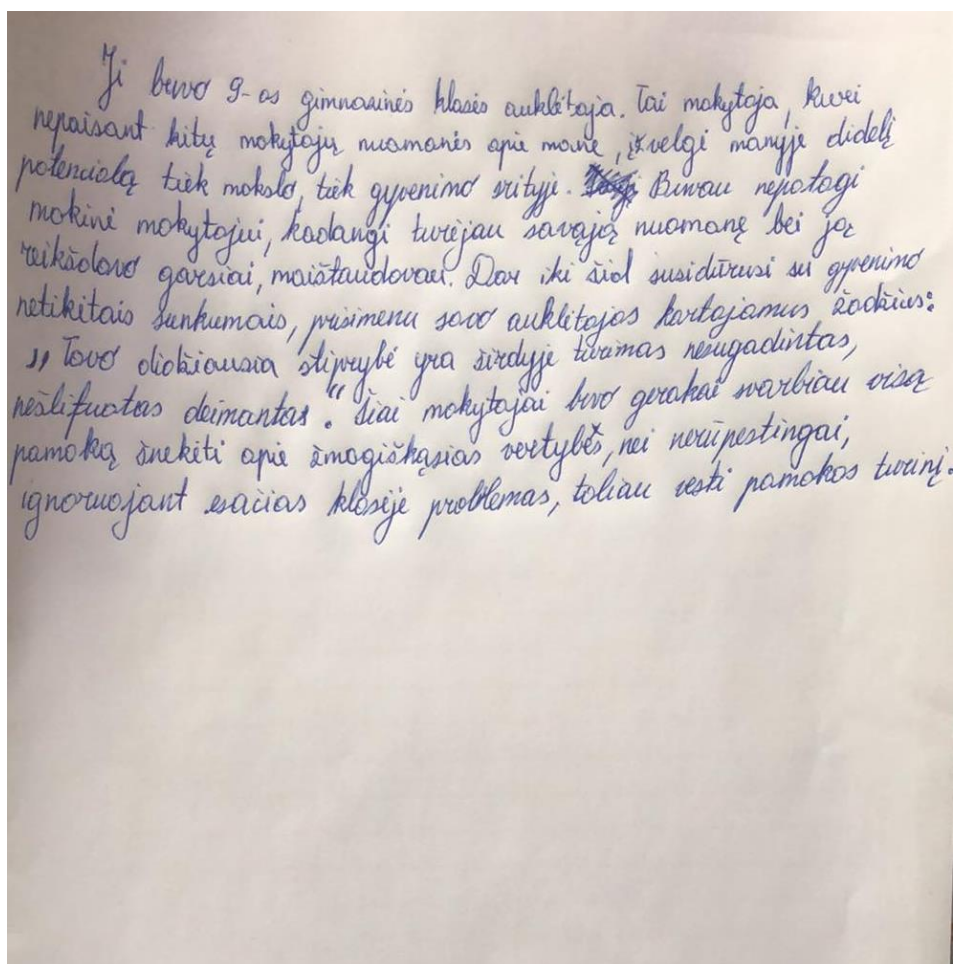

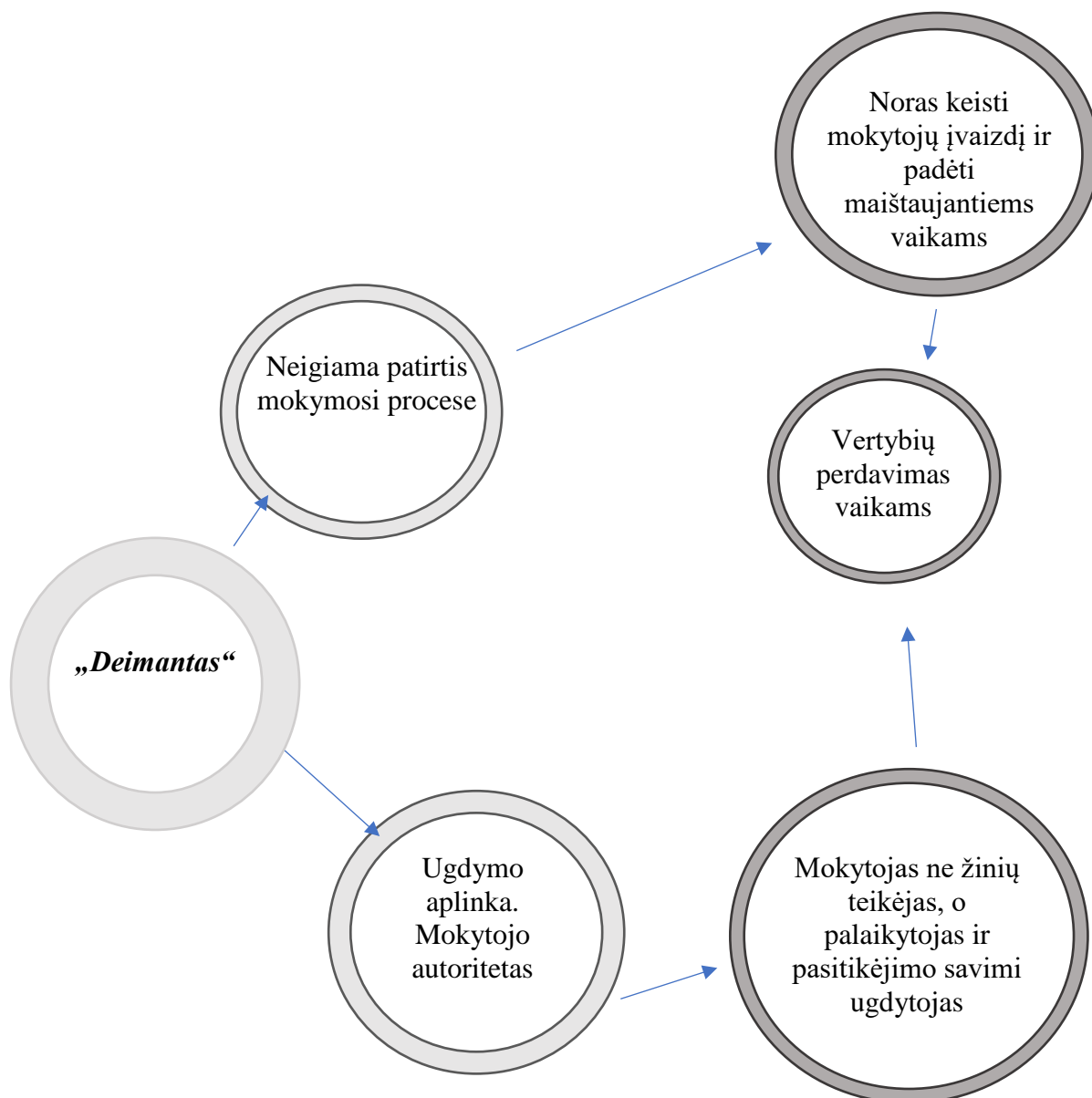
10 pav. Suvokimo žemėlapis. Istorijos „Kai saldinais snigo“ Viltės vaikystės patirties ir profesinio pasirinkimo sąsajos

Rašytinė istorija nr. 6 ir suvokimo žemėlapis

Istorija 6 „Deimantas“, Kotrė. „Ji buvo 9-os gimnazinės klasės auklėtoja. Tai mokytoja, kuri nepaisant kitų mokytojų nuomonės apie mane, išvelgė manyje didelį potencialą tiek mokslo, tiek gyvenimo srityje. Buvau nepatogi mokinė mokytojui, kadangi turėjau savąją nuomonę bei ją reikšdavo garsiai, maištaudavau. Dar iki šiol susidūrusi su gyvenimo netikėtais sunkumais, prisimenu savo auklėtojos kartojamus žodžius: „Tavo didžiausia stiprybė yra širdyje turimas nesugadintas, nešlifluotas deimantas“. Šiai mokytojai buvo gerokai svarbiau visą pamoką šnekėti apie žmogiškąsias vertybes, nei nerūpestingai, ignoruojant esančias klasėje problemas, toliau vesti pamokos turinį“.

11 pav. Rašytinė Kotrės istorija

12 pav. Suvokimo žemėlapis. Samantos istorijos „Deimantas“ vaikystės patirties ir profesinio pasirinkimo sąsajos

Rašytinė istorija nr.7 ir suvokimo žemėlapis

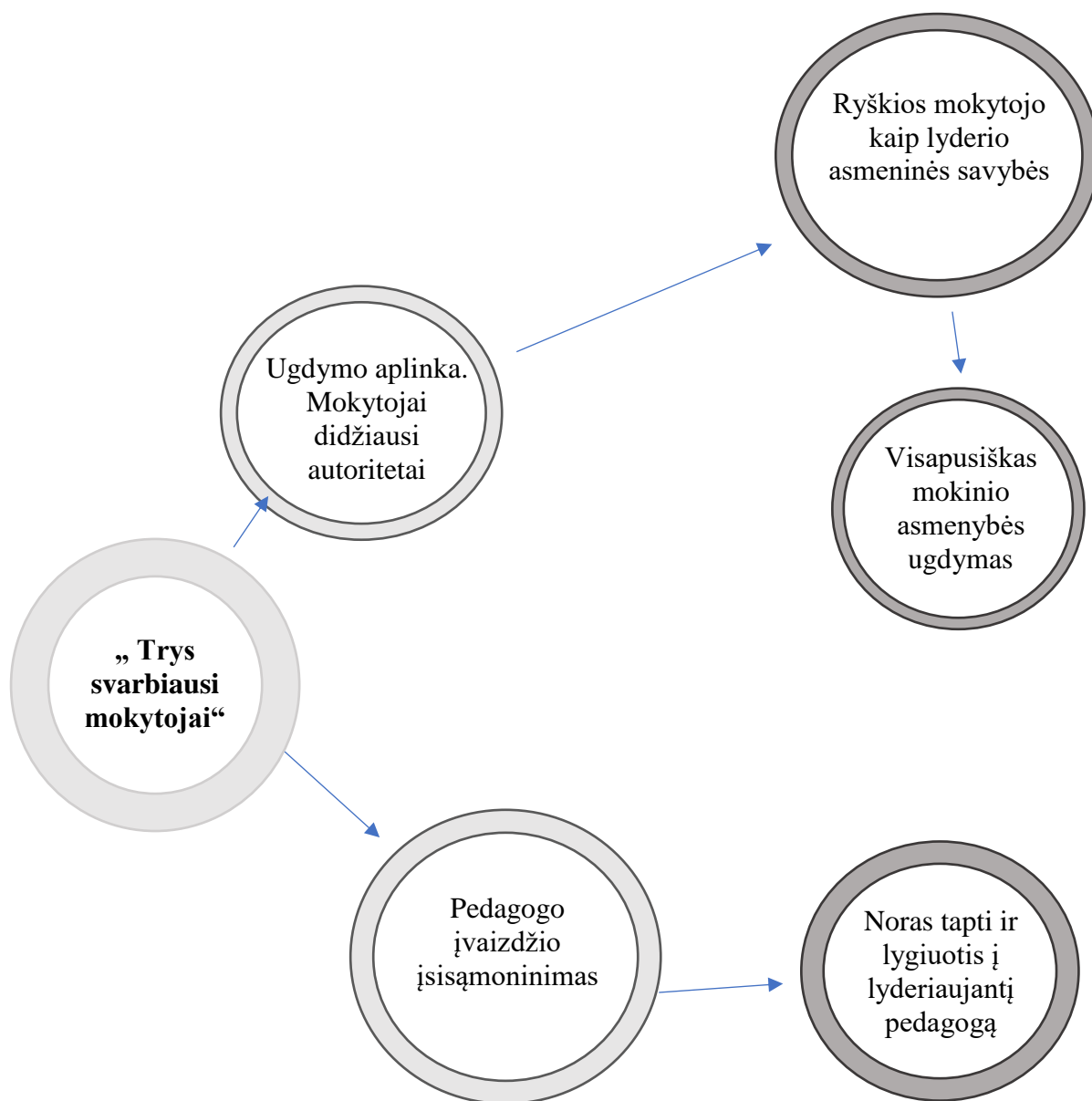
Istorija 7 „Trys svarbiausi mokytojai“, Smiltė. „Prisimenu savo pirmąją mokytoją, A. Šimkutę., kuri į gyvenimą išleido turbūt apie 10 kartų. Ji visada ateidavo į darbą pilku klasikiniu kostiumėliu, trumpai kirptais plaukais, kurie visuomet buvo idealiai sušukuoti. Savo šeimos ji niekada taip ir neturėjo, bet susitikus ją po gerų 10 metų ji su šypsena kartojo, kad tiek, kiek ji turėjo vaikų, nei viena mama, tiek pagimdyti negali. Aš tokią ją matau savo prisiminimuose. Griežta, kaip ir kiekviena mama savo vaikui, bet tuo pačiu labai rami, mokanti išreikalauti, bei reikiamą minutę apkabinti ar paguosti. Prisimenu gan griežtą rusų k. mokytoją. Ji puikiai valdydavo klasę, net didžiausi chuliganai nurimdavo, užtekdavo jos griežtesnio žvilgsnio. O štai lietuvių k. pamokos visuomet būdavo laukiamos. Jauna, ką tik pradėjusi dirbti mokytoja, visuomet mus pasitikdavo savo plačia šypsena ir ramiu tonu. Ji taip sugebėdavo užburti klasę. Ir dabar, kai atsigręžiu prisiminimais atgal, tai visa tuometinė mokyklos aura dvelkia kažkoku neapsakomu rūpesčiu, globa atsidavimu. Vieną dieną mane išsikvietė pavaduotoja ir paklausė, ar aš žinanti, kaip bjauriai atrodžiau kimšdama spurgas ir paaiškino, jog man reikia puikiai išmolti kultūringo elgesio taisykles. Iki šiol esu dėkinga už šią puikią pamoką. Man mokytojas visada buvo ir bus pavyzdys, iš jo semiuosi patirties ir įkvėpimo savo gyvenimui“.

Prisimenu savo pirmąją mokytoją, A. Šimkutę,
kuri į gyvenimą išleido turbūt apie 10 kartų.
Ji visada ateidavo į darbą pilku
klasikiniu kostiumėliu, trumpai kirptais plaukais,
kurie visuomet buvo idealiai sušukuoti. Savo
šeimos ji niekada taip ir neturėjo, bet susitikus
ją po gerų 10 metų ji su šypsena kartojo, kad tiek,
kiek ji turėjo vaikų, nei viena mama, tiek
pagimdyti negali. Aš tokią ją matau savo
prisiminimuose. Griežta, kaip ir kiekviena
mama savo vaikui, bet tuo pačiu labai rami,
mokanti išreikalauti, bei reikiamą minutę
paguosti.

Prisimenu gan griežtą rusų k. mokytoją. Ji puikiai
valdydavo klasę, net didžiausi chuliganai nurimdavo,
užtekdavo jos griežtesnio žvilgsnio.
O štai lietuvių k. pamokos visuomet būdavo laukiamos.
Jauna, ką tik pradėjusi dirbti mokytoja,
visuomet mus pasitikdavo savo plačia šypsena ir ramiu tonu.
Ji taip sugebėdavo užburti klasę. Ir dabar, kai
atsigręžiu prisiminimais atgal, tai visa
tuometinė mokyklos aura dvelkia kažkoku
neapsakomu rūpesčiu, globa atsidavimu.

Vieną dieną mane išsikvietė pavaduotoja ir paklausė,
ar aš žinanti, kaip bjauriai atrodžiau kimšdama
spurgas ir paaiškino, jog man reikia puikiai išmolti
kultūringo elgesio taisykles. Iki šiol esu dėkinga
už šią puikią pamoką.

Man mokytojas visada buvo ir bus pavyzdys,
iš jo semiuosi patirties ir įkvėpimo savo gyvenimui.

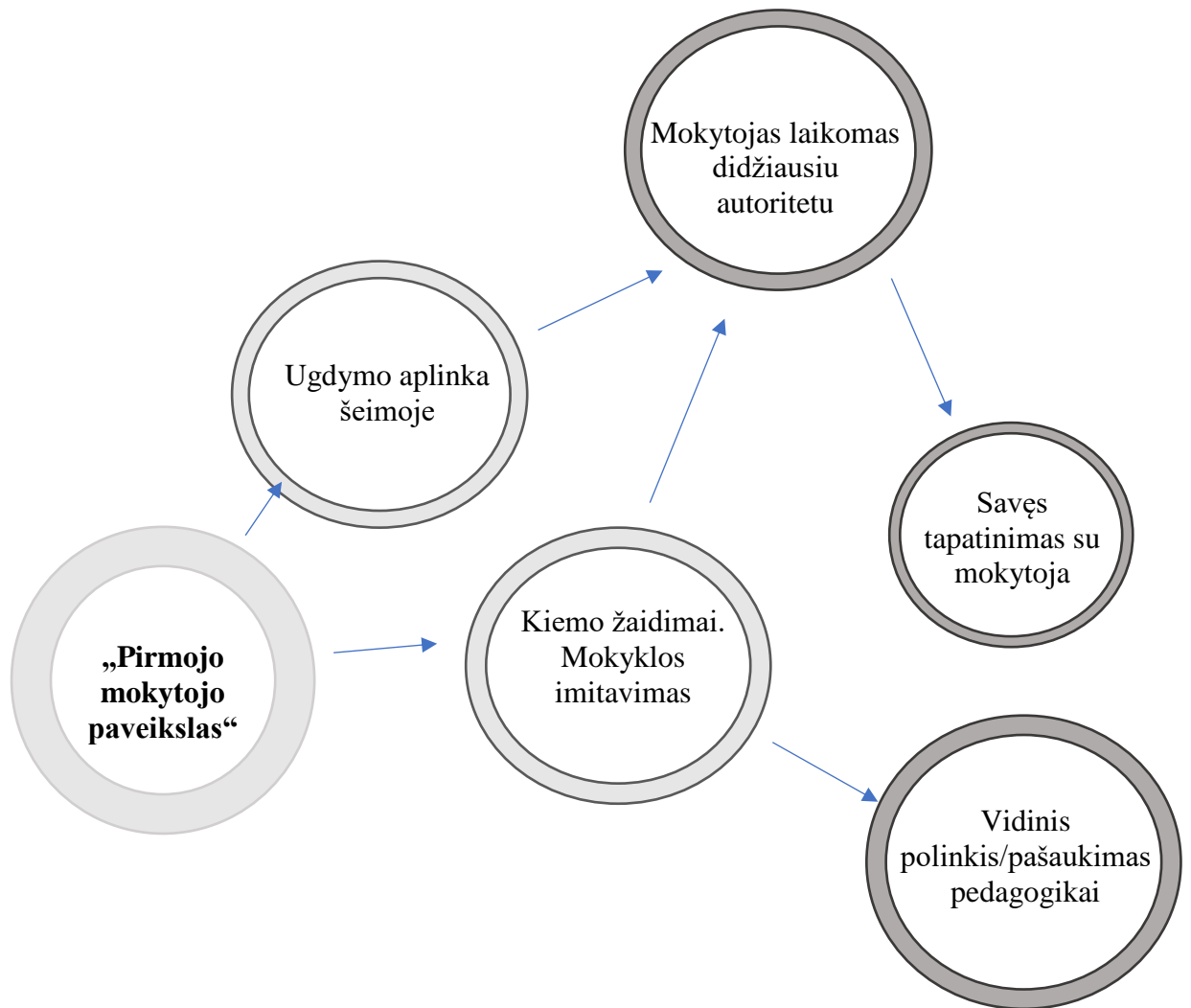
14 pav. Suvokimo žemėlapis. Smiltės istorijos „Trys svarbiausi mokytojai“ vaikystės patirties ir profesinio pasirinkimo sąsajos

Rašytinė istorija nr.8 ir suvokimo žemėlapis

Istorija 8. Vėjūnė. „Ryškiausias žaidimas tai buvo „mokykla“. Kelios kiemo draugės, žvyruota, neasfaltuota gatvė, kurioje mediniu pagaliuku piešdavome kiekviena savo klasę. Kruopščiai, piešdavome suolus, kėdes, didelę lentą. Stovėdama prieš savo įsivaizduojamą klasę griežtu tonu mokydavau vaikus raidžių, bardavau už neteisingus atsakymus ir vėl iš naujo bandydavau aiškinti. Prisimenu pirmosios mokytojos įvaizdį: griežta, nebijodavo apkabinti, paskatinti, nors neklaužadoms ir ausis pasukinėdavo. Sąsiuvinių taisyimas buvo mėgstamiausia žaidimo dalis, prirašydavau pilną lapą visokiausių žodžių, o po to su malonumu raudonu tušinuku žymėdavau klaidas ir vertindavau pažymiu“.

Ryškiausias žaidimas tai buvo „mokykla“. Kelios kiemo draugės, žvyruota, neasfaltuota gatvė, kurioje mediniu pagaliuku piešdavome kiekviena savo klasę. Kruopščiai, piešdavome suolus, kėdes, didelę lentą. Stovėdama prieš savo įsivaizduojamą klasę griežtu tonu mokydavau vaikus raidžių, bardavau už neteisingus atsakymus ir vėl iš naujo bandydavau aiškinti. Prisimenu pirmosios mokytojos įvaizdį: griežta, nebijodavo apkabinti, paskatinti, nors neklaužadoms ir ausis pasukinėdavo. Sąsiuvinių taisyimas buvo mano mėgstamiausia žaidimo dalis. Prirašydavau pilną lapą visokiausių žodžių, o po to su malonumu raudonu tušinuku žymėdavau klaidas ir vertindavau pažymiu.

15 pav. Rašytinė Vėjūnės istorija

16 pav. Suvokimo žemėlapis. Vėjūnės istorijos „Pirmojo mokytojo paveikslas“ vaikystės patirties ir profesijos pasirinkimo sąsajos.